

25/267

KOMSTE VAN
ZYN E MAJESTEIT
WILLEM III.

KONING VAN GROOT BRITANJE, enz.

I N

HOLLAND;

O F T E

OMSTANDELYKE BESCHRYVING

van alles, het welke op des zelfs komste en
geduurende Zyn verblyf, in 's Graaven-
haage en elders, ten teeken van
vreugde en eere, is opgerecht
en voorgevallen.

VERCIERD MET KOPERE PLAATEN.

In 's GRAAVENHAAGE,
By ARNOUD LEERS, Boekverkooper,
M D C X C I.

Met Oetroy van d'Eed: Groot Moog: Heeren Staten van Holland en Westvriesland.

Aan de
EEDELE MOOGENDE
HEEREN,
GECOMMITTEERDE
RAADEN
VAN HAAR EEDELE GROOT-
MOOGENDHEEDEN DE HEEREN
STAATEN VAN HOLLAND EN
WESTVRIESLAND;

Mitsgaaders,
DE EEDELE ACHTBAARE HEEREN,
SCHOUT, BURGEMEESTEREN
EN REGEERDERS
VAN 'S GRAAVENHAAGE.

EEDELE MOOGENDE
EN

EEDELE ACHTBAARE HEEREN;

 Eeze Landen hebben, van den
tijd af dat zy vry en op hen zel-
ve waaren, in het begin van dit
jaar, voor de eerstemaal, de eere
genooten van een gekroond
Vorst, haaren Stadhouder, te moogen ont-
* fan-

fangen en wel Hem, die ter verlossing en reddering van verdrukte Volkeren in het algemeen en den vrijen Godsdienst in het bijzonder, ondersteund door de magt van deezen Staat, gebooren Prins van hunne stranden stak en zeeghaftiglijken gekroond Koning van vier Rijken, in ons Vaderland en zijn geboorteplaats te rugge keerde: een geval, zoo wonderlijk, als gewenscht voor hen, dien het schroomelijk geweld der Fransche Moogenheid deede beeven: een geval, ofte omflag van Rijksgezag, zoo gezeegend door Godes hand geleid en noodig voor de rust en het welzijn van geheel Europe, als tot verzeekering van onze Vryheid en Staatsbestier.

Het heeft U Eedele Moog: en U Eedele Achtb: geliefd in dit geval, ten teeken van eerschuldigheid en liefde tot dien Doorluchtigen Vorst, de roem onzes Vaderlands, op zijne overkomste niet alleen uwe bijzondere blijdschap, waar aan de gemeene ingezeetene niet kunnen deelachtig zijn; maar ook uwe openbaare hoogachting en vreugde voor al de waereld te bewijzen, met eer- zeege- konst- praalgebouwen en andere vertoogen en wel zoodaanige op te doen rechten, wiêr gelijke deeze Staat (want alzulke verdiende dit wedergaade-
loos

loos geval) nimmer meerder den volke ver-
toonde.

De naakoomeling nu en zy, wien het ge-
luk niet is te beurte gevallen, van dien heer-
lijken toefstet te kunnen beschouwen, zou-
den zich en met recht, over de schande-
lijke onachtzaamheid van deeze eeuw en
menschen beklagen; hen van onbetaame-
lijke kleenachting, vergeetene plicht, lief-
deloosheid tot konsten; ja van losse ondank-
baarheid en vuile afgunst verdenken; indien
hen, by verbeelding, ofte beschryving, geen
goede schets, ofte kennisse van zoo veel
konst en arbeid als in- en aan de zelve is be-
steed geworden, over- nochte naagelaaten
wierd.

Ik vinde my derhalven door deeze en
eene bizondere reeden, naamelyken mijn
eerenplicht aan U Eedele Moog: en U Eede-
le Achtb: verschuldigd, dit groot geval van
de gelukkige overkomst des Konings van
Groot Britanje, Willem de derde, onzen
Stadhouder, in de Vereenigde Nederlanden
en wel bizonderlijken den dag van zijne in-
tréde in 's Graavenhaage, te vereeuwigen,
dit werk te schryven en het zelve U Eede-
le Moog: onderdaaniglijken en U Eedele
Achtb: gediensfiglijken aan te bieden; aan
te bieden, als het geene U Eedele Moog:

en U Eedele Achtb: eigen is: de vryheid,
welke ik in deezen neem, zal, vertrouw
ik met eerbiedigheid, by U Eedele Moog:
en U Eedele Achtb: meerder verschoone-
lijk zijn, wanneer hen in dit werk niets zal
voor oogen koomen, dan het geene den
roem van deezen hooggemelden Koning
verbreed, uwer Eedele Moog: en uwer Ee-
dele Achtb: eerbewijs aan Zijne Majesteit af-
beeldende, den ingezeten en naakoomeling
ter blyde en dankbaare geheugenisse en er-
kentenisse aanmaand en my alom en allee-
nelijken doet kennen, als

EEDELE MOOGENDE

en

EEDELE ACHTBAARE HEEREN,

UWER EEDELE MOOGENDHEEDEN

en

UWER EEDELE ACHTBAARHEEDEN

*In's Graavenhaage den
vijf. van Herfstmaand
in het jaar 1691.*

*onderdaanigsten dienaar
en
getrouwsten ingezeten,*

G. B I D L O O.

Aan

A A N D E N L É Z E R.

BESCHEIDENE LÉZER;

NAardien alle Schryvers van Geschiedenissen en Vertoo-
gen niet zoo gelukkig zijn , dat zy zich van hunne
eigene tegenwoordigheid , ofte getrouwe oor- en oog-
getuigen kunnen bedienen ; ook veele onvoorzichtig-
lijken , zonder onderzoek , het geene hen verhaald word , ter ne-
derstellen , vind men in der zelve schriften , veelmaalen zoo groo-
te onwaarheeden en misstellingen , dat zy hun geheele werken daar
door doen verachten en der vergeetelheid overgeeven. Ik nu , die
het meerder gedeelte der hier na beschreevene zaaken gezien ,
bygewoond , ofte na volkoomen onderzoek en gewisse naarrich-
ting , gelijk de zelve beschreeven zijn , bevonden heb ; zal , zoo
niet in het geheel voldoen , ten minste in dit gedeelte en ten
deezzen opzichte , niet verwerpelijk zijn.

Wat nu de schilderijen , beelden en andere zinbehelzende vertoo-
gen , maakende het grootste , immers het aanmerkenswaardigste
gedeelte der eer- en zeegeboogen , by de Eedele Moogende Hee-
ren Gecommitteerde Raaden ; mitsgaaders de Eedele Achtbaare
Heeren Schout , Burgemeesteren en Regeerderen van 's Graaven-
haage opgerecht , aanbelangd , van der zelve begrip en toepas-
sing vind men in de reeds gebrekkelijken uitgegeevene prenten en
aanteekeningen niets van waarde ofte belang , en geen wonder ;
want der zelve verbeelding was deeze menschen zoo min , dan
den waaren zin en uitleg der op- by- en boven schriften en spreu-
ken bekend : toch , gelijk het in alle dusdanige gevallen geschied ,
heeft het in deezzen ook aan geen verkeerde , quaadwillige en botte
zin- en oogwit duiders ; veel minder aan heimelijke en openbaare
uitschryvers , naakrabbelaars en voordeel benyders ontbrooken ;
vullende , eer noch het werk zijn vereisch en volkoomenheid had ,
de handen der nieuwsgierigen met zeer flechte afbeeldingen en be-
schryvingen , ten schande van een werk dat beter lot verdiende.

In de volgende bláderen zult gy , bescheidene Lézer , althans
de voorgemelde verbeeldingen en byschriften in der voegen te zaa-

* *

men

men gebragt, afgeprent en uitgeleid vinden, als het eigentlijke oogmerk van hen geweest is, die de zelve hebben doen op- en aanstellen; zijnde in de vertaaling der Latijnsche woorden, niet altijd den letterlijken; maar ook zomtjids, om de hebbelijkheid van de loffelijke Néderduitsche taal te voldoen en het verbeelde des te duidelijker aan te wijzen, alleen den begreepen zin gehouden.

Veelvuldige moeilijkheden, boven de gewoone, welke zich omtrent het vervaardigen van Druk- en Prentwerken opdoen, hebben het voltoojen en uitgeeven van dit werk eenigen tijd verhindert; toch niet zoo lang vertraagd, of den lust, om het zelve in volkoomenheid te zien, werd, by alle ingezétenen en vreemden, noch in volle kracht gevonden.

Dat het zelve in geen groot getal van bláderen bestaat, zal, vertrouw ik, den Schryver tot geen oneere, en groot gemak van den Lézer gedijen: want, dat men van inhaalingen zommiger Vorsten en voor hen opgerechte eer- en zeegepoorten, gantsch groote en wijdluchtige beschryvingen vind, is alleenelyken door het bybrengen van vaarzen, verhaalen, geschiedenissen en zinspreuken, welke, uit veele Schryvers getrokken, ter diér stoffe eenigzints toepasselijk gevonden werden; en op dien voet van de stoffe zelfs uitweidende, kan een werk, welks eigentlijke beschryving tien bláderen vereischt, tot honderd en meerder, toch niet zonder het zelve te verlemmen, uitgerekte werden.

OCTROY.

O C T R O Y.

DE Staten van Holland ende West-Vriesland doen te weten : *Alzoo*
Ons vertoon*d* is by *Arnout Leers*, Boekverkooper alhier in den Hage, dat hy
Suppliant verzeekerd zijnde, om van *Mr. Romein de Hooge* te zullen beko-
men de Platen van alle de Decoratien, door hem alleen geordonneert, nevens de
Devijfen ende Inscriptien, mede van hem geproflueert; als mede van de *Arcus*
Triumphales, welke door ordre van de Magistraat van 's Gravenhage wierden op-
gerecht: dat verders hy *Suppliant* was versproken met den *Professor Bidloo*, om
by hem gemaakt zijnde, te drucken een volkomen Beschrijvinge van 't gene on-
trent de receptie en verblijf van Zijne Majesteit van Groot Britanje hier te Lande
zoude mogen gerepresenteert worden, ende komen voor te vallen; als mede
't gene tot voltoojinge ende perfectie van 't zelve werk zoude werden gerequireert;
gelijk mede over de Oratie, die den voorsz. *Professor Bidloo* over 't zelve subject van mee-
ninge was in het publyk uit te spreken, ten einde hy *Suppliant* daar van zoude formee-
ren een volkomen werk, geproportionneert na de importantie van de zaak, waar
toe hy *Suppliant* reeds hadde gesupporteert zeer importante ende zware kosten,
zoo aan Papieren als kopere Platen, om alle 't zelve op het heerlijkste ende aan-
zienlijkste met den druk gemeen te maken: doch was hy *Suppliant* beducht, dat
lichtelijk iemand anders hier te Lande 't zelve mede zoude willen drucken, tot
zijn *Suppliants* groote schade ende nadeel; zoo keerde hy *Suppliant* zich tot *Ons*, on-
derdaniglyk verzoekende, dat het *Ons* geliefde hem *Suppliant* te begunstigen met een spe-
ciaal *Octroy* ofte *Privilegie*, waar by aan hem *Suppliant*, ofte zijn actie verkrijgen-
de, alleenlyk, geduurende den tijd van vijftien eerstkomende jaren, wierde ver-
gunt het voorverhaalde Werk, met alle het gene daar aan tot luister ende eeuwig-
duurende memorie eenigfints konde werden bedacht ende gepractiseert, hier te
Lande te mogen laten etsen, snijden, drucken, uitgeven ende verkoopen, in
zoodanige talen, formaaten, ende op zoodanige manier als hy *Suppliant*, ofte
zijn actie verkrijgende, zoude goedvinden; met verbod dat niemant hier te Lan-
de, geduurende den voorn. tijd, alle 't zelve gezamentlyk, ofte eenig gedeelte
van dien afzonderlyk zoude vermogen in eenigerhande manieren te etsen, snijden,
drucken, uitgeven, verkoopen of verreuilen, ofte elders buiten dezen Lande
geëtt, gesneden, of gedrukt zijnde, hier te Lande 't zelve zoude vermogen in te
brengen, verkoopen ofte verreuilen, op zekere groote pene by de overtreders te verbeuren.
ZOO IS 'T, Dat Wy de zake ende 't verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende
genegen wezende ter bede van den *Suppliant*, naar ingenomen *consideratien* ende advies
van *Onze Gecommitteerde Raden*, mit *Onze rechte Wetenschap*, *Souveraine Magt*
ende *Autoriteit*, den zelven *Suppliant* ende zijne actie verkrijgende geconsenteert, geac-
cordeert, ende geoctroyeert hebben, consenteeren, accordeeren, ende octroyeeren mits de-
zen, dat hy geduurende den tijd van vijftien eerst-achter-een-volgende jaren, het boven-
gemelte Werk binnen den voorn. *Onzen Lande* alleen zal mogen laten etsen, snijden,
drucken, doen drucken, uitgeven ende verkoopen. Verbiedende daarom allen
ende eenen ygelijken, het zelve Werk in 't geheel ofte deel, in eenigerhande ta-
len, formaat, ende op eenige manier hier te Lande te etsen, snijden, drucken,
ofte elders geëtt, gesneden, of gedrukt zijnde, binnen den zelven *Onzen Lande* te
brengen, uit te geven, ofte te verkoopen, op verbeurte van alle de naargedrukte, inge-
bragte ofte verkochte Exemplaren, ende een boete van drie honderd guldens daarenboven te
verbeuren, te appliceeren een derde part voor den *Officier* die de calange doen zal, een

derde part voor den Armen der Plaats daer het casus voorvallen zal, ende het resteerende derde part voor den Suppliant. Alles in dien verstande, dat Wy den Suppliant met dezen Onzen Octroye alleen willende gratificeeren, tot verboedinge van zijne schade door het naardrukken van 't voorsz. Werk, daar door in geenigen deele verstaan den inhoud van dien te authoriseeren, ofte te advoüeren, ende veel min het zelve onder Onze protectie ende bescherminge eenig meerder credijt, aanzien ofte reputatie te geven; nemaar den Suppliant, in cas daar in iets onbehoorlijks zoude mogen influeeren, alle het zelve tot zijnen laste zal gehouden wezen te verantwoorden. Tot dien einde wel expresselijk begeerende, dat by aldien hy dezen Onzen Octroye voor het zelve Boek zal willen stellen, daar van geene geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie zal mogen maken, nemaar gehouden zal wezen het zelve Octroy in 't geheel ende zonder eenige omiffie daar voor te drukken, ofte te doen drukken: ende dat hy gehouden zal wezen een Exemplaar van 't voorsz. Werk, gebonden ende wel geconditioneert, te brengen in de Bibliotheek van Onze Univerfiteit tot Leiden, ende daar af behoorlijk te doen blijken, alles op pene van het effect van dien te verliezen. Ende ten einde den voorn. Suppliant dezen Onzen Consente en Octroye moge genieten als naar behooren, lasten Wy allen en eenen ygelijken die 't aangaan mag, dat zy den Suppliant van den inhoud van dezen, doen, laten, ende gedogen rustelyk, vrede-lyk ende volkomentlyk genieten ende gebruiken, cefseerende alle belet ter contrarie. Gedaan in den Hage onder Onzen grooten Zegele hier aan doen hangen, den vij. Februarj in 't jaar ons Heeren ende Zaligmakers duizend zes honderd eenentnegentig.

Was onderteekend,

A. H E I N S I U S, vt.

Ter Ordonnantie van de Staten,

SIMON VAN BEAUMONT.

Aanwijzinge om de Prenten te plaatsfen.

Z yn Majesteit KONING WILLEM III.	blad. 1
Aankomst van Zijn Koninkl. Majesteit op Honslerdijk.	19
Zijn Majesteit verwellekomd op het Binnenhof.	21
Inhaaling van Zijn Koninkl. Majesteit aan de Westeinderbrug.	31
Vreugde- en Eere teekenen voor het Stadhuis van 's Graavenhaage.	33
Eerepoort op de Markt.	35
Eerepoort op de Plaats.	47
Schilderijen binnen de Eerepoort op de Plaats en naar de zijde van de Vijverberg.	51
Intréde van Zijne Majesteit door de Zeegeboog voor het Hof.	59
Zeege- en Eerepoorten voor het Hof.	61
Beelden, Devijzen, Schilderijen en Zinnebeelden zich van buiten vertoonende op de Zeege- en Eerepoorten voor het Hof.	63
Zyschilderijen der Zeege- en Eerepoorten voor het Hof.	75
Schilderijen binnen de Zeege- en Eerepoorten voor het Hof.	81
Vuurwerk in de Vijver.	89
Verbeeldingen der twee Naalden op het Vuurwerk in de Vijver.	91

GUILELMUS. III.
D.G. ANGLIÆ. SCOTIÆ. FRANCIÆ
ET. HYBERNIÆ. REX.

K O M S T E

V A N

KONING WILLEM

I N H O L L A N D ;

Zynde een naaukeurige Beschryving en uitbeelding van alles , het welke , op zijne Majesteys komste , in de Vereenigde Nederlanden , is vertoond en voorgevallen.

Alle Hooge Overigheeden , Raaden en Gemeentens , onder welke recht en billijkheid gehandhaafd is geworden , hebben , van alle bekende tijden af , hunne zeegepraalende Keizers , Koningen en Veldheeren , ten teeken van hunne verplichting , met eerbewyzingen , zeege- en eereboogen , praalgebouwen , beelden , vreugdesta- ciën , handgeklap en toejuichingen ontfangen : het zy de zelve hunne vyanden te lande , of te water , in lyfge- vecht , of by veldslag overwonnen ; landschappen onder hun gebied bragten ; steden , of sterkten overmeesteren- de , hun gezach en landpaalen uitgezet , of den rust en het welvaaren van het algemeen , op eenige doorluchtige wyze , bevorderd hadden ; heimelijke laagen en verraad ontdekten , of burgerlijke twisten te boven gekoomen waaren.

De pracht deezer zeegepraalen nu , naar maate van het vermoogen en de liefde des volks , of de verdiensten en het bizonder behaagen in deeze en diergelijke eerbewy-
 A zin-

zingen deezer Helden, gericht, is zomtjids zoo groot geweest, dat de naakoomelingen, met wat omftandigheeden en zeekerheid van geloofwaardige mannen befchreeven, de zelve naauwelijks voor waarfchynnelijk kunnen aanneemen.

De fchatten van geheele landen, rijken, van al de onderdaanen en ingezetene; ja van zommige Bondgebouren, zyn tot de zelve befteed geworden. Ik zwylge van den toefel, welke door Prieflers en andere Tempelhoofden wierd toegebragt. Want de oudheid, meerder op uiterlijke plechtigheeden en vertoogen, dan deeze tijden en volkeren gefield, heeft, wanneer haare ftaten en volkeren voorfpoedig waaren, van haar plicht; ja als een fchuld aan haare afgoden geacht, ter gedachteniffe van dien welvaard teekenen op te rechten. De jaar-en geheugenisboeken van Affyriërs, Grieken en Romeinen zijn zoo vol van deeze aangeroorde zaaken, dat men vergeeffchen arbeid doet, met het zelve verder te willen naarfpooren: zelf ontbeeren zy, die de taalen deezer volkeren niet kennen, door de naarftigheid zommiger Spaanfche, Duitsche en Engelfche Schryvers en Vertaalders, hier van de verhaalen en befchryvingen niet.

Wat de gewoonte van deeze plechtigheeden en het ontfangen der Vorften en Veldheeren belangd, de zelve is zoo billijk by alle menfchen en in alle landen geacht, dat zy, tot in deeze onze dagen, ftandhoud. Deeze gewoonte, om beeter te zeggen, deeze plicht, kan ook niet ophouden, zoo lang 'er dankbaarheid en geene zoo groote armoede is, dat de menfchen nooddruft gebrek hebben en al was immers het laafte ook, door Godes gehengen, een landen volk overgekoomen; zoo zou hen niet benoomen zyn, hen die voor hunne welvaard geftreeden hebben, met dankbaare herten, gejuig, handgeklap en andere teekenen van een goedwillig en verfchuldigd gemoed te ontfangen en in te haalen. Hier van heeft men, met het begin van deezen Staat, tot op deezen dag, voorbeelden omtrent veele doorluchtige Mannen; toch voornaamentlijken het verdienftelijke en Hoogedele Huis van Naflau gezien: leevende de deugden en geheugenis der helden, uit dien ftam

ftam gefprooten, in ontelbaare praalgebouwen, beeldeniffen en eeremunten.

Het heeft God belieft de Chriftewaereld, zederd eenige jaaren, met staatskraakeelen, burgertwiften, oorlogen en bekommerlijke tijden, te bezoeken; ons Vaderland geen gering gedeelte van de zelve over te laten koomen; ja het geweld van Vrankrijk, onder de Koning Lodewijk de XIV, met dat van Engeland, onder Jacob de II, dreigde voor twee jaaren niet alleen ons; maar gantsch Europe te bederven, of te bemagtigen en ten waare God ons genaadiglijken had believen te befchermen en die booze heerschezucht te bepaalen, de vrye Godsdienst en onze Staat waaren verlooren gegaan. De oorzaak nu van onze reddering is oogenschijnelyken geweest, het wijfe en kloekmoedige beleid van WILLEM de III, Prince van Oranje, onzen Erf-Stadhouder, nu, door Godes genaade, Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland.

Maar terwijl mijn voorneemen is, de komfte van deezzen dapperen Koning, onzen Erf-Stadhouder, in de Vereenigde Nederlanden; mitfgaaders de zaaken, daar in en omtrent voorgevallen, te befchryven; de blijdfchap en teekenen van dankbaarheid der Hooge en Laage Overigheeden en aller Ingezetene deezes Lands op te haalen; bevindende dat die groote Vorft, genoopt door verrukkende liefde tot zyn Vaderland, verlatende zyn rijken, ruft en eygenbelang, om hen te befchermen, om den vryen Godsdienst te bevestigen en het heerschezuchtige geweld van Vrankrijk te bepaalen, zich wederom geen gevaar, ongemak, noch arbeid onttrekken wil; zal het niet ondienftig zyn, vooraf eenige voornaame zaaken, aangaande het leeven en bedryf van deezzen Prins, door de moeyelykfte wegen, tot de hoogfte top van eere geklommen, aan te roeren; om alzooy duidelyker te konnen aanwyzen en te doen verftaan de verbeeldingen, welke men op de Zeege-en Eereboogen, ten teeken van blijdfchap, in 'sGraavenhaage en elders opgerecht, heeft gezien: als ook om voor een kort verhaal eeniger zeer aanmerkenswaardige Europeefche Staatzaaken te dienen en eindelyken om te

toonen, dat zyne Majesteyt niet alleen den dank, den roem en het onthaal, hem door de Overigheeden en Ingezetene onzes Vaderlands, volgens hunne plicht, toegebragt; maar ook den lof en dankbaaren bystand van alle Rijken, Landen en lieden heeft verdiend, welke buiten de slaaverny van Vrankrijk hun eygene Wetten, Godsdiens en Rechten, tot noch toe behouden, of dien wreeden band trachten te ontworstelen.

Deeze Prins gebooren den 14. van Slachtmaand, in het jaar 1650. acht dagen na de dood van zyn Vader, WILLEM de II, met wien en ter welker tijd de roem van dit doorluchtig Huis by de voorzaaten schein te zullen begraven werden; toch door een onverwacht geluk in hem is herbooren geworden; bragt aanstonds een teeken van zyn lot mede, als werdende geschikt, om ter eeniger tijd noch veele bynaar verloorene zaaken te herstellen. De vredehandeling tusschen Spanjen en de Vereenigde Nederlanden was tot Munster, een weinig voor zyn geboorte, tot een volkoomme vrede gebragt en hy alzoo gebooren, ten tijde, dat deeze Staat eene volkoomene vryheid en oppermagt verkreeg, wien hy noch eenmaal tot steun en toevlugt zou moeten dienen.

De Vereenigde Nederlanden zyn, geduurende zyne mindere jaaren, dikmaals in oorlog en ongemakken gevallen; toch de Hemel heeft ons de zwaarste eerst toen gelieven te laten overkoomen, wanneer deeze Prins de jaaren en het beleid had, om zich tegen de zelve te kantten. Engeland en Vrankrijk, welke deezen Staat in haar begin en opkomst hulp booden, wifzelden, na dat de zelve een vasten grond van bestieren geleid had, eerlang van staatsgrondregulen. De eerste, bewoogen en ontruft door een opstand en burgerkryg, welke de gedaante van haar bestiering veranderde, deezen Staat en deezen Prince in het bizonder trof, floeg gantsch andere middelen, dan vrindelijke gebuurschap, tot eygen voordeel, ter hand.

Koning Karel de II. was in het jaar 1660. zoo dra niet op den Troon hersteld, of deeze Staat gevoelde zyn ongenoegen, zach zyn voorneemen en zich in het jaar 1665. met

met hem in den oorlog gewikkeld en de Franschen , die toen deezen Staat scheenen by te springen , deeden kort daar na blijken , dat zy , terwijl deeze twee Volkeren hunne machten uitputten , zich ten oorlog oefenden en de hunne vermeerderden , om het oogwit te bereiken , het welk wel haast bekend wierd.

Spanje gevoelde de eerste proeven van hun vermoogen , door den inval in hunne Nederlanden en het vrye Graafschap. Dit onweder was , met veel moeiten en schaade , naauwelijks over , of het quam heviger op de Staaten-Nederlanden storten , in het jaar 1672. stellende , door deezen onverwachten inval , den Staat in het aldergrootste gevaar , het welk haar , zederd den tijd dat zy deeze beruchte * zinspreuk schreef , naamelyken in het begin van haare Oorlog met Spanje , was overgekoomen. In deeze hoogdringende nood zach men , dat deeze Prins geschikt was , om deezen stroom tegen te gaan , het behoud van zyn Vaderland te strekken en alle de ampten en waardigheeden , welke zyne loffelijke Voorouderen hadden bediend , te bekleeden en te vervullen. Op zyne komst tot het Stadhouder-en algemeene Opperhoofdmanfchap te water en te lande over de Vereenigde Nederlanden ; greep Raad en Volk moed ; kreegen de Bondgebuuren tijd , om ons te hulp te koomen en begon de oorlogsdeugd der Hollanders wederom te herleeven. Het inneemen van Naarden , Bonn en de Graaf , alwaar de Prins in perzoon was , deed de Franschen eerlang , met ruim zoo veel haast de plaatsen , welke zy tot een groot getal meester geworden waaren , verlaaten , dan zy de zelve hadden ingenoomen : onder de meenigte der Veldslagen , by den vyand , tegen deezen Staat en der zelve Bondgenooten gedaan , is de Prins in dry der voornaamste geweest. * * In alle welke , schoon hy te stryden had met geoefende Soldaaten en verzochte Legerhoofden , hy de eere en roem der uitlagen , met hen ten minsten gelijk deelde ; geevende alomme proeven van zyn beleid

B

leid

* Zynde een schip zonder zeilen en roer , slingerende in een onweder , met dit byschrift. incertum quò fata ferant. Dat is: onzecker werwaards heen.

* * In de slag by Seneffe in het jaer 1674. by Kassel 1677 en St. Denys 1678. in de eerste had de Prins van Condé , in de tweede des Konings Broeder en in de derde de Hertog van Luxemburg het oppergebied , in het Fransche Leger.

leid en dapperheid : ja zelve zoo ver by zyne vyanden zyne achtinge doorzettende, dat zy niet nalieten te vreezen, dat hy by tijd en wijlen een geezel hunner baldaadigheid zou kunnen werden.

Deeze verwifzeling van zaaken maakte de Vreede, in het jaar 1674. met de Biffchoppen van Keulen en Munfter en daar na met de Koning van Engeland: die ziende, dat hy, met vier Zeeflagen te waagen, niets voor zyne onderdaanen uitgerecht en in tegendeel een ergwaan van de zelve tegen hem verwekt had, wederom tot zyn waare belang trad en zelf, om hen te vergenoegen, de Doorluchtige Princeffe Maria, nu Koninginne van Engeland, aan den Prince zynen Neeve, den 14. van Slagtmaand, zynde zyne Hoogheyts geboortendag, tot groot genoegen van het geheele Rijk, ten Huwelyk gaf. Hier op volgde een Vreede, in het jaar 1678.

Maar deeze Vreede, welke onsen gantsch Europe een volkoomene ftilte na zoo zwaare oorlogsbuien had behooren toete brengen, was gelijk die fchoone bedriegelijke dagen, in welke de Zon zich op het aangenaamfte laat zien en zich een ogenblik daar na met zwaare wolken dekkende, een nieuw onweder broeid. Door de vredehandeling tot Nimwegen gehouden en gefloten, was het landwinnen aan de Franfchen wel wat belet en hun heerschzuchtige uitvoeringen, toch niet hun voorneemen bepaald: in tegendeel diende deeze alleen, om hun voortgang gemakkelijker te maaken, latende hen hunne wapenkrachten en die van hunne vyanden te niete doende.

Het inneemen van Straatsburg, het bemagtigen van Kafal, het instellen van den Rechtbank tot Mets en Brifak, om te oordeelen over de verhandelingen wegens de Vreede en het wederom naar zich neemen van zoo veele groote landfchappen, onder den titel van landen, behoorende tot die, welke als wingewesten hen waaren toegeftaan, deed genoechzaam zien, wat men te verwachten had van eene Vrede, welke dusdanige Rechtbanken over andere Opper machten deed instellen; ja hen op deeze wys een oorlog liet voeren zonder tegenftand. De oorlogslasten welke hier op in Vlaanderen volgden; het wegneemen van
Luxem-

Luxemburg en bombardèren van Genua, deden de noodzaakelijkheid en tegelijk de zwaarigheeden zien, om deezèn in-en aanval te stuiten. Het Keizerrijk was door de Turken aangegrepen; de Bondgebuuren onderling gedeeld en meerendeels ontwaapend; Engeland door Rijks-en Staatsgeschillen oneenig: Derhalven moest men den wet van deeze stilstand van wapenen in het jaar 1684. gemaakt, gehoorzaamelyken opvolgen, om noch eenigzints de schaaduw van een Vrede te behouden: deeze stilstand veranderde kort in een byster onweder, zich wel voornaamentlyken op die van de hervormde Godsdienst (achtende zich veilig door het verdrag nu een eeuw lang vastgesteld) en ook op het Prinsdom van Oranje uitstortende, van het welke de Prins, tegen de voorwaarden ten dien opzichte by de Vredehandeling ingesloten, beroofd bleef.

Onderwyl dekten zy hunne landpaalen en grensstedèn met veele sterkten, waar tegen de Keizer niets, dan onnut klagen, deed: maar zoo dra zy Franschen meenden in staat te zyn om hun ontwerp te voltooyen, vonden zy gelegenheid door de dood van de Keurvorsten van den Palts en Keulen, waar door dry waardigheeden en Staatsampten * open geraakten. Indien de Kardinaal van Furstemberg, dat pas wel op zyn zaaken gelet had, niets had hem, of de Franschen in hun voorneemens kunnen stuiten: maar men wierd wakker en quam dien slag te voren: dit deed Vrankryk een uiterste ongenoegen tegen den Paus opneemen; ontdekte zyn wrok tegen den Keizer en de Vereenigde Nederlanden; sleepte een inval in Duitschland mede, neffens een geschrift, by het welk een tijd gesteld wierd, waar in de Koning wilde voldaan zyn wegens zyn eyschen wel voornaamentlyken wegens de geheelen en volkoomene afstand der wingewesten en landen, welke hy tot noch toe, alleen by toelaating en onder den naam van den stilstand der wapenen, bezat. Op zoo hoogèn prijs wilde hy dat men de Vrede van hem zoude kopen.

Engeland gaf aan de andere zyde geen minder redenen

* Keulen, Luyk en Munster.

van vrees. Koning Jacob de II. was in het jaar 1685. op den Troon geraakt; toch (men merke deeze omstandigheid aan) na dat hy alvorens by de Rijksvergadering zyn uitfluiting van de Koninglijke waardigheid had zien voordragen, op het achterdenken dat hy Roomsgezind was: maar hy vond geen de minste tegenweer, na dat hy openbaare belydenis van den Godsdienst gedaan had. Dit nam zoodaanig alle nabedenken van veinzery weg, dat men geheel en al zich op de beloften betrouwde, welke hy deed, van de Godsdienst en Wetten des Koningrijks te zullen handhaaven; welke, indien hy ze gehouden had, hem en al zyn onderdaanen hadde kunnen gelukkig maaken. Toch hy hield zyn woord, noch het Koningrijk den gehoopten rust niet lang, om dat hy andere raad, verdacht aan gantsch Engeland, volgde, doende allengs den onderdaanen gevoelen, dat hy een volkoomene oppermagt en hen zoodaanig voor had te handelen, als men reeds in Vrankrijk, omtrent de ingezetene, zach in zwang gaan.

De vervreemding en heimelijke afkeer van de liefde tot de Vorsten, het murmureren en ongeduld der onderdaanen, welke gewoonelijken de voorwerpen der bedriegelijke aanflagen zyn, dienden nergens toe; dan om onvermydelijken veele wreede middelen te verhaasten en de quaade Raadslieden stof te geeven, om openbaar in het werk te stellen het geene waar voor men eerst maar heimelijken dorst vreezen; naamentliken de Onderdaanen door geweld van vuur en staal tot gehoorzaamheid van deezen Koning en toestand van hunne en zyn voorneemens te dwingen; toch de Koning verloor van dag tot dag de liefde der onderdaanen, loopende de zaaken zoo ver, dat de twee vereenigde en nu gewaapende Koningen, ontrent het eynde van het jaar 1688. niet alleen de vryheid van Engeland, maar van veel andere Staaten en Landen, scheenen te zullen meester werden.

Deeze algemeene vrees en dit zooblijk dreygende gevaar heeft den Prince de beruchte overtocht, tot hulp der verdrukte Engelsche en bystand van zoo veel lijdende en gedreigde Staaten, doen onderneemen; dit was het waare en eenige wederwigt, het welk tegen zoo groot en magti-

magtigen vyand in den fchaal der Staats-en Oorlogs zaaken kon gebragt werden. De Prins wierd by openbaare bēden en door alles wat hem billijk beweegen moest, hier toe geroepen en aangedreeven. De Staat vond zich verbonden hem met een gedeelte van haar Land-en Zeemagt te hulp te koomen, om het gevaar te ontgaan, waar in zy zich in het jaar 1672. op het alderonverwachtste gevallen zach en van het welke zy wederom veele voorteecken en toebereidzelen vernam. Terwijl andere Landen en Volken den uitflag van verre wilde aanzien als medewerkers, of aanschouwers deezer groote krygsbeweegingen, had deeze Staat geen tijd; dan om over het meest noodige, tot tegenweer, raad te pleegen en toe te gaan, zonder op het aldernaauwste te overweegen, wat hier in mogt kunnen tegenloopen: want daar was niets ergers, dan stil te zitten. Men moest ook veel hebbelijkheeden en gewoontens, omtrent diergelijke voorvallen by deezen Staat gebruikelijk, voor by stappen, om het gevaar van uitstel te ontvlieden en dit verzeekerde waarelijken de geheimenis van de onderneeming: ja zelf verzeekerde ook de blijkelijke onmogelijkheid van deeze uitvoering, eeniger maate den goeden uitflag; naardien des te minder tegenweer wierde in het werk gesteld; welke misschien anders de zelve geheel, of ten deele zoude kunnen verhinderd hebben.

Koning Jacob vertrouwde zich op zyn Oorlogsvloot en Leger, bestaande uit acht-en dertig duizend mannen; de Koning Lodewijk, staatmaakende op dit vertrouwen en de weinige noodzaakelijkheid die 'er in scheen te zyn, oordeelde niet noodig zyn inval in Duitſchland op te houden, om alzo in de Nederlanden een afleiding van gedachten en waapenen te maaken. Dit alles deed de onderneeming, zonder tegenstreeven (immers die groote aanmerking, of bizonder verhaal verdiend) zoo haastig en gelukkig uitvallen, dat zy de verwachting van de vrienden te boven ging en die van de vyanden konſtelijken verraschte en bedroog.

De Prins dan, door een zwaare ſtorm wederom te rugge gekoomen, ſtak den 11. van Slachtmaand, in het jaar 1688. met een Vloot van 59. Oorlogſcheepen,

8. Branders, 360. Fluiten, Hoekers, Pinken en andere vaartuigen, met achttien duizend man, zoo Voet als Paardevolk in Zee, voerende zelf den voortogt; zynde de geheele Vloot in dry flagordeningen gedeeld, dekkende negen smaldelingen van volk en lastvoerende fcheepen. Men fette den vyftienden des zelve maands (daar het eerft op het Noorden fcheen aangezien te zyn) in het Wefte van Engeland aan het Graaffchap Devon tot Torbaay, Exmouth en andere ftrandplaatzen, voet aan land. Het leger was, by vergelyking van de onderneeming, gantfch zwak; toch de Prins had het hert der Landzaaten voor zich. Gantfch Engeland riep om een * vrye Rijksvergaadering: hier was Koning Jacob tegen en wilde deeze twift door waapenen ter neder leggen; maar vond geen Leger om voor hem en dit opzet te ftryden.

Deeze omflag van zaaken dwong hem alom brieven aan de Eedelen en Rijksftenden te zenden, om hen, als Leden van de Rijksvergaadering, wederom te doen by den anderen koomen, toch herriep daar na zyn bevel, bewoogen door andere inzichten en Raadslieden: ja befloot, in een gantfch ander kleet, dan hem betaamde, naar Vrankrijk te gaan. By toeval te Feversham, daar hy meende over te fteeken, bekend geworden zynde, wierd hy te rugge gebracht en met eenige hoop van herftelling, of bevrediging geveleid; maarden weg, welke hy hier toe infloeg, benam hem deeze beide, gebruikende, noch de voorzorg, noch de middelen, welke eenigeruflievende hem voorftelden. Hy befloot dan zich voor de tweedemaal weg te maaken en in den Arm van den Koning te werpen, wiens Rijksbelang hy het zyne gemaakt had. De Zetel des Rijks wierd hier op leedig verklaard en den Prins, gelijk de Verloffer des volks geroepen, om de zelve met de Koninglijke Princes, zyn Gemalinne, te vervullen. Dit wierd in Engeland, den 24. van Sprokkelmaand, in het jaar 1689. en weinig daagen daar na, in Schotland, met een algemeen toejuichen des volks, uitgeroepen.

Deeze overdragt van Regering veranderde, met een flag, den toefland der Staatszaaken; ontzeenuwde het voorneemen

* *Parlement.*

neemen der Franschen; sloot den band der vereenigde Vorsten en Staaten naauwer, en gaf hen middelen, om ter naaster Veldtogt, veele Steden, als Keizersweert, Ments, Bonn en andere, welke de Franschen aan den Ryn bezet hielden, wederom te neemen: het welk eyndelijken den Koning van Hongariën tot de waardigheid van het Roomsche Koningrijk verhief. Dus viel deeze tweede storm, welke zoo veele Landen dreygde te verwoesten en ten onder te brengen, gantsch tegen het oogwit der Franschen, die ze verwekt hadden, uit. Want in plaats van een Keurvorst naar hun zin te krijgen en een Koning, boven alle billijkheeden en wetten te verheffen, hebben zy een Keizer gemaakt, dien zy ongaarn zagen en een Prins, hunnen vyand, die zy van zyn Prinsdom beroofd hadden, op den Troon helpen heffen.

Wel is waar, dat de laatste Veldtogt zyn ongemakken en Engeland in het bizonder vrees en kommer gehad en uitgestaan heeft; maar deeze alle hebben, door een gunstige verandering der zaaken, gediend om den roem van den Koning en de Koningin te vermeerderen, doende aan al de waereld blijken, dat haare Majesteiten niet minder haare Kroonen wisten te beschermen en het gewicht dier last te schraagen; dan zich de zelve waardig te maken.

De Koning beslooten hebbende zelf de hand aan de herstelling van Yrland te slaan, stelde, een weinig van andere Rijkszorgen ontslagen, den Hertog van Schomberg aan, om voor af te beginnen, het geene hy zelf naamaals volvoerd heeft: bewaarende de tegenwoordigheid van den Hertog alles, wat'er in dat Land overig bleef, na dat het Leger der vyanden van voor Londonderry was weggedroopen.

Koning Jacob versterkt, door een groot getal hulpbenden, welke de Graaf van Lauzun hem uit Vrankrijk overbragt, stelde en begroef zich zeer voordeelig aan de kanten van de Rievier de Boine, alwaar hy (en alle waarschynnelijkheid scheen voor hem) den overtogt aan ieder meende te kunnen beletten. Elk verlangde naar den uit-

slag; want Koning WILLEM trok 'er met allen yver naar toe; hebbende de Franschen op deezen tijd twee voordeelen, het eene kort op het andere gehad; naamelyken telande in den Slag by Fleury en te water op de hoogte van Plymouth. Het laatste, waar van de schuld een voornaam Zeehoofd ten laste legt, had van zeer zwaar gevolg in Engeland kunnen zyn; indien de vyand zyn zeege had kunnen, of weeten te gebruiken: want de zee-kusten stonden ten doel der vyandlijke Vloot open, leggende binnen de haaven van Plymouth, ik zwyge van andere, een rijker en talrijker Vloot van Koopvaardyscheepen; dan men in langen tijd aldaar gezien had. Maar al het geweld der Fransche werd bepaald, met een klein plaatsjen, Tingmouth genaamt, wat te mishandelen, koomende de wakkerheid van de Koningin gelukkigelyken de verdere quaade gevolgen te voeren; herstellende de rust in het Koninkrijk en het zelve in zeekerheid tegen de beroertens der in-en uitlandsche vyanden. De Koning deed ondertusschen al de waereld, zelf zynen vyand, stom staan, over zyne dapperheid, koomende, het geen onmogelyk scheen, te boven; waade door de Rievier; floeg den Koning Jacob op, hem dwingende zyn behoudenis in de vlucht te zoeken; bragt gantich Yrland, uitgenoomen twee, of dry plaatzen, welke men by het verloopen jaargety niet wel kon benaaderen en magtig worden, onder zyn gehoorzaamheid.

Deeze zeege, waar aan alles scheen te hangen, betaalde rijkelyken de schaade, welke men, gelijk gezegt is, geleden had; herstelde en verzeekerde ten tweedemaal het lot van Engeland en gaf voet, om, met billijke redenen, alles goeds te hoopen. Men moest van deeze groote krygsdaad, ter welker roem men nooit genoeg spreken kan, zeggen, dat de zelve weinig gekost heeft, was de Hertog van Schomberg by de zelve niet gesneuveld: toch den troost voor zyne kloeke naakoomelingen zy, dat zyn lof niet teffens met hem begraaven is; maar door alle eeuwen en by alle volkeren zal gemeld werden. Aanmerkenswaardig is, dat zyn Majesteit, daags voor den slag, in doods gevaar en aan de Schouder, door een geschutkogel, gewond was,

was, dat hem ook op den dag van den ſtryd den hiel van zyn laars wierd weggeſchooten: maar dit gaf niets quaads, dan haaftig overgaande ſchrik aan zyn vrinden en een valſch voorwerp van blijdschap aan zyn aardſch vyanden; die zynen lof verbreiden met zyn gewaande dood op het alderverachtelijkſte, door prenten en by geſchriften, uit te beelden. Dus keerde hy met zeege en deezen lof wederom in Engeland, dat hy de eerſtemael het volk zonder flag of bloedſtorten; en de tweedemaal door het ſlaan en overwinnen van zyn vyanden, uit Rijks-en Geweetensdwang had weten te verloffen.

De zaamenkomt van de Afgezanten en Bewindslie-
den der Hooge-tegen Vrankrijk verbondene Kroonen, Vorſten en Staaten, eenigen tijd in 's Graavenhaage ge-
duurd hebbende; heeft zyn Majesteit van Groot Brit-
tanje veele deezer Princen vertoond, dat hunner door-
luchtiger perzoonen byeenkomt, om een algemeen krygs-
en ſtaats beſluit te maaken, noodig was. Deeze, gelijk
zyn Majesteit het welvaaren en den ruſt van Europe be-
minnende, hebben deeze Koninglijken yver door hunne
loffelijke toeftemminge gepreezen, bekrachtigt en dage-
lijks aangeſpoord. Zyn Majesteit had nu reeds verſchei-
dene maalen aan de Hoog Moogende Heeren Staaten
der Vereenigde Nederlanden en wel bizonderlijken aan
de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland
en Weſt-Vrieſland bekend gemaakt, dat hy van meenin-
ge was, tot het bevorderen van de algemeene en bizonde-
re welſtand van deezen Staat, over te koomen: op dit zoo
noodzaakelyk, als gewenſcht voorneemen van den Ko-
ning, wierd aanſtonds by haare Ed:Gr:Moog: het volgende
beſluit genoomen.

Zaamen-
komt
der
Bond-
gebun-
den in
's Gra-
venhaa-
ge, onder
den
naam
van een
Con-
gres.

*Extraet uit de Resolutie van de Heeren Staten van
Holland ende Weſt-vrieſland, in haer Ed: Gr: Mog:
Vergaderinge genoomen, op*

Woonsdag, den 13. December 1690.

„Is naar voorgaande deliberatie goetgevonden ende ver-
„ſtaan, dat verſocht en gecommitteert zullen werden,
„zoo als verzocht en gecommitteert werden by deezen,
D „den

„den Heere van Wasfenaar, uit de ordre van de Ridder-
 „fchap en Edelen, mitsgaders de Heeren Belaerts,
 „Witsen ende Vryberg, Burgemeesteren der Steden
 „Dordrecht, Amfterdam en Alkmaer respectie, omme
 „zijne Majesteit van Groot Brittannien, zoo ras dezelve
 „in deeze Provintie zal komen te arriveren, 't zy aan
 „Scheepsboort, ofte daar dezelve beftaan te treffen zal
 „zijn, te recipiëren, verwellekoomen ende in fijne her-
 „waerds reize te geleiden.

De
 Koning
 vertrekt
 uit Lon-
 den.

Den 15. van Loumaand deezes jaars 1691. deed zijn Ma-
 jesteit voor de laatftemael, aan beide de Huizen der Rijks-
 vergaadering, dit zyn voorneemen nochmaal verftaan;
 hen tot den 31. Maart fcheidende en de Regeringe op haa-
 re Majesteit de Koninginne, ten tijde zynes aenftaanden af-
 weezens, overdragende; vertrekkende vervolgens den 16.
 des zelve maands, onder een aanzienlijk geleide van
 Eedelen en andere perzoonen, ten een uuren van
 Witthal, overvaarende na Lambeth; neemende al-
 daar het affcheid, rydende met de koets op Margret,
 gaande des avonds ten zes uuren door Rochester
 en fliep zijn Majesteit des nachts in het landhuis van
 den Ridder Joseph Williamzon, beziende des Woens-
 dags de krygstuighuizen tot Chattam, toch moest,
 wyl de wind niet voordeelig was, wederom naar
 Kinfington, een lufthuis twee-en een half mijl van
 Londen, keeren. Aldaar tien dagen vertoefd hebben-
 de, ftak zijn Majesteit de wind weft noord weft zyn-
 de, den 26. daar aan, van de rievier van Londen, ter fpoed
 aan de zeekuft gekoomen zynde, wederom met het
 Jagt de Marie, gevoerd by den Hopman Collings in zee.
 Bestaande de vloot, onder het beleid van den Admiraal
 Rooke, uit negen Oorlogfcheepen, een Brander en vier Jag-
 ten en eenige andere vaartuigen; werdende de Hertog-
 gen, Graaven en Eedelen, als die van Nortfolk, Ormont,
 Portlant, Dorfet, Devonshire, Ouderkerk, Effex, den
 Biffchop van Londen en andere, op verfcheide Jagten ver-
 deeld. Ter zelve tijd is ook het derde gedeelte van des Ko-
 nings

nings wacht, de Blaauwrokken genoemd, onder verscheide Hopluiden afgescheept. Halver zee ontmoete hem de Ridder Cloudesley Shovel met drij Oorlogsfcheepen, jagt maakende op eenige vaartuigen en liepen vier scheepen te rugge. Stilte, verandering van wind, mist en tegengetyden hielden den Koning lang op de hoogte van Goodwijn, het zand, in alles vijf dagen op zee, Holland in hertelijk en schroomelijk verlangen en geheel Europe, hoe zeer verzeekerd, van des Konings onverzetbaare kloekmoedigheid, in verwondering, over den drift en genegenheid tot zijn Vaderland, waagende in het midden van den winter een zeetogt, naar een met ys bezette en ongemakkelijk aan te koomene kust.

Wanneer zyn Majesteit (gelijk naamaals bevonden is) tot omtrent vijf mijlen de zelve genaaderd was, belette de deizing het scheepsvolk wegens de afgelegenheid des lands te oordeelen; durvende op losse giffingen niet voort-
 vaaren; bestond zijn Majesteit, gewoon alle gevaaren te verachten en ten eynde van verlangen, met de Graaven van Portlant, Monmouth, den Heere van Ouderkerk en eenige bedienden uit het Jagt, in een roeyboot, gevolgt van twee andere, over te gaan, om zelve het land te ontdekken, belastende de scheepen, zomtijts te schieten; zoo om de kusten gaande te maaken, als om op dat geluid de zelve wederom, des noods, te kunnen opdoen. Deervaarenste zeelieden bragten, gelijk ook de voorgenoemde Heeren, alle redenen by, die zy konden en moesten hebben, om zijne Majesteit binnen boord en van deeze zoo oogenschynelijke gevaaren af te houden, zelf de Stierman Symen Herteveld zeide, als zijn Majesteit belaste dat men een Compas zoude meedeneemen, dat het zelve door den slag der riemen geen strek konde houden en de deining, die door de stilte reeds groot was, den voortgang zeer zou verhinderen; ja dat zijn Majesteit by het minste opsteeken van wind in gevaar was. Dit en noch meerder vruchteloos bygebragt, trad zijn Majesteit op Dingsdag middag ten een uuren in den bood. Na eenige uren roeiens viel de nevel zoo sterk, dat men geen dry boots lengte van zich konde zien; daar op den avond

*Lijd
veel on-
gemak
en ge-
vaar op
Zee.*

en nacht ; in welke de boot tuffchen eenige ysfchotzen vaft en van de zelve, met grooten arbeid, los en ontflogen raakte; te midden van deeze worsteling trad den Stierman Symen Herteveld op den Hinder, een zeebank aldus genoemd, buiten boord, toch wierd, door zonderlinge yver en geluk behouden. Onzeeker werwaards dryvende en roeiende, hield men, op den raad van den Lord Mordant, Hertog van Monmouth, noordelijken aan en ondeckte alzoo een ftrandvuur, bevindende als men nader en in een dok quam, het zelve dat van Goerée te zyn: maar eer men noch aan die kuft quam, ftiet de boot op een droogte tuffchen Goerée voornoemt en de Maas, alwaar eenige bediende, willende over boord treden, in het water raakten: alhier traden eenige der Eedelen uit, om zich door gaan en beweegen wat te verwarmen. Symen Herteveld op Goerée gekoomen verdubbelde de Zeevuuren, bezorgde Waagens en quam zyn Majesteit, na veel moeiten, aan land, begaf zich des nachts ten dry uuren in het huys van een Boer, Christiaan Goethals, onder dak. De Heer Bailli Regenmorter bad zyn Majesteit, wat meerder gemak en zyn reize op het Land van Vooren en alzoo op Maaslandsfluis te willen neemen; toch zyn Majesteit floeg het een-en ander heufchelijken af en begaf zich, met het eerfte opdoen van den dag, wederom in den boot: doende de Heer Regenmorter noch een boot bemannen en die van den Koning volgen. Inmiddels was des morgens ten tien uuren aan den Heer Jacob vander Poel, Burgemeester en Vroedschap tot Briele, mitsgaaders Postmeester op Engeland, naaricht gekoomen, dat zyn Majesteit daags te vooren van boord gegaan; en van de Hollandfche kuft ter zelve tijd, dat zyn Majesteit aan de zelve noch niet geland was. Op de eerfte tyding, vaardigde zyn Ed: verzwygende met prijfelijke voorzichtigheid het laafte, een perzoon, zynde door de vloot koomen zeilen, met een letter, of twee aan den Weleedelen Gefirengen Heere Heinfius, Raad-Penfionaris van Holland en Westvriesland, af en ftak aanftonds zelf met een roeiboot zeewaard in, om, was het mogelijk, die van de Koning op te doen. De eerfte tijding in 's Graavenhaage ruchtbaar

wer-

werdende, had weinig geloof en geen vervolg, zoo dat men op den middag de zelve voor een louter verdichtzel van deezen Hoekerschipper uitkreet. Ondertusschen had zyn Majesteit, hebbende achtiën uren op zee, in een open boot, geweest, des middags het land gewonnen en trad aan de Oranje Polder, een hoek bedijkt en aange-^{Treed} wonnen voorland, aan de Maas gelégen en den Ko-^{aan de} ning eigen, in zijn Vaderland. Dank zy God en welkom ^{Oran-} den Koning! die deeze groote gevaaren ontkoomen, zee-^{je Pol-} gerijk, van daar hy gezeegend laatst was vertrokken, tot ^{der aan} ons wederkomt. Zijn Majesteit op het Paard van een post en de Eedelen ten besten men kon, aan land geholpen, vonden rijtuig, noch middel om vorder naar Honfledijk te geraaken, gaande zijn Majesteit in het huis van een Boer wat warmte neemen. De yver en genegenheid zommiger Heeren en Ingezeetene was zoo groot, dat eenige des morgens, op de tijding, boven gemeld, zich naar de Zee-^{Land.} kusten, naar Honfledijk, alwaar de Afgezondene van haare Eed: Groot Moogende, met verscheide aanzienelijke perzoonen op des Konings komste vertoefden en plaatzen daar omtrent leggende, begaaven.

Zoo dra de Afgezondene Heeren en andere, de tijding van des Konings komst bequaamen, spoeden haar Eedelheeden en ieder zich derwaards. De Heeren H: Roozenboom, Heer van Schrevelsrecht, als nu Voorzitter in den Hoogen Raade van Holland en Westvriesland, W: van Schuilenburg, Raad en Griffier van zijne Majesteits erf-en heergoederen in deeze Landen, D: des Marets, H: Troje, Leeraar in 's Graavenhaage, neffens weinige andere, hadden het geluk, van zijn Majesteit, tusschen de Oranje Polder en de Nieuwe Sluis, alwaar de Afgezondene van Staat, zijn Majesteit met de Koetzen, op bekoomen naarricht en het believen van zijn Majesteit, opwachtende waaren, te begroeten.

Toch zijn Majesteit deed de Heeren Afgezondene verzoeken, naar Honfledijk te willen keeren en op het Hof aldaar zijne komste te verwachten; gelijk geschiede. Op-en voor het gemelde Hof, overlang en nu te wel in prent afgebeeld en bekend, om eenige bi-

zondere beschrijving van te maaken, was reeds alles, om den Koning te ontfangen, vervaardigd; zijnde eenige benden te Paard van de Heer Colonel Itterfum, en te Voet van de Heer Colonel van Friezem voor-en omtrent de poort, als mede in het van steen gemetzelde halve rond en ter zijden des Konings en andere handpaarden, Koetzen en rijtuigen van veel aanzienelijke perzoonen, geplaatst. Op de trappen en aan de poort van het Hof zelve, stond een gedeelte van de Zwitserfche Lijfwacht, de Heer Alphon: Rolas Major en andere bevelhebberen der zelve, in het midden van het voorplein.

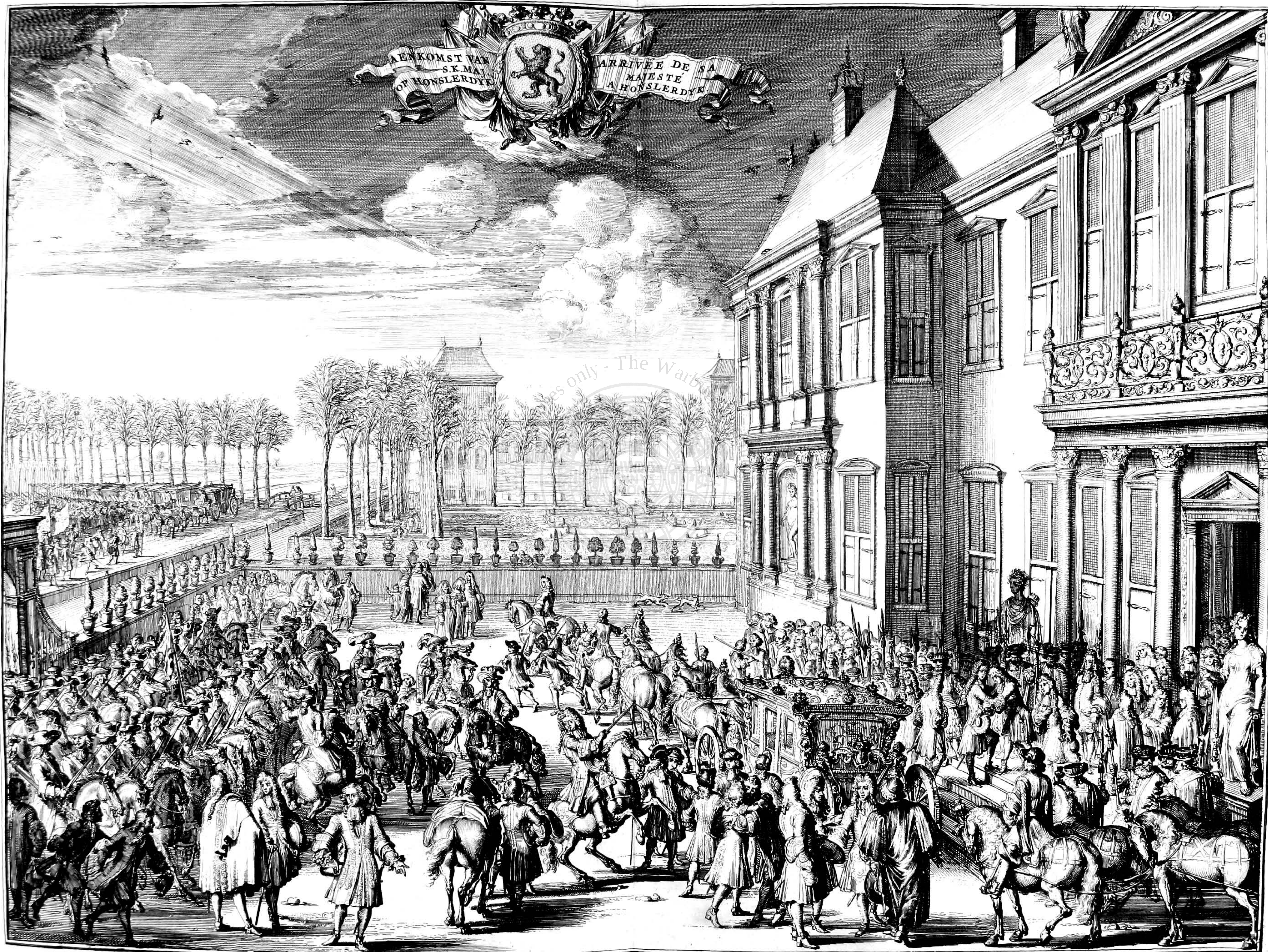
*Komt op
het Hof
te Hons-
lerdijk.*

Zijn Majesteit, geleid door zijn Lijfwacht te Paard, staande ter bevel van den hooggeboorne Heere H: van Nassau, Heere van Ouderkerk, quam met zijn en andere Koetzen, getrokken door zes paarden, in welke de voorgemelde Engelsche en Hollandfche Heeren zaaten, tot voor de trappen van het Hof en wierd aldaar in het uittréden door de voorgemelde Afgezondene van Staat, doende de Hooggebooren Heer van Waffenaar het woord, verwelkomd; bestaande het zelve in zeer hertelijke betuigingen van hooge achtinge, groote vreugde, vriendelijke aanbiedinge van geleide zijnes Majesteits en wat verder ter deezer inzichte zou kunnen bygebragt werden. Zijn Majesteit op zee zeer zwaar verkoud geworden zijnde, was niet magtig, dan om van dicht by en in weinig woorden zijn Hoog Eed: te bedanken en te antwoorden.

*Werd
door de
Afge-
zondene
der
Staaten
van
Holland
begroet
en ver-
wel-
komd.*

*Als
mede
door de
Prin-
cen van
Nassau
Sar-
burg, de
Stad-
houder
van
Vries-
land en
andere.*

Op de trappen wierd de Koning door de Prinfcen van Nassau Sarburg; den Stadhouder van Vriesland en Groeningen, wien de Koning met ongemeene blijdschap omarmde, en daar na ook door de Afgezanten van Spanje en het Keizerrijk, den Graave van Hoorn en andere Grootten, verwelkomd. De Koning verzocht zijnde een dag tot zijne intréde te willen stellen, floeg het zelve dankelijken af en geliefde, om zyn gemak eerder te vinden, zyn reize naar 's Graavenhaage voort te zetten. Zoo groot als zijn geboorte, zoo onvermoeibaar als zyn licchaam is, zoo verhéven zyn zyne gedachten, welke nooit, gelijk alom blijken zal, met uiterlijk onthaal en toefstel van praal hebben kunnen geveleid, of geleid werden. Hebbende dan een oogenblik

blik in zyn geheim ſchrijfvertrek geweest, blijvende al de Koetzen ingespannen, trad de Koning, zonder iets te nuttigen, hoewel een rijkelyk aangerichten diſch bereid was, in zyn Koets en reed onder het loſzen der roers, het geluid van trommels en trompetten en het juichen van het in groote meenigte toegevlode volk, naar 's Graavenhaage.

In de Prent, hier neevens gevoegd, konſtelijken des Konings aankomſt op het Hof te Honslerdijk verbeeldende, zal de Leezer het meerder gedeelte der voorbeſchreevene zaaken kunnen zien.

De tyding van des Konings landing, was zoo dra inmid- dels niet aangebragt, of haar Eed: Groot Moog: bereiden zich, volgens het hiergeſtelde beſluit, om zyne Majesteit op te wachten.

*Extract uit de Resolutie van de Heeren Staten van
Holland ende Westvrieſland, in haer Ed: Gr: Mog:
Vergaderinge genoomen, op*

Donderdag, den 18. January 1691.

„Is naer voorgaende deliberatie goetgevonden ende ver-
„ſtaen, dat ſyne Majesteit van Groot Brittannien alhier
„in den Hage komende te arriveren, door haer Ed: Gr:
„Mog: en corps ſal werden gerecipieert, ende ontfan-
„gen in het aftreden ofte uytgaen uyt ſyne Caroffe, ende
„door deſelve geconduifeert, ende geleyt tot in het Hof
„van hoogſtgedachte Majesteit, ende aldaer verwelle-
„komt met de complimenten ter materie applicabel.

Nooit zagmen grooter verandering in de aangezichten aller Ingezeetene en zy, wien voor eenige uren, de vreesachtige angſten bekommerende zorg, uit het weezen te zien was, waaren zoo uitgelaaten van vreugd, dat oud en jong den anderen met ſchreiende oogen en het hert vol blijdschap, des Konings komſt toefchreeuwden; terwijl de bezaadigde God voor zyn behoudene overkomſt, met recht en reden, dankten: toch als men hoorde dat zyn Majesteit dien avond noch ſtond in zyn Hof te koomen, liep elk met vreugde toe om hem te zien; ja op het hooren van het geluid der klokken en gelofte ge-

schut, het welk op de Vyverberg stond, weergalmde de Stad van zeegekreten. De weg, waar langs de Koning en zyn Hofgevolg, hoewel zoo dra niet verwacht, quam ryden, was in een oogenblik vol menschen. Zyn Majesteit, gevolgd van ses andere Koetzen, met den Heer Graave van Portland, den Heere van Ouderkerk en eenige Engelsche Hertogen en Graaven, mitsgaaders andere Eedellieden, den 31sten. des voorgenoemden maands, aldus op den avond omtrent ses uren in 's Graavenhaage en door het Westende, over de Markt, door de Hoogstraat over de Plaats en het Buiten-op het Binnenhof gekoomen zynde, werd (men zie hier op de bygevoegde Prent naar; het Binnenhof, den toevloed der menschen en andere omstandigheeden uitbeeldende) voor den trap door den wel Eed: Gestrengen Heer A: Heinsius, Raad-Pensionaris van Holland en Westvriesland, in den naam en volgens besluit van haar Eed: Groot Moogende, zynde het geheele licchaam der hooggemelde Vergaadering aldaar tegenwoordig, met een eerbiedige groete, verwelkomd; bringende zyn wel Eed: Gestr: in een welgeschikte aanspraak bizondere sterke uitdrukzelen van blijdschap, wegens zyne Majesteits gelukkige overkomste in deeze landen; vertoonende verder, op het alderkrachtelijkste, de liefde, erkentenis en hooge achting, welke haar Eed: Groot Moogende tot-en voor zyn Majesteit de Koning van Groot Brittanje, den Stadhouder deezer Provintien, gevoelden en wenschten te bewijzen. Geleidende wijders zyn Majesteit, met de geheele Vergaadering van haar Eed: Groot Moogende, naar zyn Kaamer, tot het ontfangen en gehoor der in-en uitheemsche Gezanten en aanzienelijke Perzoonen geschikt.

Ondertusschen quaamen de Hoog Moogende Heeren Staaten der vereenigde Nederlanden over de Gallery en geraakten ter voorgenoemde Kaamer binnen; begroetende de Eed: Heer vander Els, Afgezondene van Gelderland, zyn Majesteit in den naam van haar Hoog Moogende, werdende beantwoord in der wijze, als op dit voorval, van wederzyden, in aller volkomenheid, zal kunnen gedacht werden.

Hier

ZIYN MAJESTEIT
VERWELKOMT OP
HET BINNENHOF.

RECEPTION DE
SA MAJESTE DANS
LA COUR.

G. W. 1784

Hier op nam de welEed: Gestr: Heer Raad-Pensio-
naaris, in den naam van haar Eed: Groot Moogende, af-
scheid van den Koning, die op de heuschste en vriendelijk-
ste wyze haar Eed: Groot Moogende bedankte en liet ver-
trekken; men vind hier-en van het boven verhaalde
deeze aanteekening by haar Eed: Groot Moogende.

*Extract uit de Resolutie vande Heeren Staten van
Holland ende Westvriesland, in haer Ed: Gr: Mog:
Vergaderinge genoomen, op*

Woonsdag, den 31sten. January 1691. na de middagh.

„Den Heere van Wassenauer heeft ter Vergaderinge gerap-
„porteert, dat de Heeren haer Eed: Groot Moogende
„Gecommitteerden in gevolge ende tot voldoeninge
„van der selve Resolutie Commiss: van den 13. Decem-
„ber laetstleden, syne Majesteyt van Groot Brittannien
„tot inde Orangie Polder, alwaer de selve aen Land ge-
„komen was, hadde te gemoet gegaen, en voorts onder-
„wege gerecipieert, verwellekomt ende geconduiseert
„tot hier in den Hage in 't Binnenhof, alwaer haer
„Eed: Groot Moogende hooggedachte Majesteyt in
„het uyttreden van de Caros en Corps ontfangen, en-
„de door monde van den Raed-Pensionaris verwelle-
„komt, ende voorts tot in desselfs Hof geleyt, mitsga-
„ders verdere demonstratie van hare verheuginge over
„syne Majesteyts behoude aenkomste, gedaen hadde,
„ende dat de gemelte Heeren haer Eed: Groot Mogen-
„de Gecommitteerden haer op de voorz nader Recep-
„tie ende verwellekominge onder het Corps van haer
„Eed: Groot Moogende hadde gevoegt, waer op gede-
„libereert zynde, hebben haer Eed: Groot Moogende
„de gemelte Heeren Gecommitteerden voor de geno-
„mene moeyte, ende gedaen rapport bedanckt, gelijk
„deselve bedanckt werden by desen, ende is voorts het
„voorz gerapporteerde aengenomen, ende gehouden
„voor notificatie.

Haar Hoog Moogende te rugge in haare Vergaaderkaa-
mer gekoomen, deede mede geheugenis van haar verschy-
ning

ning by den Koning houden en op de volgende wijze een Dank-en Bédedag uitschryven.

*Extract uyt het Register der Resolutien van de Ho:
Mog: Heeren Staten Generael der Vereenigde
Nederlanden.*

Mercurii den 31. January 1691. 's namiddags ten vijf uuren.

„Is naer voorgaende deliberatie goetgevonden ende ver-
„staen, dat een generale Danck en Bededagh sal werden
„uytgeschreven, tegens den 21. February naestkomen-
„de, om Godt Almachtig ten selven dage te loven en te
„dancken, dat den Staet deser Landen in desen tegen-
„woordigen Oorlog van des vyants gewelt noch heeft
„gelieven te conserveren; mitsgaders Godt Almachtig
„te loven over de geluckige ende behouden overkomste
„van syne Majesteit van Groot Brittannien in dese Lan-
„den, ende om een verderen zegen over syne Majesteits
„Persoon ende desseynen, mitsgaders de wapenen van
„desen Staet ende die van hare Geallieerden af te bid-
„den, daer van een concept van uitschryvinge sal wer-
„den gemaakt. De Heeren Gedeputeerden vande Pro-
„vintie van Hollant ende Westvriesslant hebben gerefer-
„veert haer desen aengaende nader te fullen verklaren.

Veel Grooten quamen noch dien zelve avond te
hoof en zyn Majesteit begroeten. Terwijl de Graaf van
Berka met zyn Majesteit in gesprek was, wierd al het ge-
schut, op de Vyverberg geplant, seftien maal geloft en zag
men alom groote teekenen van blijdschap.

Des anderen dags, den eersten van Sprockelmaand, dee-
den meest alle de Hooge Vergaaderingen, als de Hee-
ren Raaden van Staate; de Hoogen Raad; het Hof van
Holland; de Ridderchap van Holland; de Afgezondene
der Steden van Holland, ieder in het bizonder: ten tijde
haar Eed: zich lieten aangeeven, tot den Koning geleid;
die van 's Lands algemeene Reekening, ook veele alhier
aanweezende Afgezanten, na de gehoudene Vergaadering,
het Congres genoemd, mitsgaders veele voornaame Per-
zoonen, hunne eerbewyzingen aan zyne Majesteit,
wien

wien men met alle moogelijken yver, zoo door de Leden zommiger Vergaaderingen, als mede de Achtbaare Heeren Burgemeesters en Regeerders van 's Graavenhaage en andere voornaame Heeren, zocht te beweegen om een dag tot zyn openbaare intréde te stellen: vertoonende, dat veele moeite en kosten by haar Eed: Groot Moogende; de Heeren Burgemeesters en Regeerders van 's Graavenhaage en veel bizondere Ingezetene, ter dier inzichte, waaren gedaan: als ook, dat duizende menschen, van verre gekoomen, geneegen zijn Majesteit te zien, wien de Fransche boosheid een wyl tijds had uitgestrooit gesneuveld te zyn, het welk noch by veele geloofd wierd, deeze eere anders zoude onstaan. Zijn Majesteit liet zich overredenen, neemende den volgenden maandag, zynde den vijften.

*De Koning be-
willigd,
op het
lang en
ernstig
aanhou-
den van
veele
Grooten;
een open-
baare
intréde
te doen.*

Des Vrydags, den tweeden, maakte zyn Majesteit, nooit gewoon zyn rust, of gemak voor noodige zaaken te stellen, openbaare aanvang van Staatsbestier; vereerende den Heere Graave K. Tromp met het oppergezacht over 's Lands Watermagt; het welk een ongemeen genoeg onder alle met dezen Staat welmeenende en groot omzicht in alle afgunstige baarde: zynde de groote overwinningen en daaden, door zyn beleid en dapperheid verkreegen en uitgevoerd, noch genoeg leevende, om den vyanden eene vreeze aan te jagen en de ingezétene onzes Vaderlands, op nieuw hoope te doen scheppen. Deezen en den volgenden dag verleende de Koning zeer mildelijken gehoor aan alle Heeren die zich lieten aangeeven.

Den vierden, zynde Zondag, ging zyn Majesteit de eerste maal buiten het Hof en in de Klooster Kerk, alwaar de Heer Bosch de Predicatie deed. Nu zagmen van alle oorden de menschen in een ongeloofelijk getal naar 's Graavenhaage trekken; maar vermits de wateren bevrozen en het ys niet sterk genoeg was, om met paard en fléde bereeden te werden, vond men'er duizende te voet op de wégen; zynde alom gebrek aan Waagens: ja eer de avond gevallen was, waaren alle herbergen en gemeene Burger huizen bezet, of besprooken. Omtrent acht uren quam zyn Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Brandenburg, met een aanzienelijke Hofstoet, van Kleef, alwaar zyn Doorluch-

tigheid

*Verhaal
van de
wijze,
op welke
de Vor-
sten
Prinſcen
en Groo-
ten, by
zijn Ko-
ningl:
Maj:ter
gehoor
geleid
en ont-
fangen
zyn ge-
worden.*

tigheid des Konings komſte eenigen tijd had afgewacht.

Het zal niet onvoegelijk zyn, alhier (om niet op elke verſchijning van eenig bijzonder Vorſt, of Afgezant daar toe genoodzaakt te werden) een beſchrijving der plechtigheeden en wijze te doen, op welke de Vorſten, Prinſcen en Perzoonen van aanzien, tot een ongemeen groot getal te zaamen gekoomen, door-en by zyne Majesteit zyn opgeleid en ontfangen geworden; naardien in deeze Landen nooit diergelijk en zoo aanmerkenswaardig voorval is geweest en ter eeniger tijd tot naarricht zal kunnen dienen.

De buiten gewoonte gezondene Afgezanten, ofte Bewindſlieden der Vorſten en Staaten, die ook namaals zullen genoemd werden, zijn ter tegenwoordigheid van den Koning geleid, volgens hunne verſchyning te Hoof en niet volgens hunne ſtandordere en waardigheeden.

De eerſte zyn opgehaald door den Ridder Karel Cottrel, Meester der Hoffelijke plechtigheeden, in de Koets van den Koning en tot het openbaar gehoor toegelaaten, op de wijze, gebruikelijk in Engeland; de tweede hebben zich te Hoof begeeven en zyn alzo tot het gehoor geleid; de andere hebben nooit gehoor, dan in het bijzonder en in de geheimkamer van den Koning, zonder eenige plechtigheeden, gehad.

De openbaare plechtigheid nu, gaat in deezer voegen toe. Zoo dra eenig Afgezant, met de Koets van den Koning, aan het Hof komt, werd zyn Excellentie, of Hoogh-Eed: door den Onderhofmeester der Plechtigheeden, de Heer le Bas ontfangen en gaat de zelve voor; op de hoogſte der Trappen gekoomen, komt hen de Hoofdman der Wacht, aan de poort van de wachtkamer begroeten, geleidze neffens den voornoemden Heere door twee reyen der wacht, in volle wapenen ſtaande, tot den voorkamer en vertoefd aldaar tot de Koning gezeten en den Afgezant bericht werd, dat zyn Majesteit gereed is zyn Excell: of Hoogeed: te hooren: daar op brengt de Meester der plechtigheeden hem in de eerſte kamer, alwaar hy aan de deur, door een Eedelman van de Koning, verwelkomd en alzo in den kamer van zyn Majesteit geleid werd, alwaar hem de Kamerling ontfangen hebbende, zich aan de rechter-

rechter-en de Meester der Plechtigheeden aan de linker zyde des Konings voegd en treed alzoo de Afgezant tot voor den Koning: gesproken-en van zyn Majesteit antwoord ontfangen hebbende, werd hy op de zelve wijze wederom geleid.

De Vorsten en Prinſcen zyn, zonder eenige uiterlijke plechtigheid, te Hoof verſcheenen. De zelve zyn door de kaamer van den Graave van Portland geleid en hebben alzoo den Koning in zyn bedkaamer koomen vinden; die hen in het ontfangen omarmde en in het bizonder gewoonelijken dicht aan de venſters ſprak.

Rydende in de koets met eenige van de Vorsten en Prinſcen, zat de Koning aan de hooge en de Keurvorſt van Beieren naaſt zyn Majesteit aan de laage hand; de Keurvorſt van Brandenburg over den Koning en naaſt zyn Doorluch-
tigheid, de Landgraave van Heſſen.

Omtrent het ſpijzen, heeft zyn Majesteit niet altijd één en zelve wijze gehouden; zynde inderentijds alleen, toch zomtjids ook met Vorsten, Prinſcen en andere Groo-
ten ter Tafel geweest: heeft wyders niet altijd in zyn ge-
woone eetzaal; maar ook meenigte maalen by den Heere
Graave van Portlant, zoo in 's Graavenhaage, als op Sorg-
vliet, maaltijd gehouden.

*Befchry-
ving
van de
openbaa-
re intrè-
de des
Konings
binnen
's Graa-
venhaa-
ge.*

Des Maandags, den vyfden, de dag dat zyn Majesteit zich in het openbaar aan de verlangende ingezetene en vremde-
lingen geliefde te vertoonen en door de Regeering van
's Graavenhaage, welke des vrydags namiddags in vol-
koomene getalle, den Koning verwelkomende, van zyn
Majesteit veele betuigingen van gunſte en liefde te haar-
waards; mitſgaaders haare Burgery hadde ontfangen,
te laten verwelkomen; quam des morgens, volgens be-
vel van haar Eed:Achtbaare, de Burgery, op het luiden van
de ſtadhuisklok, ten tien uren, zeer koſtelijk en fierlijk
uitgeruſt, met reeden moedig, op het geluk van een Ko-
ning hunnen inboorling en Stadhouder te zullen ontfan-
gen, op hun beſcheidene loopplaatſen: beſtaande in omtrent
ſeftien honderd man, onder het opperbevel van den Eed:
Heer Colonel Joan Roſa, Oudburgemeester en verdeeld in
ſes benden, gevoerd by de naarvolgende Hopluiden,
* Hoofdmans en Vaandrighs.

** De
Luite-
nants
der Bur-
gery,
werden
aldus in
's Graa-
venhaa-
ge ge-
noemd.*

I.

Orangie, Wit en Blaauwe Vaandel.

HOPMAN. J. WOESTENHOVE.
HOOFDMAN. A. KOLYN.
VAANDRIG. P. GOUCET.

II.

Groene Vaandel.

HOPMAN. J. VANDER GORT.
HOOFDMAN. G. VANDER LAAN.
VAANDRIG. J. VANDER HORST.

III.

Columbine Vaandel.

HOPMAN. J. EMANS.
HOOFDMAN. H. HELT.
VAANDRIG. J. STELT.

IV.

Witte Vaandel.

HOPMAN. J. WOLFGANG.
HOOFDMAN. H. MAAS.
VAANDRIG. L. TURNHOUT.

V.

Oranje Vaandel.

HOPMAN. J. DE BAAN.
HOOFDMAN. J. VANDER HAAGE.
VAANDRIG. J. BLOM.

VI.

Blaauwe Vaandel.

HOPMAN. G. BOBBE.
HOOFDMAN. A. ROTTEVEEL.
VAANDRIG. J. ANKERSHOEK.

Deeze vergaaderd trokken en stelden zich in twee reien, van de Westender-ofte Loosduinsche brug, over de Markt, langs de Hoogstraat tot op de Plaats. Voor alle huizen en gebouwen, langs dezen weg staande, waaren timmeragiën op de luiven, aan de stoepen en voor de vensters, tot gerief der zaamendringende aanschouwers en veele onder deeze met tapisseryen, groente en andere bekleedzelen en sieraden, opgemaakt.

Op den middag begon elk naar plaats te zoeken om de intréde te zien en wierd het gedrang zoo sterk naar de voorgenoemde straten, dat men moeite had, om toe-en doorgang tot-en in de zelve te vinden.

Zyn Majesteit reed, na het middagmaal gehouden te hebben, van het Binnenhof, over de Vyverberg, door de Heulstraat en het Noordende, langs de Noordsingel, over de buitenbrug-en walen quam omtrent dry uren voor de Westenderbrug, op welke een sierelijke poort, als van blaauwesteen geboud, was opgerecht.

Het bouwzel zelve was met blokbanden over de Kolommen en verder op die wijs geschikt. Ter wederzyden van den doorgang, zagmen onder de lijst in de dryhoekige openplaats Lauwer en Eykekranffen, door-en aan de zelve Bazuinen en Trompetten verbonden; met de byschriften;

Beschry-
ving
vande
Eere-
Poort op
de Loos-
duin-
sche
Brug.

Verdiend door het bewaaren der Burgers.

OB HOSTES FUGATOS.

Verkreegen door het verdryven der vyanden.

Op de Lijst vertoonde zich de Krijgsdeugd, door helm, panzer en afhangende Vorstelijke mantel, met leeuwenhoofden, het schild van Meduse, schelpwerk en andere sieraden opgetooit; dapperheid, beleid, raad en gezacht te water en te lande verbeeldende. De rechterhand voerde eer- en zeegeteekenen van Koninklijk vermoogen en Stadhoudelijke waardigheid; te zaamen gedekt door een W. den eersten letter van des Konings naam; pralende op den standaard zelf een keizerlijke kroon. De linkerhand was met den Stadhouderslijken staf verzien. Onder dit zinnebeeld (witsteen, gelijk de volgende, verbeeldende) vertoonde zich in een rond van veelderleye bloemen de Liefde des vaderlands, keerende van over zee met zeege uit herfelde Koninkrijken, werdende van het zelve ontfangen en voor een dankaltaar geleid, met het byschrift;

IO TRIUMPHE!

Zingt nu zeege.

Op de rechter zyde van dit rond wierd de plicht des vaderlands uitgebeeld, in een Vrouw, door haar Myter, de Kerkelijke-door haar borstwapen, de Oorlogs-en haaren Tabbard, de Staatsorders, verder den Koophandel, Zeevaart, hooge en laage Burger-en Boerestaat, door den flange-roer, scheepsroer, bundelbijl en akkertuig aanwijzende. Op de linker zyde deed zich de verbeelding van blijdschap zien, door zangboeken en papieren de reedenen, gedichten en andere geschriften, die op des Konings verheffing tot de Kroonen van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, zeege en inkomste zyn geschreeven en uitgegeeven; mitsgaaders de vrolijkheid der ingezeetene in het algemeen beduidende.

Ik, kan alhier niet voorby gaan, dat de blijdschap en plicht welke verhevene geesten gaande maakt, deezen dag aan

de befaamfte pennen ſtof verſchafte, om de kunſt en kracht van gedachten en woorden hunner meesters, in verſcheidene taalen, op het papier te brengen en hebben onder een meenigte uitgeblonken de Hooggeleerde Heeren F: Spanheim, J: Gronovius, J: G: Grævius, die lichten vande geleerdheid deeſes eeuws en hooge Schoolen van Leiden en Utrecht, S: Muncherus, Groenendijk, Montanus, Volkenhooven, Norel, Brant en Rotgans.

Terwijl deeze Letterhelden, gelijk het betaamelijk en hen mogelijk was, op hoogen trant deezen dag, neffens zyn Majesteits heldedaaden en grooten naam vereeuwigen, gewaardigde zich ook veele deezen morgen, in de Franſche Kerk binnen 's Graavenhaage, mijne zoo wel meenende, als geringe gedachten, op dit voorval te hooren.

De zyde nu van de voorgenoemde Poort, naar de Stad ziende, was met veelerhande zeegeteekenen aan een oude eyk gehecht, verſierd. In het midden van trommen; harnaffen, helmen, zwaarden en andere krijgſruiſtingen zag men twee ſchilden en op het eene afgebeeld een lauwrier, met het woord,

VICTORIÆ,

Beduidende,

De overwinninge.

Op het ander een olijfboom, met het woord

CLEMENTIÆ.

De goedertierenheid toegewijd.

By het eerſte een oranje-by het tweede een roozenboom, de huwelijks knoop van zyn Majesteit affſchaaduwende. Rondom den boog, of doorgang van de poort wierd gelézen, op de eene zyde;

RESTITUTIS PROVINCIIS.

Na het herſtellen der vrye landen.

Aan de andere;

LIBERATIS REGNIS.

Na het verloſzen der Koningrijken.

De zyden van de Poort, als mede de brug zelve,

Waa-

waaren met groente en fchilden bevlochten en gedekt.

Door deeze poort quam de Koning op de volgende wy-^{De Koning komt binnen 's Graavenhaage.} ze. Voor af reeden eenige bedienden der voornaame Heeren en Eedelluiden te paard, na hen twee van des Konings Lyffschutten te paarde, als toen omtrent ses en dertig jonge Eedelluiden, Heeren en Hooge bedienden, alle, gelijk hun fchoone paarden, rijkelyken uitgedoft; na deeze een groot getal van Knechts te voet, vervolgens eenige Lyffschutten te paarde, als toen twee koetzen van den Koning, met ses paarden, waar in zoo Engelsche als Hollandfche Heeren zaten; na deeze quam een meenigte knechts van den Koning te voet, hebbende, gelijk de Koetzier, des Konings levry en op het hoofd zwarte fluële mutskens, by de Engelsche *Prive Kappes*, ofte *Kappes of honour*, dat is mutskens van eere genoemd, om dat zy de zelve voor niemand afneemen. Ter zyden deeze reeden verfcheide bedienden van den Koning; voor hen, de Heer Urk, Hoog gerechts bediende. Hier op volgde de Koning gezéten in een zeer kostelyke koets, getrokken door ses witte paarden, hebbende de Hooggebooren Heere Nassau Ouderkerk op zyn linkerhand, over zich de Graaven van Monmouth en Scharbourg. Ter zyden de koets ging achtien Man van de gewaapende Zwitferfche Lyfwacht, achter deeze reed den Heer Roulas Major der voorgenoemde Lyfwacht, na deeze acht Koninglyke Trompetters. Voortfelde men twaelf Koetzen door ses en zeer veele door vier en twee paarden getrokken; in de eerfte vonden zich, om niet alle de Eedelen en Heeren te noemen, de Hertog van Nortfolk, de Graaf van Portland, de Graaf van Devonshire, de Biffchop van Londen, wyders verfcheidene Heeren van de Ridderfchap, Hooge-in-en uitlandfche Staatsperzoonen.

De Koning over de Brug gekoomen zynde (de leezer merke aan, dat de hier volgende prent het ontfangen van zyn Majesteit, als buiten de Westenderbrug, is verbeeldende; het welk alleen is gefchied, om het vertoog in beeter en duidelyker fchikking te brengen: naardien, als verder bliken zal, alleen de plaats en niets anders hier in verfchil, of verandering maakt,) wierd door de Wel Eedele Acht-

Werd
door de
Rege-
ring ont-
fangen.

baare Heeren Burgemeesters en Regeerders van 's Graa-
venhaage, onder een onbeschryvelijk geroep en gejuich
van duizende duizenden, ontfangen, werdende middeler-
wyl, door het aansteeken van twee vuurpylen, het teeken
gegeeven, dat zyn Majesteit binnen 's Graavenhaage was.
Het geluy der klokken; het lossen van het geschut op de
Vyverberg; het steeken der Trompetten en slaan der
trommelen, verdubbelde in der maate het vreugde geschal,
dat niemand iets meerders, dan met moeite, *lang leve den*
Koning onzen Stadhouder! onderscheidelijken verstaan kon;
toonende elk met wuyven, wenken, rekhalzen en drin-
gen, op zyn wys, den yver die hy had om zyn Majesteit
te zien en welkom te bieden; ja terwijl de kinderen, by
naar dood gedrongen, om te zien, de ouden door het zien,
van blijdschap kreeten, was het den Heer Pensionar^s: N:
vander Hoek, zullende het woord in de naam der Regee-
ring voeren, niet mogelijk geweest zich van den Koning
te doen hooren, veel minder verstaan; ten waare zyn Ma-
jesteit zelve, door het wenken met de hand, begeevende
zich met het licchaam geheel in het portier van de koets,
wat stilte gemaakt had; zyn aanspraak, welke naar den tijd
geschikt, kort was, bestond

Aan-
spraak
van de
Heer
Pension:
N. van-
der
Hoek,

„In een respectueuse bedancking over de groote eere
„die 't zyne Majesteit gelieft had de Magistraet en
„Burgerye van den Haeghaen te doen, met sijn Hoog-
„waarde Persoon in 't publijck op de straet te vertho-
„nen; in een versceekering van de sincere affectie
„en uytterste eerbiedicheyt, die alle vroome ingesetenen
„deeser Stede voor hem hadden, hem considererende
„als hunnen eenighen verlosser en beschermer, aen
„wien sy, naest Godt almachtig, alles wat sy noch ove-
„rich hadden, schuldigh waeren. Wyders in een toe-
„wenschingh, dat de Opperste voorsienicheyt de throo-
„ne, daer op Hy met sijne alderdoorluchtichste Gema-
„linne verheven was sodanigh wilde zegenen en be-
„vestigen, dat die nimmer quame te wanckelen, en dat
„Hy, neevens hoogstgemelte sijne Gemalinne, ons,
„en onse bondtgenoten noch eens de soete vruchten
„van alle sijnen arbeydt en gesurpasseerde moeyelijck-
„heden

INHALING VAN S.K. MAJ.
aende Welteynder brug
door de E.A. MAGISTRAT
van S. GRAVENHAGE.

RECEPTION DE
MAJESTÉ AU
PONT DU WESTEND

„heden door een standtvastige , en reputatieve vrede
 „mocht genieten. En eyntelijck dat hy voor het tegen-
 „woordige , de geringheydt van 't onthael ten besten
 „nemende, de gemoederen in 't generael van een yder
 „in alle andere saecken hier te landen , soodanich
 „mocht vinden gedisponeert, dat hy gheen reden mocht
 „hebben om sich ergens over te beklagen.

Daar op zyne Majesteit zeer minnelijken antwoorde , „dat hy de Magistraet van den Haage, en de Burgery bedanckte voor de moeyte, die sy genomen hadden, ende dat hy in alle voorvallende gelegentheden „sijne gonst tot hen alle soude bethonen.

Waar op stapsvoets door de voorgenomde reyen der gewaapende Burgers rydende, ontfong zyn Majesteit alom van hen, naar krygsgebruik , eerbewysingen en teekenen van hunne blijdschap en liefde: volgende de Regering van 's Graavenhaage, met eenige koetzen, die van den Koning en zyn Hofgevolg.

Door het Westende, voorby de groote Kerk, gekoomen, zag men het Stadhuis op een aangename wyze versierd, zynde zeven doorschynende schilderijen, aan de voorgevel, in scheppende en afhangende festonnen en rondtens van groente en bloemen geschikt; de twee middenste van de vier bovengeplaatste waaren de afbeeldzels van den Koning en Koningin, ruim leevens groote, zittende in het Koninklijke gewaad. Op de weder zyden was, by den Koning, een zinnebeeld van een leeuw, by wien zich eenige dieren onthielden en voor wien ook eenige vlugten. Met het byschrift ;

*Beschryving der
 sieraden van
 het Stadhuis.*

PLACIDUM VENERANTUR ET HORRENT INFESTUM.

Wel te vrede, word hy geëerd , toornig zynde, gevreesd.

By de Koningin was een witten éénhoorn geschilderd, steekende met zyn hoorn onder een hoop slangen nestelende onder vergiftig kruid, met het byschrift ;

NIL PASSA VENENI.

Zy ontdekt het vergif.

De dry onderste zinnebeelden , voor de beneden glazen

zen geschikt, waaren; het eerste, naar de zyde van de Markt, een ojevaar op een nest staande, als kleppende met den bek, op het aanbreeken van den dag en ryzen des zons, met de woorden;

RECREATUR AB ORTU.

Hy werd verheugd, wegens den opgang.

Het tweede, naar de zijde van de groote Kerk, was insgelijks door een ojevaar, staande op zijn nest, ziende de zon hooger boven een kalme zee klimmen, uitgebeeld: rondom deeze werd gelézen;

VIDIT ET EXULTAVIT.

Hy heeft hem gezien en is vrolijk geworden.

In het midden van deeze zagmen een Atlas, hebbende om het hoofd een eijk-en lauwerkrans en op zijn schouderen een voor overhellende waereld; rondom dit zinnebeeld stond geschreeven;

IN TE DOMUS INCLINATA RECUMBIT.

Het gebouw, dreigende te bezwyken, werd alleen door u onderschraagd.

Rondom al de voorgenoemde zinnebeelden waaren kransen van bloemdragende lauweren en eijken geschilderd.

Het voorportaal van het Stadhuis was, gelijk de gantsche voorgeevel, gefierd. Op de gallery boven deeze, een meenigte trompetters geplaatst; die, zoo dra zy den Koning in het gezicht kreegen, door hun blaazen het juichen der menschen op nieuws leevendig maakte.

Ter zijde het Stadhuis was een staak opgerecht, dragende vier reijen van armen, boven den anderen in het verband geschikt en op deeze toortzen: ter wederzyden van deeze stonden eenige stukken geschut, deeze wierden des avonds geloft, de andere in brand gestookten en de voorbeschreevene geschilderde zinnebeelden, van achteren verlicht: geevende dit te zaamen een vermaakelijk gezicht en oorzaak van een grooten toevloed van menschen en te grooter, om dat de gewaapende Burgery, door het loszen van hun roers en andere eerbewyzingen, de

de Heeren Regenten , aldaar dies tijds tegenwoordig , quaamen begroeten : zynde de hier bygevoegde prent gemaakt om het vertoog by den avond af te beelden.

Van hier op de Markt koomende , reed de voorbeschreevene Koninglijke floet, op de hoogte van de Vleeschhal, in de vleugelen van een Eerepoort , tegen de Hoogstraat opgerecht , strekkende de rechter, van het gebouw zelve , tot voor by de Vleeschhal, de linker tot op de hoek van de Veenestraat. In het midden van deeze stonden twee naalden , ofte Pyramiden. Deeze alle waaren zoo grootsch en fierlijk met schilderyen , beeld-en ander werk verzien , dat het der moeite waardig is , eerstelijken het gebouw , ofte den Poort zelve , als dan de vleugelen en daar na ook deeze naalden, omstandelijken te beschryven : naardien in-op-en aan de zelve des Konings , Keizer-en Koninglijke Voorouderen , hunne daaden en neffens deeze zyne Majesteits afkomst, Vorstelijke geboorte, opvoeding, krygsdaaden, raadsbesluiten, huwelijk en andere aanmerkelijke zaaken zyn uitgebeeld geweest.

*Beschry-
ving
van de
Eere-
Poort,
des zelfs
vleuge-
len en
ander
by-
bouw-
zel op
de
Markt
opge-
recht.*

De Poort zelve , gelijk het verder bybouwzel , beschilderd als was het van hartsteen gemaakt , was te wederzyden in twee verdiepingen verdeeld ; zynde het bouwzel van de onderste naar de Dorische wyze geschikt, uit den grond met het voetstuk, opwerk, kolommen der zelve bovenstukken, mitsgaaders den lijst, hoog neegen-en twintig voet-en ses duim. De bovenste verdieping , naar de Ionische wyze opgerecht , met al zyn deelen van de onder-tot den kant van den bovenlijst , te zaamen hoog vier-entwintig voet-en acht duym ; zynde aldus, zonder de sieraaden, boven deezen lyst gesteld, te reekenen , vier-en vyftig voet-en twee duim hoog.

Het geheele werk was breed drie-enveertig voet-en tien duim ; de poort zelve wijd twaelf , diep dertien en hoog drie-entwintig voet , en heeft men de zelve , om verscheidene redenen, ondiep moeten maaken. De zyden waaren met groente gedekt, van vooren-en tusschen de kolommen , het gebouw met vier graauwe en een

doorschynend op tafgeschilderd stuk, by wyze van zinnebeelden, gevuld.

Het eerste, aan de rechter zyde, vertoonde het graf van zyn Koninklijke Majesteits hooggeachte Vader, den Prinsce Willem de II. die in het bloeijen zijner jaaren weggerukt, door vyf Provinciën, ieder aan haar waapen en sieraaden kennelijk, betreurd word, bedauwende de vrije Godsdienst zyn lijkasch, terwijl de Vryheid met een traanenvlesch, verbaast en als zonder toevlugt, zynen geeft, door een Adelaar, ziet ten Hemel voeren.

Het doorschijnend stuk boven den doorgang, of Poort zelve, verbeelde een koninklijk kraambed onder een blaauw topgordijn, met goude oranje appelen en roode roozen versierd en in de zelve des Konings geboorte. In het zelve zag men het Vaderland haar rouwgewaad afleggen, reukwerk, bloemen en andere giften, welke de ouden gewoon waaren op de gehoortens der Vorsten te offeren, aanbrenge. Het noodlot, als beschermster van het hoog-Eedele Huis van Nassau en Oranje, voegde zich neffens het waschvat. Holland kennelijk aan haar fiere Leeuw, trad toe om haare voorzorg aan Hem te besteden, die van 's Graavenhaage, uitgebeeld als een hoffelijke jonge Juffer, met opene armen en vrolijk gelaat is ontfangen geworden, ziende boven Hem der goden bode, neffens een Sibylle, haar in een wolk, door dry kroonen, op een regenboog blinkende, zyn aanstaande grootheid en haar geluk en eere aanwijzen.

Het derde stuk, aan de linker zijde van de Poort geplaatst, verbeelde de algemeene vreugde der vijf Provinciën over de geboorte van den Prinsce, spruitende een telg, uit een oude oranje stam, by wien vier zeegeestanders, door de cyferletteren hunner naamen, de vier laatst gestorvene Vorsten van dat hooge Huis aanwijzen, geplant staan. Rondom de zelve ziet men de krijgslieden een schildendans maaken, werdende Nijden Twist vertréden, Atropos belet den draad des leevens te korten, Clotho en Lachesis aangemoedigd de zelve een groote lengte te geeven: het Vaderland, 's Lands verbond, de Vryheid en Godsdienst, door de Blijdschap gedreeven, om tee-

teekenen van vreugde op-en aan te rechten. Want terwijl Bacchus en Comus wijn en spijs aanvoeren, pektonen en andere vreugdevuuren ontstookten werden, zietmen Ganimedes, gevoerd op een Duitschen Adelaar, den drank der goden voor ieder plengen. Boven de twee onderste en onder het derde stuk, boven de poort staande, werd gelezen.

GUILIELMO. TERTIO.
POSTHUMO. COELITUS. DATO.

Voor Willem de derde;

Na des Vaders dood gebooren. Van den Hemel gegeven.

In de tweede verdieping, werd ter rechter zijde van de voorbeschreevene geboorte, zijn Majesteit als een jongeling van Vorstelijke hoope vertoond: verschynende voor hem Gerechtigheid, Geldbestier, Staatsraad, met de teekenen van Vrede en Oorlog; voorts verscheidene hooge Vergaderingen, hem verzoekende den Stoel, in het midden voor het Hof geplaatst, te willen bekleeden. Een Maagd, verbeeldende Zeeland, geleid zijn Majesteit, hem eerende als het hoofd haarer Adeldom, terwijl de Gemeente van alle kanten hem toejuicht en de Vryheid haaren standerd by den voorgenoemden zetel plant.

In het stuk aan de linker zijde, werd de jonge Vorst, in het midden van 's lands Ridderfchap en krygsmagt, te paarde gezien; gespande duizenden het harnas aan, om met nieuwen moed, zijne standaarden-en banieren te volgen: vertoonende deeze schildery zoo wel een wapenschouw, als legertogt.

Boven deeze stukken werd gelezen,

NOBILIUM. PRIMO. DUCUM. MAXIMO.

Voor den eerste in Adeldom.

Den Grootsten der Veldheeren.

Boven de poort zagmen op de middenlijst in het gevelspits het wapen van 's Graavenhaage, steunende op bundelbijlen en onder het zelve deeze woorden;

HIC. INCUNABULA. DIVUM.

Hier is de geboorteplaats der Goden.

Aan de andere zijde, tegen de Hoogstraat, was, boven den doorgang van de Poort, de jonge Vorst, als in letteroefening, vertoond: trédende Apollo, omringd van zonnestraalen en de negen Zanggodinnen, hem te gemoet, in de voorgenoemde straalen wierd gelézen;

TU REGERE IMPERIO POPULOS.

Gy zult volkeren leeren bestieren.

Dit schildery, voorts den Zangberg in al zyn deelen op het aldervermaakelijkste vertoonende, wierd des avonds méde van achteren verlicht. Te wederzyden van dit stuk zagmen veelerhande wapentuyg, boeken en papieren geschilderd, als teekenen en middelen der oefening en Koninglijke opvoeding van den hooggemelden Prinsce.

Boven de middenlijst zagmen het wapen van den Nassauschen stam en te wederzyden van het zelve, zoo Vaderlijke als Moederlijke wapendeelen van zijn Majesteit; naast de Poort zelve ter linkerhand Pallas, by en omtrent haar alle werktuigen noodig tot de krygskunde, als Reeken-Wis-en Vestingbouwkunst, Vuurwerkery, Landmetery en Zeevaart; ter rechter hand wierd Hercules gezien, hebbende een ondiër verflagen en onder zijne voeten, rondom hem eenige vyanden, poogende met zwaarden en schichten den roem van dien zeegepraalenden overwinnaar te stuiten.

Op het midden van de middenlijst en voorts boven en onder de vier hier beschreevene schilderijen wierd gelézen; kunnende den zin van deeze woorden, gelijk ook de woorden zelf, aan die van de andere zyde gehecht werden;

DESTINATO.

TROPHÆIS. AC. VICTORIIS.

IMPERATORI. FORTISSIMO. GUBERNATORI. CAUTISSIMO.

Voor hem, geschikt om zeege en overwinning te behaalen;

Den kloekmoedigsten der Legerhoofden en voorzichtigsten Stadhouder.

Op den voet van het werk was, voor-het jaar van de bouwing en achter dit opschrift gesteld: ter rechterhand;

QUA-

QUATUOR. REGNORUM. REGI. FOEDERATI. BELGII. GUBER-
NATORI. GUILIELMO. TERTIO. VIRTUTE. ET.
TRIUMPHIS. FULGENTI.

Voor Willem de Derde, Koning van vier Rijken, Stadhouder der Vereenigde Nederlanden, uitmuntende door deugden en overwinningen;

Ter linkerhand, den zin van het voorgaande vervolgende;

GRATI. ANIMI. ET LÆTITIÆ. PUBLICÆ. SIGNUM. HOC. EREXIT.
HAGA. COMITIS.

Heeft 's Graavenhaage, dit teeken van een dankbaar gemoed en algemeene blijdschap opgericht.

Boven het gebouw stonden twee zeegezuilen. In het midden van deeze verhief zich uit de wolken, zoo boven het stuk van des Vorsten Geboorte, als van den Zangberg, een Hemelkloot, omtrokken van den band der zonnestanden en op deeze een gevleugelde vrouw, welke, terwijl zy met de eene hand een bazuin voerde, met de andere een gevleugeld paard bestierde, gereed des Konings lof over de geheele waereld te verkundigen en uit te blaazen.

Ter wederzijden van deeze poort zagmen twee vleugelen, maakende te zaamen twee derden van een rond, deeze, naar de Doorische wyze opgerecht, waaren, buiten de sieraaden boven de lijst geplaatst, hoog vyftien-lang omtrent negentig voet en ieder in zeven vakken door tusschen gaande kolommen verdeeld: deeze alle waaren met schilderijen uit wit en zwart, anders graauwe genoemd, gevuld; in welke den Staat, wisseling en reddering van ons Vaderland, onder het beleid der doorluchtige Prinscen van Nassau en Oranje, zyne Majesteits hooggemelde Voorouderen, wierd vertoond.

*Beschry-
ving der
schilde-
ryen in
de vleu-
gelen
van dee-
ze
Eere-
Poort,
ge-
plaatst.*

In het eerste stuk, ter rechter zyde van de poort, zagmen de verwarde staat der Nederlanden, omtrent den jaare 1568. tot 1581. uitgebeeld door een bedroefde, toch moedige vrouw, met losse en ongetooide vlechten, slingerende over een gelleurt kleed en half naakten mageren boezem: zittende op eenige puinhoopen, beschouwtze den Hemel, welke haar troost schynd te belooven. Zy poogden den degen te trekken, tot bescherming van den vryen

Godsdienst en haar eygen rechten. Men ziet het volk , ten eynde geduld, tot een woede over-en de handen aan Kerkbeelden en Choorfieraaden slaan ; terwijl buitenland-sche krygsbenden ten lande intrekken, vluchten Eedelen, Burgers en Boeren.

Boven dit stuk wierd, op den lijst Geloofsdwang, door een brandend takkebos, stropen ; vorders door klui-sters, vonnissen, een Bybel en ander bywerk de zaaken, in het begin van deezen Staat voorgevallen , uitgebeeld. Onder het stuk zelve wierd gelézen ;

PATIENTIA LÆSA FUROR FIT.

Geduld, te lang getergd, slaat tot een woede over.

Het tweede schildery vertoonde het verbond der Prins-cen en Eedelen deezes lands , hebbende houte nappen, beedelklappen en pelgrims stokjens op hunne hoeden ge-stooken ; het ingeeven van het zmeek-schrift aan Mevrouw de Landvoogdesse van Parma en in het verschiet het Hof van Brussel: onder het zelve deeze woorden ;

RES POSCIT OPEM ET CONSPIRAT AMICE.

Het gemeene best heeft hulp van nooden en spand in der minne te zaamen.

Boven dit stuk stond in het bywerk van eykebladeren en doornen het borstbeeld van Willem de eersten, Prinsce van Oranje, Graave van Nassau, Ridder van het Gulde Vlies, Stadhouder van Holland en Zeeland wegens zyn Koninklijke Majesteit van Spanje, onder het zelve ;

PATRIÆ. LIBERATORI.

Voor den Verloszer des Vaderlands.

Het derde stuk vertoonde het heldhaftig bestaan van den Graave vander Mark, bygenaamd Lumey, bemag-tigende den Briel in den jaare 1572. Men ziet hem, met den degen in de vuist, zyn bootsgezellen en Soldaaten voorstappen ; voerende in hun Vaandel tien penningen, zommige op de Stads poorten en wallen , andere op de schépen, in de haaven leggende aanvallen, zommige deezer veroverende, andere verbrandende : leggende aldus een begin-

beginzel van onze Staats vryheid. Boven het zelve zagmen een geknakte knods, den muts der Vryheiden den Bijbel te zaamen gevoegd, rustende op boeijens, spietzen en fakkels en deeze wederom gehecht aan fcheepskielen en fteevens. Het onderschrift van het stuk was;

AUDENTES DEUS IPSE JUVAT.

God zelve helpt de kloekmoedige.

In het vierde stuk wierd de befaamde togt van den Prinsce Willem de eerste over de Maaze getoond. Men zag'er de benden, voor des Princen eygen geld in Duitſchland gewurven, met dicht gefchaarde drommen, zommige door de rievier waaden, zommige ten halze toe in de zelve ſtappen.

Op den lijſt zagmen zijn Vaandels en Standaarden aan zyn helm gehecht, een geldbeurs en een houwdegen in het midden van een knods geflagen; voorts zagmen twee ſchilden en op het eene Vryheid, door een los paard, op het andere Geweldige Oppermagt, door een blixem, uitgebeeld, ſtaande als tegen den anderen gekant.

Onder de voorbeſchreevene ſchildery wierd geleezen:

PER TELA, PER UNDAS.

Streevende door wapenen en ſtroomen.

Ter linker zijde van de Poort wierd 's lands geſchiedenis, op deeze wyze, vervolgd met het vertoog der heldedaaden van den loffelijk gemelde Prinsce Maurits. Behelzende het eerste ſchildery den ſtaat des Vaderlands, met een Olyf en Bybel in de ſchoot, voor het beſtand; deeze Maagd had een pronkhelm op het hoofd, een ſpeer in de eene en het teeken der Vryheid in de andere hand, onder haar voeten boeiens en een juk. De wederzijdsche krygsmagt, zoo te water, als te lande werd ten oorlog uitgeruſt en vaardig gehouden. Voorts de Scheepsvaart op Ooſt-en Weſtindiën ondernoomen. Boven de lijſt wierd een brand-altaar; tweete zaamen gevouwene handen, om zeven te zaamen gebondene pijlen, ten teeken van den verwurvene vrye Godsdienſt; het verbond der Provinciën en het Beſtand, vertoond. Rustende op een

aambeeld spietzen en vaandels. Onder het schildery stond, hebbende ook opzicht op dit bovenwerk;

REPETENDA QUIESCUNT ARMA VIRUM.

De waapenen der helden nu rustende, moeten wederom opgevat werden.

Het volgende stuk vertoonde de zeege by den Prinsce Maurits in-en omtrent de Bétuw behaald; het ontzet van de sterke Knodzenburg; het veroveren van Nimwegen; het verzeekeren der Waalstroom en andere daar opgevolgde overwinningen. Onder het zelve wierd gelezen;

NON UNO VIRTUS CONTENTA TRIUMPHO.

Dapperheid is met eene zeege niet vergenoegd.

Op den lijst stond een borstbeeld van den Prinsce Maurits in het harnas en onder het zelve;

GLORIÆ VINDICI.

Voor den beschermmer van den roem des Vaderlands.

Het derde schildery deed de heldedaaden en veldslagen voorgevallen in den jaare 1597. omtrent Turnhout zien: werdende aldaar vier duizend man te voet en vyf hondert Ruiters der vyanden verflagen.

Boven dit stuk waaren, ten teeken van de behaalde zeege, de vyandelijke krygsrustingen en sieraaden, als trompetten, vaandels, &c. onder lauwerkranszen ten toon gesteld; men las in den lijst onder den voet van het schildery;

CÆSORUM REPLEBANT FUNERA CAMPOS.

De lijken der verflagene bedekten de velden.

In het vierde stuk wierd de alom beruchte flag van Vlaanderen en in de zelve uitgebeeld, hoe 's Lands scheepen zeewaards in steeken; des vyands geschut veroverd, zij benden vluchten, geslagen en vervolgd werden. Boven dit schildery zagmen aan een zeegezuil standaarden, vaandels, trommen en ander krygstuig door fluiers en veldteeken

kenen te zaamen gehecht, zynde het onderschrift van dit alles;

CRESCUNT, NUMERO CRESCENTE, TROPHÆA.

Naar maate van het vermeerderen der vyanden, vermeerderd het getal der overwinningen.

Van hier het oog wederom naar de rechter zyde en het vyfde stuk wendende, zag men, by wijze van zinnebeeld, de vast gestelde Staat der vrye Nederlanden, afgebeeld door een vrouwebeeld hebbende een leeuwenhelm op het hoofd, in de eene hand een burg - in de andere een steekvekroon, zittende op een zetel van veroverde waapenen; op haar eene zyde voegen zich Argus en Nestor, op de andere Hercules en Mars: achter haar vertoond zich een gebouw, in welks gevel de teekenen der vrye Vereenigde seven Provinciën met leeuwen gedekt werden.

Tusschen ses kolommen, dit gebouw schraagende en versierende, stonden vijf beelden in Niszen, vertoonende Godsdienst, Gerechtigheid, 's Lands Schatkaamer, Staatkunde en Krijgsmagt.

Boven dit stuk waaren gevangene zeeluiden en soldaaten, mitsgaaders verscheide slag van buit te water-en te lande bekoomen, afgemaald. Onder het schildery wierd gelézen;

TANTAS DEDIT UNIO VIRES.

Zoo groot een vermoogen heeft Eendragt gegeven.

In het sesde schildery wierd het alomgeroemde beleg van de stad Mastricht en den schrikkelijken aanval van twee Veldoversten, tot des zelfs ontzet, getoond; wijders hoe de zelve afgewezen, geslagen en buiten den omtrek des Lagers vervolgd werden.

Boven dit stuk zag men de teekenen van de daar op gevolgde overwinning der plaats, te weeten een gelauwerde Muurkroon in het midden van Vaandelen, Standaarden, Geschut en Harnassen. Het onderschrift was;

AQUILAS ET MÆNIA CEPIT.

Hy heeft Standaarden, Vaandelen en Vestingen veroverd.

Tuffchen dit ftuk en het volgende zag men boven-en neffens verſcheidene zeegeteekenen zoo te water, als te lande gehaald; op den lijt het borſtbeeld van den doorluchtigen Prins Frederik Henrik, in het harnas, waar in hy geſept, altijd verwinnaar was geweest en onder hem dit byſchrift;

LIBERTATIS. ASSERTORI.

Voor den Verzeekeraar van 's Lands Vryheid.

Het zevende ftuk vertoonde de roemrijke zeeflag in-en omtrent Duins voorgevallen; met het onderſchrift;

CELSAS SUPERAT VIRTUTE CARINAS.

Hy vermeerderd de grootſte ſcheepen door dapperheid.

Ter linker zijde wederom vervolgende, zach men in het vijfde ftuk een verhoog van het voortzetten der zeevaart; de groote overwinningen van de Ooft-en Weſtindiſche Maatſchappij; werdende Tapujers, Braziliaanen en andere volkeren geboeid vertoond; hun wapenen, rijkdommen en ſieraaden den Batavieren aangeboden. Men zag'er Brazil, den vyand uit den vuift gewrongen, geweer, vederboſſchen, vruchten, vee, goud, ſlaaven en kleynodiën voor de voeten der Nederlanders brengen; voorts Chinézen, Maleiërs en andere Ooftindiaaniſche volkeren trouw en gehoorzaamheid aan de Ooftindiſche Maatſchappij zweeren; in het verſchiet veel groote ſchepen en op de ſtrand van een kalme zee, veelerhande koopmanſchappen pakken en ſcheep voeren. Boven op den lijt pronkten de Cijffers by deeze beyde Vergaaderingen gebruikelijk; ter wederzijden geſchoord door de ruggen van Cingaleeſche en Moorſche ſlaaven. Het onderſchrift was;

ULTRA GARAMANTAS ET INDOS.

Wy ſtreeven verder, dan Mooren en Indiaanen gevonden werden.

Boven het ſesde ftuk wierd de beeldenis van den dapperen Vorſt en Prinſce Willem de tweede, Vader van den tegenwoordigen Koning van Engeland WILLEM de derde, gezien en onder het zelve gelezen;

PUBLICÆ. FELICITATIS. STATORI.

Voor den Staaver van 's Lands welvaaren.

In het schildery (naamelijken het sesde) zelve wierden de beginzelen van des Prinssen leeven en Helledaaden aangewezen: gaande Hy met onverſchrokken moede, onder het beleid van zijnen hooggemelden Heere Vader, in loopgràven, ſtormen en uitvallen; toonende, ver boven zyne jaaren, beleid en dapperheid, omtrent Hulſt, het Sas van Gent en andere plaatzen. Onder dit ſtuk werd gelézen;

DEOS IN PRÆLIA CONFERT.

Hy voerd de Goden mede in den ſtrijd.

Het zevende ſchilderij, vertoonde de zeege door deezen jongen Held behaald by BURGERHOUT, alwaar hy zijnen vyand zoo groote proeven van zyn oorlogsdeugden deed zien; dat men kort daar op een roemrijke vrede met den zelve trof. Boven dit ſtuk zag men op den liſt den buit by deeze zeege verkreegen; beſtaande in Vaandelen, Geſchut en andere Krijgsnoodwendigheeden en verſierſelen, als een zeegepraal opgerecht. Op den voet zelve ſtond geſchreeven;

FORTIS PROMISSA JUVENTÆ.

Dit zyn de beloften van zyn kloekmoedige jeugd.

Dit alles nu was ter loffelijker geheugenis van zyne Maſteits Doorluchtige Voorouderen opgerecht. De twee Piramiden, ofte Naalden in deeze Vleugelen begreepen, waaren ieder veertig voet hoog en aan den grond ieder zy vijftien breed.

Die aan de rechter zijde van de Poort gezien werd, was voor den Koning, aan de linker zyde, voor de Koningin, geſteld.

Op den eerſten zag men in het onderſte vierkant een ſchilderij, verbeeldende een offerhande van geneegenheid, biedende in het aanzien van de Gemeente 's Lands Overigheid en Ridderſchap den Koning een kroon van herten aan, terwijl de Geestelijkheid haar gebéden voor zyn behoudenis uitſtort. Hier onder werd gelézen;

KOMSTE VAN KONING

HANC ACCIPE, MAGNE, CORONAM:

Ontfang, Groote Vorst, deeze Kroon.

Hier boven vertoonden zich, op deeze Naald zelve, dry schilderijen, in welker eerste een Oranjeboom en aan den zelve de waapenen van England, Schotland, Vrankrijk en Yrland, alsook die van de Vereenigde Nederlanden gehecht, gezien wierden. Onder de zelve lagen moordwapenen, fakkelen, bomben, boeiëns en gareelen.

Boven het zelve stonden deeze woorden;

RESTITUTIS SUI,
SERVATIS SOCIIS.

De zijne hersteld en zijne Bondgenooten bewaard hebbende.

Hier boven zag men in een rond den Vorst, het gevaar van zee en vyand te boven gestreefd, zeeghaftig te lande treden, werdende door het verblijde Vaderland verwelkomd, met deeze woorden;

UNIT ET TENUIT.

Hy heeft haar wederom vereenigd en behouden.

Het Cijffer van zijn Majesteits naam vulde het derde stuk. Deeze dry schilderijen waaren doorschijnende en deeden by den dag schoone, toch by den avond ongemeene sterke verwen zien. Op den top stond het Beeld van den Koning WILLEM in het harnas, voorts in Koninglijk gewaad, hebbende een Keizerlijke Rijkskroon op het hoofd en een Schepter in de hand.

De tweede Naald, staande aan de linkerhand van de Poort, was insgelijks onder met één-en boven met dry stukken schildery versierd. Vertoonende het eerste op den voet, hoe de dry volkeren van het Engelsche Rijk, met en nefens de Nederlanders de deugden van haare Majesteit verheffen, haaren lof zingen en onder het offeren van wierook en kranzen, Bisschoppen en andere Geestelijke haar begroeten en zeegenen. Het byschrift was;

THURE TUO REDOLENT ARÆ.

Onze Altaaren ruiken wel door uw Wierook.

Het eerste stuk in het licchaam van de Naald was een verzaameling van boeiens en ander kluistertuig; vertoonende wijders eenige geldburzen, om haare mildheid aan de arme; scheepsbehoefden, om haare voorzorg over de Vloot; brieven en papieren, om de vereeniging van de Rijksstenden, ten tijde van des Konings afzijn naar Yrland, aan te wijzen. Hier by stond geschreeven;

CLASSIBUS RESTITUTIS.
CONJURATIS DISSIPATIS.

Na het herstellen der Vlooten, en vereydelen der zaamengezwoorenen.

In het rond, het tweede stuk maakende, zag men afgebeeld, hoe haar Majesteit, met wijsheid en kloekmoedigheid, boven alle Vrouwen begaafd, naar de reden straft en beloond; verraad en rijkstwissen ontdekt; het zeegeweld der Franschen van de rijkskusten houd en zoo groot een ontzach, als liefde by alle menschen heeft. Dit wierd uitgedrukt met de woorden;

REPRIMIT ET REFICIT.

Zy dempt het geweld en hersteld het ontredderde.

Hier boven zag men het Cijffer van haar Naam en op den top het beeld van haare Majesteit, in het Koninginne gewaad, voorzien van Kroon en Scepter. Men kan ook deeze schilderyen en haar byschriften, van boven af, naar zien en een bequaame order en schikking in de zelve vinden.

Deeze gebouwen waaren van achteren met leevendig groen en alom met bloemkranzen gedekt en opgesierd.

Het voorbeschreevene ziet men op een zeer aangename wijs en konstelijken, in de alhier bygevoegde Prent, afgebeeld: vertoonende wijders het gezicht van de Gebouwen en Huizen, zoo op den Markt, als in de Hoogstraat, langs welke de Burgerij in reijen staande, gelijk voor gemeld is, gezien werd.

De Koning, door de voorbeschreevene en vertoonde Poort, langs de Hoogstraat, alwaar het gedrang, om de engheid des straats, boven alle andere plaatzen, groot was, onder een geduurig juichen der blijde Aanschouwers, op de Plaats gekoomen zynde, zag aldaar een tweede

Be-
schrij-
ving
van de
Eere-
Poort op
de
Plaats.

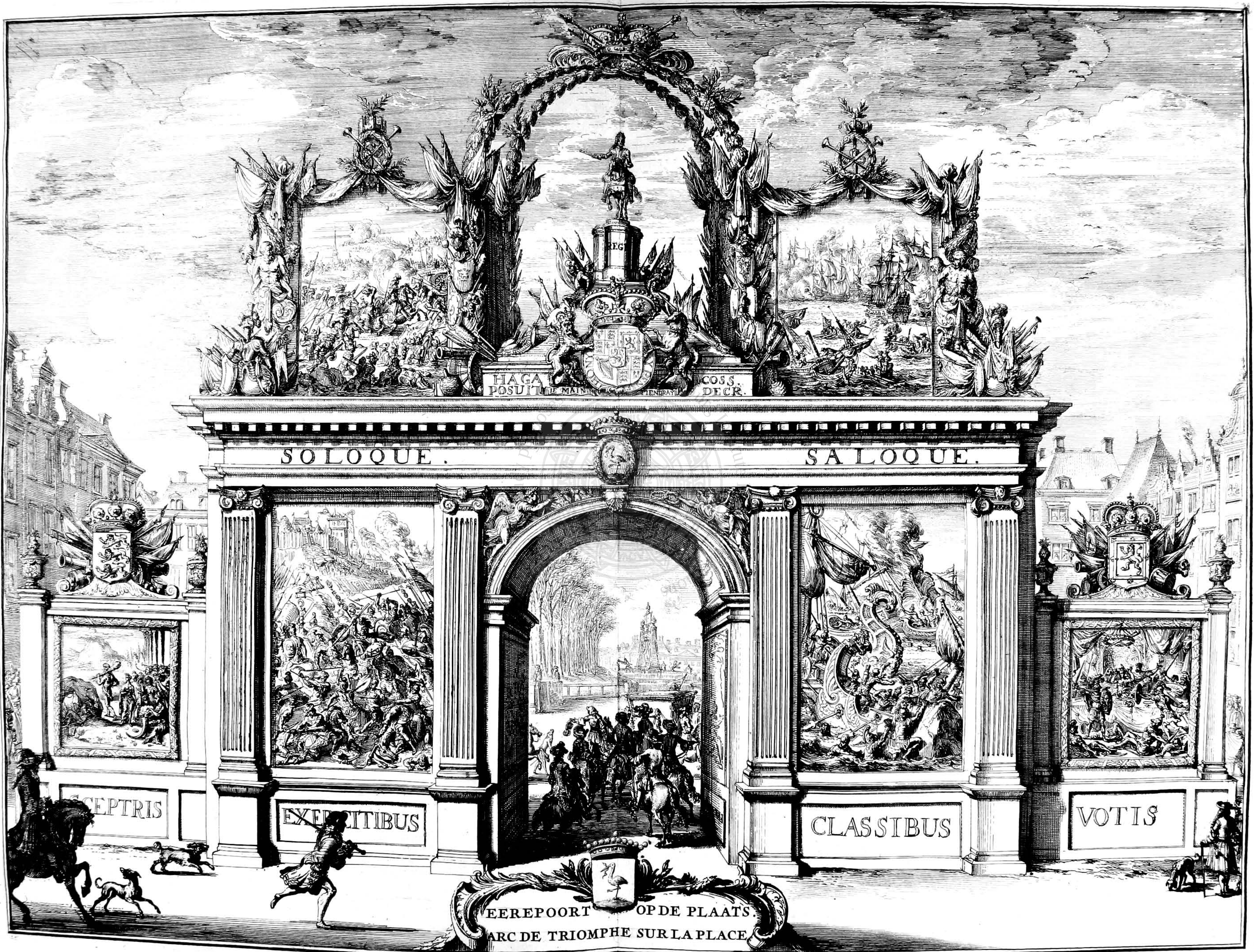
zeer fchoone Eerepoort, omtrent vijf en festig tréden van de voorgenoemde ftraat opgerecht.

Wat het bouwzel belangd, het zelve was in zyn order, naar de Iönifche wijze, uit den grond tot den bovenkant van den kroonlijft, hoog twee-en dertig en een halve voet; breed, zonder het bygebouw, fes-en vijftig, diep dertien voeten en negen duim; de Poort zelve wijd veertien en hoog fes-en twintig voeten. Op de zyden waaren zoo voor als achter, twee vleugelen, of bygebouwen gefchikt, ieder breed veertien en hoog, met het opwerk, twee-en twintig, diep tien voeten.

Acht Pilasters, naamelyken vier voor en zoo veel achter, waaren, als mede het lijftwerk, op het alderkonftigfte, gelijk rood-en wit Marmorsteen gefchilderd; de Voeten en Hoofdstukken der zelve, als ook eenige deelen van de bovenlijft verguld; het verdere van het gebouw, bestaande in Platen, Nifzen en ander werk, verbeelde wit en zwart Marmor-en Toetsteen. Boven dit bouwzel verhief zich een geficht, of bouwfieraad van groente, Waapenzuilen, Krijgsruftingen en Sluierflechtingen; tuffchen dit alles onder twee overhoeks kruizende en te zaamenloopende boogen, met een kroon gedekt; een gebronsd Beeld van zyn Koninklijke Majesteit te paarde, ruftende op een Toog van negen-en een Voetftuk van vijf voet hoog, makende met de tuffchenwijte van de aanftonds genoemde Boogen en daar op geftelde Kroon, leven-en twintig voet, zynde het gebouw aldus in alles negen-en vijftig en een halve voet hoog en vier en tagtig breed.

Men zag in des zelf bouwing het hechte en fierlijke, het van ouds-en heedendaags aangename by den anderen, zynde zoo wel achter, dat is, naar de Vyverberg, als van vooren in het onder-gebouw, tuffchen de Pilasters twee zeer groote fchilderijen met leevendige verwen gemaald; in de vleugelen twee graauwe en in het bovenwerk twee op Taf gefchilderde, verlichte ftukken, geplaatft. Op de zyden was het onderwerk, naar vereyfh, gemarmord en boven met twee gefchilderde ftukken geflooten.

Het eerfte fchilderij, ter rechter zijde van de Poort, of doorgang ftaande (de Lézer zie, tot meerder klaarheid, de volgen-

SOLOQUE.

SA LOQUE.

HAGA
POSUIT DE MAIN
COSS.
DECR.

CEPTRIS

EXERCITIBUS

CLASSIBUS

VOTIS

EEREPOORT OPDE PLAATS.

ARC DE TRIOMPHE SUR LA PLACE.

volgende Prenten naar) verbeelde de zoo bloedige, als heerlijke zeege, door den Keizer Constantinus, op den dollen geefzel der Kristenen, Maxentius, verdrenkende in den Tiber, behaald; in het zelve zag men de Légerplaatzen, Veldteekenen, Waapentuigen, Paardesfierzelen, wijze van Volkfchikking, het flaan en stormen der ouden, zeer duidelijken, met het Penzeel, uitgevoerd.

Het tweede ftuk, ter linker zijde van de Poort, vertoonde de Heldhaftige Zeeftrijd, omtrent Siciliën voorgevallen, tuffchen den Grooten Roomfchen Burgemeester Cajus Düilius, Bevelhebber te Lande; toch door het gevangen werden van Cnæus Cornelius, Opperhoofd ter zee, op de vloot getréden en de Carthagézen, onder het beleid van den dapperen Hannibal. Men zag in dit Tafereel; hoe het nieuwelijks verzonnene flag van fchépen, met draaiende valplanken, of fteevens en boordbruggen, dienende om, by wijze van stormen te lande, in de fchépen der vyanden te vallen, als zynde de Roomfche fchépen te lóg, om te wenden en te keeren, of naar het Roer te doen luiften, de zeekundige Carthagézen verbaaft maakt; hoe hun fchépen verbrand, verftrooid en tot vijftig toe, verdelgd werden en eyndelijken, hoe de ftoute Hannibal, vlugtende met een boot, ter naauwer nood zelf het lijf bergd.

By deeze twee ftukken zag men in de drykantige plaatzen, tuffchen de onderkant van den lijft en den Toog der Poort, twee vliegende Beelden, ftuwende met de rechter handen kroonen en kranzen, ftàven en fchepters te zaa-men, terwijl de linkerhanden met bazuinen gevuld waren.

Door de opening vande Poort werd inde Prent het gezicht van het Vuurwerk inde Vyver geplaatft; mitsgaaders een gedeelte van de Vyverberg, den Doelen en andere daar aan volgende Huizen, op de zijden vande Prent, ook die van de Plaats, vertoond.

Ter zijde het eerfte ftuk, wierd in de vleugel een fchilderij gezien, uitbeeldende het gevecht van Hercules tegen Acheloüs; hoe den held zynen vyand, een Stieren licchaam aangenoomen hebbende, nu reeds in verfcheidene gedaante

verwifzeld, den eenen hoorn afwringd, welke, terwijl hy tot water weg druipt, door de Veldjuffers met bloemen en vruchten gevuld en ten teeken van overvloed bewaard werd; hoe hy verder grootmoedig voortftappende, om meerder zeege te behaalen, van hooge en laage met alderhande plechtigheeden en teekenen van achting en blijdschap ontfangen werd. In het landschap zag men den berg Olympus; een heerlijk Hofgebouw en verfcheide aangenaaime gezichten. Boven het fchilderij was het wapen van Engeland, tuffchen veel zeegetekenen en op ieder hoek (het welk van de dry volgende graauwe ftukken in de vleugelen geplaatft, ook te zeggen is) een vlammente pot, of vase gefield.

Ter zyde het tweede ftuk, te weeten in de linker vleugel, zag men de Bruiloft van Andromeda en Perfeus; hoe, terwijl men vrolijk is, Cefeus met zyn aanhang het feest komt ftooren; hoe veele, door Perfeus arm sneuvelen, veele, door de kracht van zyn fchild, in fteenen veranderd werden. Boven dit ftuk was het wapen van Schotland en neffens het zelve eenige fieraaden, als by het voorgaande, geplaatft.

Boven den doorgaanden lijst zag men, in tegenftelling der voorbefchreevene oude gefchiedeniffen en zeegerijke gevechten, eenige der oorlogsdaaden van zyn Majesteit afgebeeld: vertoonende zich, op de rechter zyde, in doorfchijnend fchilderij, den ftrijd by Drogeda in Yrland, gaande de Koning door vuur en waater de fterkbegràvene beneden der vyanden, op de andere kant van de rievier de Boine, aantafte, hen op-en in de vlugt flaande; hun gefchut bemagtigende en voorts de Fransche en Yrfche muitelingen ten velde uitdryvende. Op de voorgrond ziet men den kloekmoedigen Walker sneuvelen en een weinig van daar den dapperen en kriegsverzochten Hertog van Schomberg zyn doorluchtig Heldeleeven eyndigen. In de verfchieten ziet men de bygelégene ftad zich tot den overgaaf bereiden en door het gantsche fchilderij, den moeden yver der foldaaten, het voorbeeld van den Koning volgende en de dags te vooren ontfangene wonde van zyn Majesteit, den vyand op het duurste vergeldende. Dit gantsche ftuk was met wapen-

pentuig alom en aan de buitenkant , daar en boven , met overwonnene en krijgsgevangene omzet. Op het midden van het zelve pronkte tuffchen-en op een strikgordijn een burg-ofte muurkroon , op een lauwerkrans , door welke twee bazuinen gekruist stonden.

Op de linker zyde wierd een zeeslag vertoond , tot geheugenis der zeegerijke fcheepsftryden , verfcheidene maalen , onder het wyze beleid van zijn Majesteit , als Opperhoofd te water en bizonderlijken in den jaare 1673. gehouden. Men zag 'er de Franschen hunne Bondgenooten verlaaten ; hun Opperbevelhebber de zee ruimen ; de waterleeuw van Holland allom zyne klauwen reppen en de eere der Staaten Hoofdwimpel verdaadigen.

Dit schildery had by den avond een zeer schoon vertoog , naardien het van achteren verlicht , het vuur van brandende fchepen , het lossen van geschut en het schuimen der ruischende golven , gelijk daadelyken vertoonde. Men zag in het zelve het geweld der enterars en verweerders ; voorts alles wat van een zeegevecht te denken is , op een bizondere konstige wijs geschikt en uitgevoerd. Het geheele stuk was rondom met fcheepskrygstuig , met vlaggen , wimpels en op de buiten zyde met gevangene zeeluiden bezet ; boven op het midden was een steekvekroon , rustende op een fluierhechtende eykenkrans , door welke twee trompetten gekruist staaken , gesteld. In het midden van deeze stukken zag men , als ik hier voor heb beginnen te melden , den Koning gelauwerd en in het harnaste paarde , hebbende een légerstaf in de hand en een meenigte vergulde en verzilverde helmen , harnassen , vaandelen , standaarden , alderhande krygsrustingen en geweer , verbeeldende den buit en zeege door zyn Majesteit by deeze en andere overwinningen behaald , rondom het voetstuk , waar op het paard zelve stond. Hier voor stond , rustende op den doorgaande lijst , het Rijkswaapen van Groot Britanje , gehouden door den Leeuw van Normandyen en den Eenhoorn van Schotland , omhangen met de Ridderlijke Ordre der Kouszeband ; rondom las men , HONY SOIT QUI MAL Y PENSE , onder JE MAINTIENDRAY. Uit de zyden ,

als boven versierd en met groente bekleed, reezen twee boogen, welke met lauwer-eijk-en andere groente bevlochten, op hun top een Keizerlijke Rijks-Kroon, rustende op de Schepters van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, schraagden.

Recht boven de Poort stond, rustende op het vulstuk van den Toog des Poorts, het Waapen van 's Graavenhaage.

Wat de opschriften belangd, de zelve werden in de Poort op hunne plaatzen gezien en zal ik, de andere zyde van deeze Poort beschreeven hebbende, met den anderen ter neder stellen; om alzoo den zin des te klaarder te doen begrypen.

De zyden van het werk, wierden beneden, als ik voorgesegt heb, gedekt; toch boven de rechter met een vuurde linker met een wolkkolom geslooten, als de wegwyzers tot verdere zeege.

Op ieder der uiterste hoeken van den doorgaanden lijft was, ten wederzijen van het gebouw, een welgeschikte wapenzuil, meerendeels uit Fransche en Yrsche krygstuigen bestaande, opgerecht.

In, dat is, binnen den doorgang van de Poort zelve, waren twee schilderyen geplaatst: ter rechter zyde zag men Europe onteerd, verwoest en in de uiterste verlegenheid, met opene armen hulp verzoekende. Het byschrift was;

ERIPÉ RAPTORI MISERAM!

Ontruk my elendige het geweld van den schaaker.

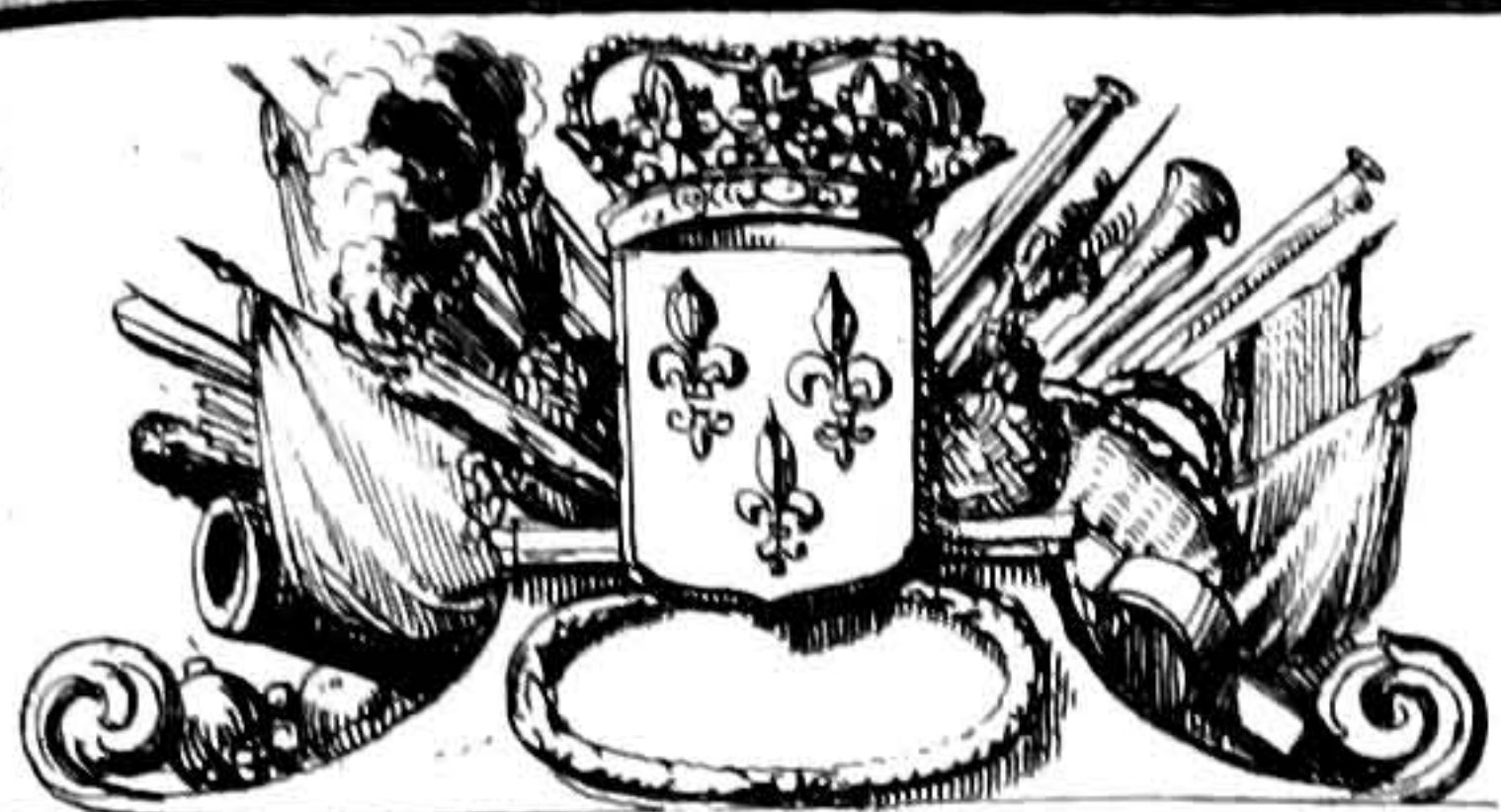
Ter linkerhand, wierd Neptunus, voerende Thetis in een Schelp, vertoond: hier onder stond geschreeven;

MEA JURA TUERE.

Bescherm mijne rechten.

Beschry-
ving en
uitleg-
ging van
de ande-
re zyde
deezer
Poorts,
en de
daarin
geplaat-
ste schil-
deryen.

De zijde nu van deeze Poort, naar de Vyverberg ziende, was van het zelve bouwzel en verdeeling, voorts op de zelve wyze gemarmerd en geschilderd, als de voorgaande; bestaande het verschil in de schilderyen, bywerk en eenige fieraaden; men zag dan, van deeze zyde, den voet van het paard met brandstichtend tuig, als fakkels, graa-
naaden,

ERIPERE RAPTORI MISERAM.

MEA JURA TUERE.

SCHILDERYEN BINNEN DE EEREPOORT OP DE
PLAATS EN OP DE ZYDE NA DE VYVERBERGH.

PEINTURES DU DEDANS DE L'ARC DE TRIOM-
PHE SUR LA PLACE ET DU COSTÉ DU VIVIER.

naaden, bomben, ſtroobuſſen en voorts met ruſtingen en vaandelen omzet.

Op den doorgaanden liſt wierd het Hoofdcijffer des Konings, onder een Rijkskroon, getoond; gehouden aan de eene zyde, door een bleeke Vrouw, ſcherp van oogen en ernſtig van weezen, verbeeldende Voorzichtige Raad. Gekleed met een gewaad vol oogen en ooren aan éen mond geſlooten; hebbende ſlangen, tot ſieraad van haar borſtſtuk, een ſpiegel in de hand en een uurglas in de ſchoot, als voorlédene en tegenwoordige zaaken beſefende; een ſwaare knods onder haar voeten.

De andere zijde wierd gehouden en geſlooten door een vrouw, verbeeldende Dapperheid, hebbende haar hoofd gedekt met een gelauwerden helm, den borſt en ſchouderſtukken met leeuwekoppen gedekt en den ſchoot met veelerhande ſlag van Kroonen gevuld: zynde voorts in een licht wapenruſting gekleed, heeft ze de vreeze onder haar voeten en een ſchild aan haar zijde, waer op een Leeuw van verſcheidene ondieren beſprongen, echter onbeſchroomt voortgaande, verbeeld werd. Rondom het zelve ſtonden deeze woorden;

NUNQUAM RETRO.

Nooit te rugge.

Al deeze ſtukken waaren by wyze van zinnebeelden geſchikt.

Het eerſte der zelve ter rechter hand van de Poort, op de tweede verdieping ſtaande, in de volgende Prent geteekend met het getal 1, was, als het volgende, op taf geſchilderd en verbeelde het geweld en de liſtigheid van Vrankrijk, in twee Vrouwen, hebbende rondom haar dragonders, moordbranders, papieren, geld en een jok in haare handen, dreigende Europe te kluïſteren: men zag achter het ten deele afgetrokkene momaanzicht haar tygershuid: Gierigheid en Staatzucht waaren bezig, om eenige Vorſten en Vorſtinnen by Europe geſleurt leggende, van hunne kroonen te berooven. Aan de andere zyde liet zich zijn Majesteit, verzeld van een Adelaar, Leeuw en Eenhoorn, zien, trédende naar een altaar, voor het welke

een zog geflagt leid. Wyderszag men Lotharingen, de Palts, de Dalluiden en gevluchte Franfchen den Koning byftand verzoeken, in het verfchiet fcheepen en krygs-volk van alle kanten toefchieten.

Het tweede ftuk (aangeweezen met het getal 2) ver-toonde de hoop op herftelling: men zag in hetzelfde zyn Majesteit door Engeland en Nederland aangemoedigd en neffens Hem veele Vorften, in het harnas gegespt, op oorlogs-paarden ftijgen: Mars boeide het geweld van moord en brandftichtery, brengende eerlijke en alom gebruikelijke waapenen by; de ruft uit Engeland gevlugt, liet zich wederom zien, welke Mars zelve fchynd te willen herftellen, dryvende de raazernyen ten afgronde, men zag'er de Schrik en Wraak op Draakevleugelen, naar een gebouw, als het Hof van Vrankrijk, vliegen. De Liefde des Vaderlands en het Billijke Volkbestier schonken aan Bellona, tot uitvoering en verdediging van 's Lands magten, rechten en demping der dwingelanden, geld en manfchap.

In het hoogfte gedeelte van dit fchildery, vertoonende een opgefchoovene leegertent, wierden in vergulde ronden, de beeldeniszen van haare Majesteiten WILLEM en MARIA gezien.

Het eerfte der twee groote ftukken, (ziet getal 3) geplaatftaan de rechter zijde van den doorgang, ofte Poort, deed de waereld, als ter lichter laie brandende en in de uiterfte elenden, zien; flaande Moord haar bebloede handen met een priem en dolk gewaapend, aan de Onnozelheid; toch door Heldendeugd overvallen en verrast, valt, neffens een hoop dragonders, met ftroppen, galeykeetens en ander kneveltuig voorzien, onder de voet.

Het twiftmaakende en valschelijken voorgewende Recht van Onder-en Aanhooren, legt al knabbelende aan een Landkaart, houdende een blixemftaal in de hand. Wyders ziet men wanordentlijken onder den anderen leggen, Volk-en Landschatting, Geilheid, Roof, Geweld en Brand: terwijl des Hemels Wraak, geleidende een Ridder, die een draak met zijn Speer dreigd, een hoop vuyle harpyen, door den blixem treft en ter neder veld.

Het

Het tweede groote schildery, (ziet getal 4.) ter andere zyde vande Poort gesteld, vertoonde alom het tegendeel van het voorgaande: naamelyken een waereld van des Hemels zeegen bestraald; welke, boven de zelve open zijnde, mildadiglyken alle zeegeningen op haar uitstort; want men zag op de zelve Gerechtigheid en Liefde in de kleedingen en met de versierzelen, hen eigen, nedergedaald, elkan- der vriendelyken omarmen. Voor deeze waereld lag Ce- res, met zwellende kooren airen in overvloed gesierd; Vertumnus, Flora, Pales en andere beelden, den wel- vaart van Landen, Beemden en Hoven vertoonende, waaren op de eene, op de andere kant van het schildery, Bacchus, Silenus en verscheide vroolijke boksvoeten, afge- maald, als teekenen van herplante wyngaarden. Najaden, Dryaden en andere Nimphen zag men in het verschiet, om een Meistaak, ter eeren van Hem, die haar rust en voordeel begint te herstellen, een ronden dans maaken, zelf zag men de soldaaten hun geweer aanbieden, om'er akkertuig af te zmeeden; hunne paarden aanleiden, om den ploeg te trekken. Mercurius en Neptunus stonden afgebeeld als vaardig om Koophandel, Zeevaart-en Vis- chery te beginnen. Verscheide slag van ondieren en har- pyen wierden door een Hemelsche blixemstraal ten on- dergebracht.

Ter rechter hand (ziet getal 5) naamelyken by het eerste groote tafereel, wierd Phaëton, beginnende het zonne- spoor te miszen, Steden, Dorpen, Land-en Zee in den brand steekende en uitdroogende, afgebeeld; men zag in dit stuk alom de elende der menschen, door zyn hovaar- dy, tot ontelbaare ongemakken, vervallen en in het ver- schiet, hoe de Hemel, om hem te straffen, den blixem be- gint te zlingeren.

De bysieraaden van dit schildery waaren, boven het wapen van Vrankrijk, alom bezet met Mortieren, Bom- ben, Graanaaden, Toortzen, Stroo-Zwaavel-en Pik- kranzen; bebloede Vaandelen-en Standaarden, bedelkor- ven, jukken en voorts alle teekenen van land-en volkbe- derving.

Ter linker hand (ziet getal 6) wierd de verlossing van
O Andro-

Andromeda gezien, zoodaanig verkooren, dat men in de zelve het Zeegedrocht, door Perseus afgemaakt, de krachtelooze en stervende klauwen noch schijnd te zien reppen; terwijl de lucht aan de kimmén van de noch beroerde zee en rondom het yland, waar op Andromeda, ten roof van het ondiep, gekluisterd is, blixem en onweder broeid.

Boven dit Schildery zag men het Waapen van Yrland en rondom het zelve allerley licht wapentuig, vreemd flag van kleederen; vorders Vaandels en Krijgstuigen geschikt, om een zeegepraal te verbeelden.

Omtrent deeze vier stukken, naamelyken in de vleugelen, ofte bygebouwen, was niet onvernunftelyken waargenoomen, dat het eerste, binnen de gemarmorde lijst, in zyn vierkant omtrokken was, met een geschilderde lijst van lauwer-en Popelbladeren; het tweede, met eene van eyken oorlogs mirth; het derde, met doornen en dólkruid; het vierde, met Olyven en Roozen door Lauweren gemengd.

Toch wyl de Fabelen, ofte geschiedenissen, in de vier voorgenoomde stukken afgebeeld, te wel bekend zyn, om 'er veel van te schrijven, zie de lézer, lust het hem de toepassing te vinden, der zelve breeder verhaal by P: O: Nafo in zyn werk van de Herschepping; het 9de; 5de; 2de en 4de Boek.

Boven den toog van de Poort zag men ter wederzyden uit den laagen hoek van de drykantige tusschenruimte, een gezlingerden hoorn opkoomen; overvloedig met veelhande kroonen, schepters, staven, blinkende van gesteenten en vorders met andere teekenen van magt en gezach, zonder wreedheid, vervuld: deeze wierden op de rechter- met een Heemel- op de linkerzyde met een wereldbol geflooten.

Wat nu het op-en byschrift der schilderijen in het bijzonder en van dit werk in het geheel belangd, het zelve was wederom zoodanig genoomen, dat ieder woord, ofte eenige met den anderen gelézen, een volkoomen uitlegging van dat geene behelsden, het welk, daar boven, of onder geschilderd, of vertoond wierd; ofte in het geheel en aan-

eenvolgende gelézen werdende, deeze fchikking en zin hadden. Voor opftond;

REGI.

SOLOQUE. SALOQUE.

SCEPTRIS. EXERCITIBUS. CLASSIBUS. VOTIS.

Op de zijden;

ANTIQUIS. PRIORI.

HEROIBUS. MAJORI.

Achter;

TRIUMPHANTI.

IN. REPRIMENDA. TYRANNIDE. AC. RESTITUENDA. SECULI. FELICITATE.

AUGUSTO. ARMATO. PARATO. RECEPTO.

Dus floeg ieder woord, of gevoegde zin, op eenig fchilder-of beeldwerk. Te zaamen gefchikt las men;

REGI.

SOLOQUE. SALOQUE.

ANTIQUIS. PRIORI. HEROIBUS. MAJORI.

TRIUMPHANTI.

IN. REPRIMENDA. TYRANNIDE. AC. RESTITUENDA.

SECULI. FELICITATE.

SCEPTRIS. EXERCITIBUS. CLASSIBUS. VOTIS.

AUGUSTO. ARMATO. PARATO. RECEPTO.

AAN. DEN.

KONING.

ZEEGEPRAALENDE.

TE. WAATER. EN. TE. LANDE.

GROOTER. DAN. DE. OUDEN. EN. BOVEN. ALLE. HELDEN. TE. ROEMEN.

IN. HET. DEMPEN. DER. DWINGLANDYEN. EN. HET. HERSTELLEN.

DER. GEWENSCHTER. EEUWEN.

MET. SCHEPTERS. LEGERS. VLOOTEN. WENSCHINGEN.

VERHEERLIJKT. GEWAAPEND. STRYDVAARDIG. EN. INGEHAALD.

Gelijk voor, ftond ook het Waapen van 's Graavenhaage aan deeze zijde boven den Poort en ter wederkanten van het Engelsche Rijkswaapen voor op;

Op het besluit van Burgemeesteren en Regeerderen, heeft 's Graavenhaage
deezen Poort geboud.

Deeze Poort dan en de al voorgemelde Gebouwen en
vreugdeteekenen, zoo fierlijk, als wel op zaaken, tijden
en perzoonen slaande, waaren door de Achtbaare Overig-
heid van 's Graavenhaage, ter inkomste van zyn Majesteit
van Groot Britanje, WILLEM de derde, Stadhouder van
Holland, dien Grooten Prins, hunnen alderdoorluchtig-
sten Inbooreling, met verdienstelijke yver, liefde, ach-
tinge en blijdschap opgerecht, tot een eerbiedig teeken
van verplichte erkentenis en dankbaar geheugen zyner
meenigvuldige weldaaden, hen en hunne vroomen Inge-
zétene door zyne goedertierenheid beweezen: bestaan-
de de Regeringe deezes Plaats als nu, in de jaare 1691. in de
volgende Heeren;

Mr. PIETER DIERQUENS, Bailli en Schout.

BURGEMEESTEREN.

Mr. JOAN DEDEL.

Mr. NICOLAS SPLINTER.

Mr. EWOUT BRANT.

SCHÉPENEN.

Mr. JOAN ROSA.

JOAN van BYEMONT.

Mr. PAULUS van ASSENDELFT.

WILLEM TURNHOUT.

Mr. HENDRIK POTS.

FRANCOIS LOUIS vander WIELE.

CORNELIS van SCHUILENBURG, Thesaurier.

Mr. NICOLAS vander HOEK, Pensfionaris.

Mr. ANTONI de VEER, Secretaris.

} Oud Burge-
meesteren.

OM de tot hier toe gemelde Intréde, volgens den weg, welke zijn Koninklijke Majesteit genoomen heeft, te verhaalen; ben ik gedwongen geworden, de Eer-en Zeegepoort, het Konstvuurwerk en andere toefstellingen by de Eed: Moog: Heeren * Gecommitteerde Raaden der Eed: Groot Moog: Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, ter deezer inzichte opgerecht en gemaakt, na het nu vertoonde werk der Heeren Burgemeesteren en Regeerders van 's Graavenhaage, te beschrijven: vertrouwende dat ieder, die zich zal gewaardigen dit werk te doorblàderen, deezen order goed en mijne beschrijfschikking onvermijdelijken noodzaakelijk zal vinden; ja dat zich niemand zal kunnen inbeelden, dat de Hooge gebiedende Vergaadering deezes Lands en der zelve zaaken, door onbedachtzaamheid, haast, ofte onkunde, haaren behoorlijken eerstand en eygene plaatze niet is gegeven geweest. Besluitende dan, dat geen redelijk mensch, aan de eerbiedige wille, welke alle eerelijke Ingezétene hunne gebiedende Heeren schuldig zijn, ter mijner opzichte, omtrent haar Eed: Moog: twifelen durft, zal ik wederom, van daar ik de Koninklijken stoet gelaaten heb, voortvaaren.

De Koning van de Plaats, door de Voorpoorte van den Hoove van Holland, gemeenelijken de gevangene Poort genoemd, op het Buitenhof gereeden zynde, wierd aldaar door de Ruitery en het Voetvolk, alhier in bezetting leggende, ontfangen en zag men eerst de welgeoefende benden der Granaadwerpers van den Heere Jan Theodor, Baron van Friesheim, van de voorge-noemde Poort, tot aan den hoek van het Buitenhof, in dubbele reyen gesteld. Na dat zijn Majesteit, naar Krijgsplicht, zoo van zyn Eedelheid, gelijk ook alle de andere Bevelhebberen, de uiterste teekenen van eerbiedigheid, als het nederleggen der Vaandelen en buigen der Pieken, hadde ontfangen, reed Hy voorby en door de andere Benden, geplaatst van den hoek des Vyvers tot by-en voorby de Zeegeboog en het affchutzel van de Hof-brug; voorts aan de andere, ofte overzijde, van de plaats daar de Ruitery gewoonelijk wacht houd, tot op de hoogte van het huis der Heeren Afgezondene ter dagvaard van Hol-

* Ge-
magtig-
de tot
de geld-
midde-
len.

De Ke-
ning
komt op
het Bui-
tenhof.

land, wegens de stad Leiden. Hier stonden de Ruiterbenden vande Ed: Heer Hendrik van Itterfum, Heer van Leeuwenberg, vlak voor de Zeegeboog en dit met eevenwydige en gelijklopende reyen, op de wijte van het middenhof. Wat den opschik der Bevelhebberen, der Manschap en der Paarden belangd, de zelve was buiten gemeen kostelijk: toch het geen meerder verwondering verdiende, was, dat niet de alderminste wanorden in al den tijd, dat zyn Majesteit door de zelve stapsvoets reed, gemerkt wierd; niet tegenstaande de menschen by duizenden aandrongen en niet, dan met hebbelijkheid, uit de binneruimte geweerd wierden.

De Koning en al het nu meerdermaalen gemeld gevolg, ter midden van het Buitenhof gevorderd zynde, reed onder het geroep van duizende zeegenwenschen en het geluid van trommen en trompetten, waar van ook een meenigte op de Hoftooren geplaatst was, het Hof in, door de Zeegeofte Eereboog, op ordre van haar Eedele Moogende, vooren gemeld, opgerecht. Om dit alles noch duidelijker voor te stellen en den Lézer een leevende verbeelding der voorge-melde schikking van het Krijgsvolk te geeven, is de hier by gevoegde Prent gemaakt: waar in de zelve op het alderbequaamste is afgeschetst; vertoonende wyders den Koning in zyn koets, al het Hofgevolg, de Zeegeboog op zy en in het verschiet de Voorpoort, Vyverberg en andere, tot dit vertoog noodzaakelijke, omstandigheeden.

Eer ik voortga met deeze Poort, des zelfs schilderijen, beelden, sieraaden en ander by-en omwerk te beschrijven, weete de Lézer, dat alles op de oude, zoo Grieksche, als Roomsche wijze in deezen geschikt en uitgewrocht is; dat ook al het geene, van deezen tijd in-op-en aan dezelve heeft moeten verbeeld werden, op dien voet gehouden, en naar die ordere genoomen is; om alzoo de gelijkheid der uitbeeldingen, met die van de voorgaande gebouwen, zoo veel mogelijk was, te vermijden; want zullende het Geslacht, Leeven, Voorvallen en Daaden van zyne Majesteit verbeelden, kon men niet buiten de voorgaande gedachten blijven en zoude alzoo het een en ander werk by naar geen verschil kunnen gehad hebben.

INTREDE VAN ZYN
MAJESTEIT DOOR DE
ZEEGEBOOG VOOR 'T HOF

ENTREE DE SA MAJESTE PAR
DESSOUS L'ARC DE TRIOMPHE
QUI EST DEVANT LA COUR

Hoe de Poort zelve zich van vooren vertoonde, kan in de volgende Prent gezien werden: zynde het geheele gebouw wit hartsteen verbeeldende, geschikt in dry Poorten, dat is eene groote in het midden en twee kleene ter zyden; rustende van wederzijden de borstweering en het lijfwerk op acht kolommen. De groote Poort was met een Kopdek, ofte Welf-Coupel boven geslooten: op de zelve stond een vierkant opscheppend Voetstuk, dragende een gantsch verguld Beeld van zyne Majesteit, zittende op een springend oorlogspaar, hebbende het Hoofd gelaurierd en een légerstaf in de hand. Op het Voetstuk werd gelézen,

Verhoog
en be-
schrij-
ving
van de
Zeege-
en Eere-
poort, op
het bus-
tenhof
gesteld.

Van vooren;

POPULI. SALUS.

Het heil des Volks.

Van achteren;

PROCERUM. DECUS.

Het sieraad der Staaten.

Op de rechter zyde;

MUNIT.

Hy versterkt.

Op de linker zyde;

UNIT.

Hy vereenigd.

Ter wederzyden van het Voetstuk zat een gebronsd geboeid slaavenbeeld; vertoonende het eene, een geweldige vyand, het andere, een muitijn. Onder den Coupel, ofte het Kopwelfzel, was op het plint, allerley waapenwerk-en konstuig geschilderd, zoo wel het geene in oorlogs, als ten tijde van vrede, ten dienste van Koningrijken, Landen en Volkeren aan alle hooge en laage Vorsten, Vergaaderingen en Amptenaaren, noodig is. Hier onder werd op de vier kanten van den omgaanden lijst, dit opschrift gelézen;

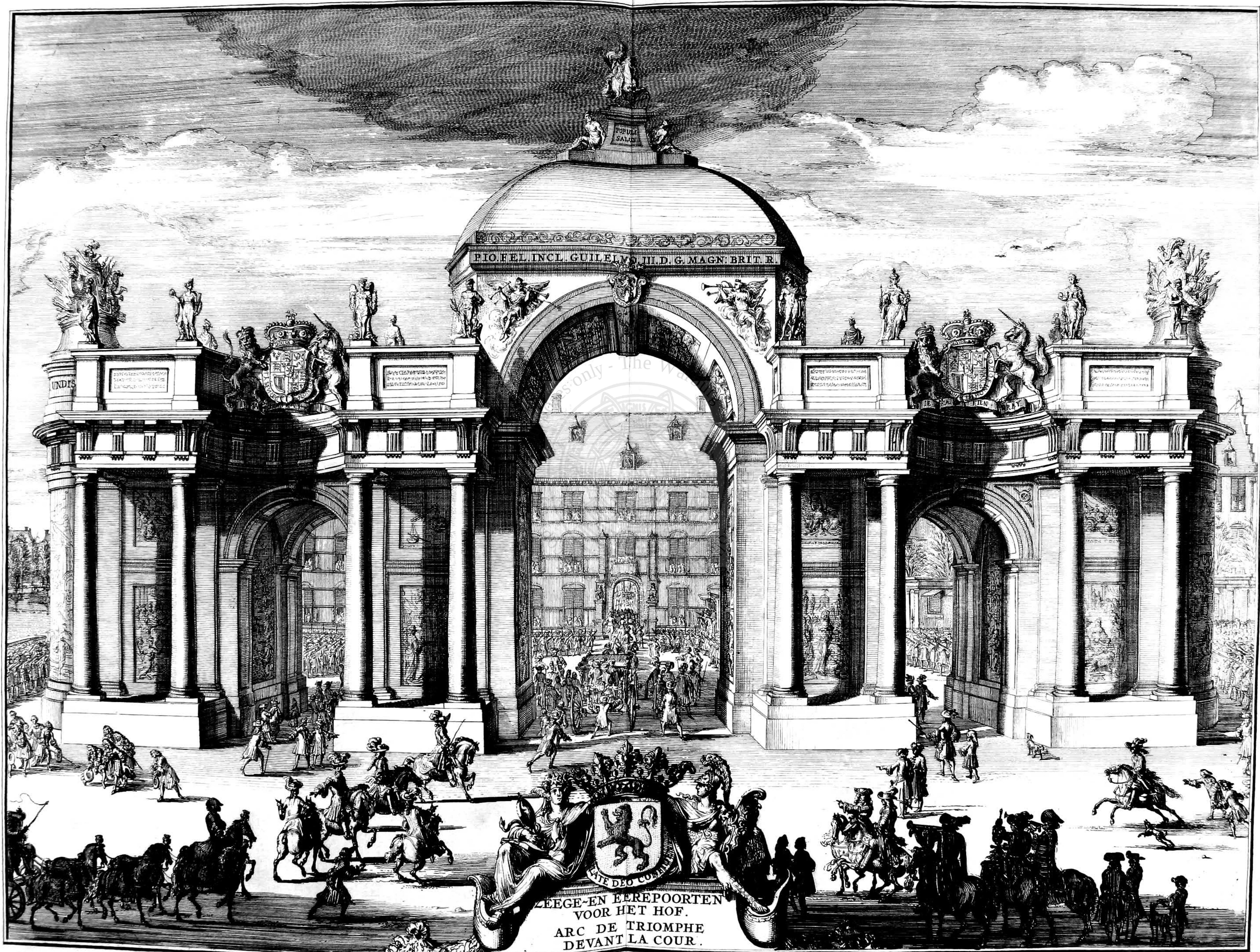
PIO. FEL. INCL. GUIELMO. III. M. BRIT. R. TRIUMPH.
 PATRIÆ. PATRI. GUB. P. C. L. P. REST. BELG.
 FOED. LIB. ANGL. SERV. SCOT. PAC. HIB.
 REDUCI.

VOOR

Den. Godvruchtigen. Gelukkigen. Grooten. Willem. de. derde. Koning. van. Groot. Britanniën. den. zeegepraalende. Vader. des. Vaderslands. Stadhouder. Opperhoofd. te. Water. en. te. Lande. hersteller. der. Vereenigde. Nederlanden. na. het. verlossen. van. Engeland. behouden. van. Schotland. bevreedigen. van. Yrland. wedergekeerd.

De voorgemelde fectien kolommen, dat is, ter wederzyden acht, waaren zoodaanig geschikt en vooruit geboud, dat twee der zelve t'elkens met hun onder-boven en achterwerk de gedaante van een Portaal, ofte Porticus maakten; ieder van deeze Portalen nu had de volgende fieraaden. Boven op de borstweering ter wederkanten op de kolommen een Beeld; daar tufchen, in een Nis, een opschrift; in het Portaal een bovennis, gevuld met een door schilderwerk vertoond Devis, ofte Zinspreuk; daar onder een geschiedenis, als by wijze van aanduidende Beelden geschikt en ten laatsten, tegen het verhemelte, ofte Platfond van het Portaal, een Zinnebeeld, dienende tot noch nader, of klaarder begrip van de daar onder gestelde geschiedenissen; welke met de dood van zyn Koninglijke Majesteits Doorluchtig gemelde Heer en Vader beginnen en na het vertoog van het leven des Konings en zyne verheffinge tot den Troon der vier bekende Koningrijken; met de zeege, by zyn Majesteit in Yrland bevochten, eyndigen. Hoewel nu, de Bouworden, moogelijk met meerder billijkheid, vorderen zou; dat men deeze Beschrijving uit den grond en aldus van de geschiedenis zelve aanving; zoo zal ik echter van het Beeld, dat is, van boven naar onderen gaan, eerst ieder Portaal; daar na de uitbeeldingen buiten op de zyden geplaatst en eyndelijken die binnen de Poorten, dat is, in de doorgangen gevoegd waaren, aanwijzen: om dat ik alhier zoo zeer niet het Gebouw, als wel de in-en bygevoegde schilderyen en fieraaden tracht te beschrijven en den Lézer voor oogen te stellen.

Het

LEEGE-EN EEREPOORTEN
VOOR HET HOF.
ARC DE TRIOMPHE
DEVANT LA COUR.

Het eerste deezer beelden *GENEALOGIA NASSAVIORUM*, *Het Geslacht, ofte de Stam van Nassau*, vertoonde een staatige, bedaagde Vrouw, hebbende een Keizerlijke Kroon op het hoofd, Schepters en Staven in de hand en onder het Vorstelijke Kleed, ofte den Rijksmantel een harnas; voorts in de rechterhand een reeks van oude en nieuwe eeremunten, op welke men de Beelden en Daaden der Doorluchtige Vorsten, uit dien Stam gesprooten, gestempeld en met die van den Hooggemelde Prinsce Willem de tweede, geeyndigd ziet. Van onder haaren mantel komt de Leeuw van Nassau te voorschyn, als brullende van ongeneuchte, dat zyn Stamhelden geen na-zaaten hebben.

*Beschry-
ving
van het
eerste
beeld.*

Het beeld hier tegengesteld, was JUPITER, al te wel bekend en niet noodig af te schetzen, zullende ik derhalven ook alleen in het gevolg van de acht zinbeduidende beelden en niet van de bygevoegde acht Goden en Godinnen, welke ook in de prent niet gebragt zyn, spreken.

Tusschen deeze twee beelden wierd het volgende opschrift gelezen;

LUGENTE. PATRIA. MOERENTE. EURO-
PA. AFFLICTA. ANTIQUISSIMA. NAS-
SAVIARUM. STIRPE. HEROUM. IM-
PERATORUM. PRINCIPUM. FOECUNDA.

*Op-
schrift.*

Wanneer. het. Vaderland. rouklachte. storte. Europe.
treurde. de. aloude. Stam. van. Nassau. vruchtbaar.
van. helden. Keizeren. Vorsten. verslagen. was.

De afgebeelde zinspreuk, hier op volgende;

PRÆLUCET POSTHUMA PROLES.

De vrucht na des Vaders dood gebooren, blinkt boven alle.

*Afge-
beelde
zin-
spreuk.*

Was vertoond, door een Phoenix, ryzende met schoone pluimen en breed gespreide wieken, uit het noch brandende kaaneele lijkvuur zynes voorzaads; hier onder zag men het groote stuk, zynde een uitbeelding by wyze van geschiedenis.

Op het veld van Mars wierd een lijktacy gezien en rondom den houtmijt balzembuszen en olifleszen; in der
zelfver

Gefchiedenis.

zelve midden het lijk van den Prinsce Willem de tweede, omzet met een meenigte Vaandelen, Standaarden en andere krygsbuit en zeegeteekenen, om neffens het lijk verbrand te werden. Men zag 'er veele oude Bevelhebberen en Soldaaten, die onder hem gelukkig geoorlogt hadden, hunne krygsfieraaden langs den grond fleepen, bewys van rouw doen en den lijkstapel met hunne traanen besproeien. Het bedroefde Vaderland geleide hen, inde gedaante van een Maagd, gekleed als een Vestaalsche Nonne, houdende een brandende toorts, om den mijt te ontfteeken. De Burgerliefde, afgebeeld door een oud man, vergaaderde zyne traanen in een lijkpot, om de zelve met de heldenasch te vermengen. Op de voorgrond lagen lauweren, eyken en het schild des Vaderlands, als verwaarelooft. In het verschiet zag men vier beelden, naamelyken; Willem de eerste, Maurits en Henrik, Princen van Oranje, des overleedenen Voorouders en ook het zyne, op hooge voetstukken praalen: tusschen hen zag men, op de verder grond des verschiets, den Tempel van Jupiter Capitolinus en den zelve verbeeld in den perzoon van den Keizer Adolph van Nassau, hebbende den blixem des Roomschen Rijks in de hand. Uit het opene tempelgewelf ziet men een Adelaar, als voerende de ziel, naar der ouder heidenen meening, ten Heemel, opvliegen en boven den tempel een schild vallen, met het Vorstelyke wapen van Nassau gefierd, als verzeekerende de herstelling van den bouwvalligen Staat en dat bynaar uitgesturvene hooge Geflagt.

Zinnebeeld.

Hier onder volgt in de prent, toch moet in het gebouw zelve, boven tegen het verheemelte, ofte platfond van het Portaal, gelijk gezegt is, aangemerkt werden, een zinnebeeld, vertoonende den roem van het gemelde Vorstelyke huis. Men zag in het zelve een gelauwerd Doodshoofd, uitgedoofde Fakkel, gebrooken Uurglas, Traanvaten, Lijkpotten, gesleurde Festonnen, Doodkleeden, een Kraay, gewoon lang te leven, schynd op een Zark te zuchten, 's Lands wapen, Krygsbazuyn en ten teeken van de eeuwigheid deez

Genetrix
Aeneas.

Rediviva
Salus.

Educatio
nia.

Scientia
Martis.

Praesidium
Patriae.

Nuptiae
Augustae.

Curiae
foedera.

Auxilium
Coeleste.

Præluet posthuma Proles.

Tenuis ornant diademata Cunæ.

Tener adversis emitur alis.

Contorta triumphos portendit.

Alter erit Typhis.

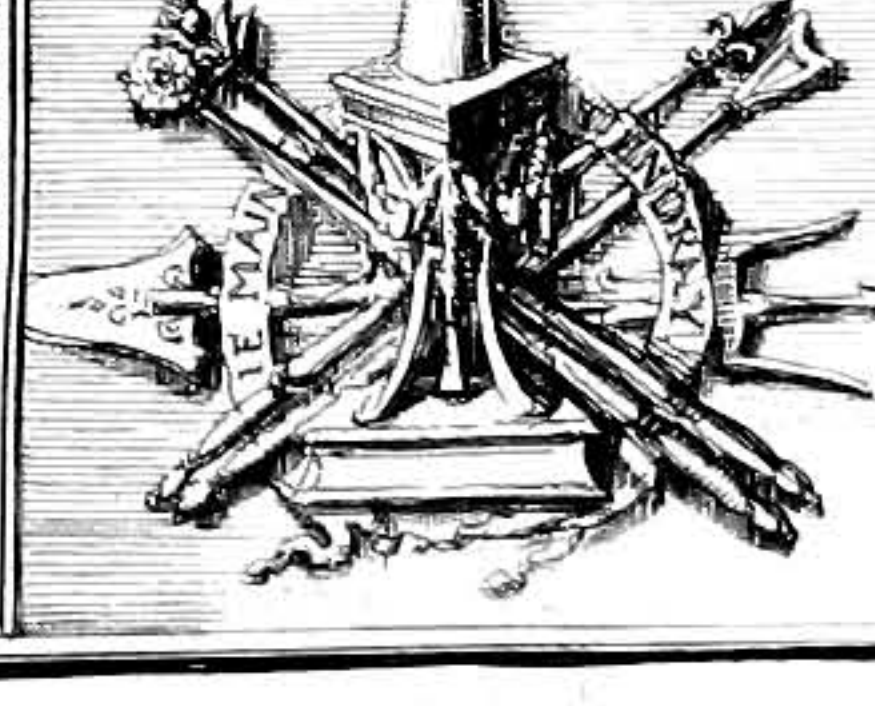
Virique fugant virelque repellunt.

Uniti fortius obstant.

Præmia non æquant.

BEELDEN, DEVISEN, SCHILDERYEN EN ZINNEBEELDEN ZICH VAN BUYTEN
VERTOONENDE OPDE ZEEGE-EN EEREPOORTEN VOOR HET HOF.

STATUES, DEVISES, PEINTURES ET EMBLEMES DU DEHORS
DE L' ARC DE TRIOMPHE DEVANT LA COUR.

zer gedachtenis, voor, een rondgeleiden Slang en achter, een Grafnaald.

Het tweede Beeld, *REDIVIVA SALUS. Herleevende wel-* *Tweede Beeld.*
vaart, op de geboorte van zyn Majesteit gepast: wierd ver-
 toond door een jonge, schoone maagd, hebbende, als tee-
 kenen van goede hoope, uitspruitende zaaden, vruchten
 en bloemen op haar hoofd en een anker aan haar voeten.
 Met haar rechterhand grypt zy een scheut, voortkoomen-
 de uit den stam van een oranjeboom, de linkerhand is
 met een bloem van de zelve boom gevuld; haare armen
 zijn bekranst, haar kleet, volgens haare jeugdigen aart
 en luchtig. Het beeld hier tegen overgeplaatst, was
 VULCANUS.

GUILHELMUS. POSTHUMUS. BRITTANNIO-
 RUM. AURAUSSIONENSIIUMQUE. TERTIUS.
 PATRIÆ. SPES. REIPUBLICÆ. PALLADIUM.

*Op-
 schrift.*

Willem. na. des. Vaders. dood. gebooren. de. derde. van. Engeland. en. Oran-
 je. de. hoop. van. het. Vaderland. het. behoud. van. het. gemeene. best.

De zinspreuk hier onder uitgebeeld;

TENUES ORNANT DIADEMATA CUNÆ.

*Zin-
 spreuk.*

De tedere wieg versierd de Rijkskroonen.

Was aldus afgeschilderd:

Een groote Schelp, van zelf ontslooten, deed een schoo-
 ne parel zien; aanwyzende zyn Majesteits Doorluchtige
 geboorte in een geringe plaats. Voorts zag men op den
 tafel, voor een Vorstelijke gordijn staande, een Keizer-
 Koning- en Prinselijke Kroon en tusschen deeze een
 Schepter uitsteeken.

De Geboorte zelf wierd, op de volgende wijze, afge- *Geschie-
 denis.*
 maald:

De Vorst, paster waereld gekoomen, rust op een Leeu-
 wehuid, geschraagd door het Schild van Zynen hoogge-
 melden Vader. Zyn tedere handen wringen slangen dood,
 waar in het verblijde Vaderland, als een Krijgsheldin toe-
 gerust, hem te hulpe komt; haar Speer, met het teeken
 der vryheid gesierd, steund op den hoeksteen van gezee-
 gende hoop. Achter haar ziet men Mars, met vreugde de

voorzegginge hoorende van de Eeuwige schikking der waereldfche zaaken. De Hooge gebiedende Heeren des Vaderlands, brengen, als beschreevene Vaders en Gevaders, het jonge Kind geschenken. In het verschiet ziet men Juno Lucina, met de armen van een gespreid, de Zon om het hoofd en negen Zonneteecken om haar middel, als deeze geboorte bevorderd hebbende: de Moeien en Bloedvrinden van den jonggeboorne, in witte en groene kleederen en verders met bloemen getooid, offeren aan haar jonge Looten van vruchtbaare boomen en planten. Boven de Poort ziet men het wapen van Nassau.

*Zinne-
beeld.*

Het Zinnebeeld hier by gevoegd, bekrachtigde den zin van het voorgaande, op deeze wijze:

Men zag in het zelve een Vorstelijk Waschvat, Doeken en andere toefel by de baaringen der Vorsten noodzaaklijk; voorts een zilvere A, der Grieken gift aan kinderen van het Mannelijk geslacht; een Wierooksvat, Teeken der Huisgoden, Bloemkranzen, om boven de deur der Kraamzaal te hangen, een scheut van een Oranje stam en eyndelijken het Leeuweschild van Nassau, achter dit alles, opgerecht en als met zyn oude luister praelende.

*Derde
Beeld.*

Het derde Beeld, op de andere zijde van de Zeegeboog, dat is, tegen het Hof ziende, geplaatst; EDUCATIO PIA. *Godvruchtige opvoeding*, wierd uitgebeeld door een zeedige Vrouw, in een Raads tabberd boven en onder in een wel-fluitend wit kleed gestookt, hebbende een Priesteresse Myter op het hoofd, gelijk de Voorzitster der Vestaalsche Maagden, wien de leering en voorzorg der jeugd wierd aanbevoelen. Een Zon, verbeeldende waarheid en zuiverheid, blonk op haar boezem, haar eene hand was met een wandelstaf, de andere met een krans van veelerhande bladeren gevuld, het eerste, ten teken van voorzichtigheid, het tweede, van belooning. Aan haar rechter zyde stond een Altaar, bereid tot Godvruchtige diensten.

Het beeld, hier by gevoegd, was HERCULES; het by-
ofte tusschenschrift;

FATUM. EUROPÆ. FAVENS. DEDIT. DE. COELO.
 FUTURAM. PORTENDENS. MAJESTATEM. AD.
 MODUM. PUERUM. EXEMPLAR. CONSTITUIT.

Op-
 schrift.

Het. noodlot. Europe. gunstig. zynde. heeft. van. den. Hemel.
 hem. gegeven. voorschaaduwende. zyne. toekomende. Heer-
 lijkhed. in. zyne. zeer. jonge. jaren. om. tot. een. voorbeeld. te. dienen.

De zekere merkteekenen van zyne Majesteits Aart,
 Staat en hoedanigheeden, wierden afgebeeld door de zin-
 spreuk;

TENER, ADVERSIS ENITITUR ALIS.

Zin-
 spreuk.

Hoe teeder hy is, noch poogd hy tegen de Zon in te vliegen.

Voorts door de schildery van een jongen Arend,
 die naauwelijks gepluimd, boven land en zee, door
 nevelen en wolken streevende en krachtelijken zyn wie-
 ken reppende, het sterke licht van de Zon, zonder de
 oogen te verzetten, of te sluiten, meerder stout, dan ver-
 wonderd-ofschroomachtig, aanschoud.

De Geschiedenis, hier onder vertoond, behelsde des Ko-
 nings opvoeding: verbeeldende den jongen Held, in de
 gedaante van een Hercules, op de verleydende Twee-
 sprong: staande de Deugd met een Leeuwehuid gedekt en
 een kolom op de schouder, op de rechter, de Wellust, ken-
 nelijk aan haar lichtvaardige gelaat, dertele kleeding, speel-
 tuig, kranzen en blanketzel, zittende op de linker
 zyde.

Geschie-
 denis.

De ongebaande en gemakkelijke wegen, deeze in het
 begin en die in het eynde, wierden door Rotzen, Door-
 nen, Bloemen en Meyen uitgebeeld. In het verschiet
 zag men het geval, op zyne Majesteits Huldiging binnen
 Oranje voorgevallen, uitgebeeld en achter het zelve de
 Berg Parnassus.

Zinne-
 beeld.

Het middellicchaam van het hier toebehoorende Zinne-
 beeld, was een Harp, de bysieraaden een Pijlkooker, Boog,
 Waffe Schrijfberderen en Priemen, een Tabberd, Boeken,
 Papieren, een Altaar en op het zelve een brandende Lamp,
 Lauwerkranzen en toegelaaten Speeltuig: al te zaamen
 Vorstelijke letter-en licchaams oefeningen aanwyzende.

Vierde
Beeld.

Het vierde Beeld, SCIENTIA MARTIS. *Krijgskunde*, is verbeeld, door een welgemaakte, sterke, stoute Vrouw, gekleed en gefierd als een Pallas, ofte Amazone: dat is, met een Helmet op het hoofd; pronkende met gedreevene ribschelpen, een vuurspouwende Draak en zwadderende pluimagiën; dienstig ter zee en land. Van de schouderen vloeid een Opperveldheers, of Keizerlijken Krijgsmantel. Het geschubde Borstwapen, de Piek, welke zy in de rechter hand houd, het Schild met het Hoofd van Medusa, het welk aan haar linker arm hangd, betoonen, dat zy rustig en gereed is, om aan te vallen en af te keeren. Het Paardhoofdstel, wijst haar Ruiteroefening, de Stormram, haar belégerkunde en de dryhoekige Steen, haar ervarenheid in Vestingbouw aan. Het Beeld hier by gevoegd, was MARS; Het tusschenschrift;

Op-
schrift.

QUI. JUVENTUTE. STRENUE. TRANSAC-
TA. FUNESTIS. JACTATA. BELLIS. AC. DIS-
SIDIIS. IN. TANTO. RERUM. DISCRIMINE.

Die. zyn. jonger. jaaren. in. dappere. oefening. be-
steed. hebbende. door. rampzaalige. oorlogen. en. ge-
schillen. in. het. grootste. gevaar. is. geweest.

De Zinspreuk;

Zin-
spreuk.

CONTORTA TRIUMPHOS PORTENDIT.

Zy vat den grond niet, of voorschaduwde overwinningen.

Wierd vertoond, door de afbeelding van den Speer van Romulus, welke door dien Held in de Aarde gezet, aanstonds lauwerbladeren droeg. De Rievier, welke men op de zyde ziet vloeien, is de Tyber; de Muuren, de Albaanische Vestingen, wier hooge Burgten, door deeze Speer geschud, ter neder storten moeten.

Gefchie-
denis.

In het grooter schildery wierden de proeven van des Konings deugden en krachten, mitsgaaders wat het Vaderland van Hem te wachten had, vertoond. Men zag in het zelve Vulkanus, met zyn Reuzen, op het verzoek van Venus, bezig in het smeeden van Waapenen voor den jongen Vorst; hebbende den Helm, Schild en Borstwapen reeds vaardig; beziende Venus volgenoegen het Schild

Schild met de Waapenen der Vereenigde Nederlanden en der zelve Bondgenooten, gefierd; wijders vond men de Noordzee, de engte tusschen de Hoofden en een gedeelte van Vrankrijk op het zelve. Pallas, welke haar Speer met werktuigen, noodig tot de Wiskunst, heeft opgetooid, toond, dat de jonge Vorst hier in van haar is onderweezen geworden: Mars gord hem, te Paard gezeten, het zwaard op zy en moedigd zyn arm aan, om den Speer, die in zyn vuist drild, ter wraake van geleede hoon, schaade en ongelijk, op zynen vyand te werpen: want men ziet op den achtergrond het Kasteel van Oranje in de lucht springen. De Vuurstraal, welke op zyn hoofd blinkt, toond dat des Hemels zorge en liefde voor hem waakt en zyn zaaken ter herten neemt.

Een Sphinx, wijst alhier, by wyze van zinnebeeld, de oefeningen der Rechtsgeleerdheid aan; het Harnas, Degen, Geschut en andere Rustingen, den Waapenhandel; het Compas, de Kaart en Graadboog, het Zeemanfchap; de Keeten, Driehoek en Winkelhaak, Landmeetingkunst; de Boeken, Pieken en Schijven, de algemeene geefts-en licchaams oefeningen; de Tabberd, over het Schild gehangen, dat zyn Majesteit, in zyn zoo jonge jaaren, reeds bequaam was, om raad en daad te kunnen geven. Zinnebeeld.

De Lézer merke aan, dat deeze vier beschreevene Portalen, gevuld zyn met afbeeldingen der voorzegginge van zyne Majesteits toekomende daaden en grootheid, zulende de vier volgende, gelijk ook het verdere werk, buiten op de zyden en binnen in de Poorten, de vervulling der zelve behelzen.

Het vijfde Beeld, PRÆSIDIUM PATRIÆ. *Steunzel* Vijfde Beeld. des *Vaderlands*, was vertoond door een rustige, kloeke Vrouw, beteekenende met den band, welke om haar Voorhoofd eenige Lauwerblàderen fluit, de magt en het gezag, waar toe zyne Majesteit, door het opdragen der Eer-Staat en Krijgsampten, bekleed by zyne loffelijke Voorouderen, gevorderd is. In haar kleeding zag men Staat en Krijgsvermoogen, in haar rechter hand den Stadhouderlijken Staf en tusschen haare armen de ten deele losgeraakte Pijl-

bundel der Vereenigde Nederlanden, welke zy wederom te zaamen voegd. Achter het Beeld vertoonde zich een Waapenbuit, een gebrooke Knodze en gessleurde Goudbeurs, als aanduidende, dat het vyandelijk geweld, list en Stedekoop gebrooken en gestuit werd.

Het Beeld, hier by gevoegd, was MERCURIUS; met eenig toefstel van Pallas voorzien: het tufschenschrift;

Op-
schrift.

NUTANTIS. BELGII. QUA. MARI. QUA. TERRA.
ADMOTUS. IN. PRISTINUM. DECUS. GUBERNA-
CULI. GLORIAM. ARAS. ET. FOCOS. ASSERUIT.

Tot. het. Staatsbestier. gekoomen. zynde. heeft. hy. te. Wa-
ter. en. te. Lande. den. ouden. luister. eere. Staat. en. Kerk.
van. het. waggelend. Nederland. voor. den. val. verzeekerd.

Dit werd noch klaarder aangewezen, door den Zin-
spreuk;

zin-
spreuk.

ALTER ERIT TYPHIS.

Ziet hier een tweeden Typhis.

Uitgebeeld door den togt der Argonauten, werdende het Schip door stormen tusschen gevaarelijke rotzen geflingerd en in gevaar van te vergaan, door den nieuwen Stuurman, uit de zelve, in spijt en tegen het geweld der vyanden, geredderd. Men zag in het zelve den lust en arbeid der braave Soldaaten, met al hun krachten de riemen door het onstuime waater dryvende; maar boven alles den grooten Stuurman het naarstig oog in het zeil en den kloeken hand aan het roer houden, terwijl een voorwind van den Hemel gezonden, de zeilen deed zwellen.

Geschie-
denis.

Het Schildery hier onder geplaatst, deed den Held, met de Veldheersstaf in de hand, in het opene veld, naar de oude Duitsche en Bataafsche wijze, op een Schild gehéven zien; wyzende met de linkerhand zyne benden aan, dat zy hem op zyne Heldetogten te volgen hebben; daar Duitschland, alwaar hy den vyand aangreep, de eerste van was, dwingende aldus den zelve uit het hert der Nederlanden te wijken.

Het Schild, waar op de Vorst staat, werd door vijf Helden gehouden kennelijk aan hunnen Waapenschilden voor de

de vijf Provinciën door Vrankrijk niet bemagtigd: onder deeze ziet men Groeningen, als mishandeld en Vriesland, als vermoeid, afgebeeld.

Op de voorgrond zag men de Ruiterbenden en Voetknechten, hunnen Opperveldheer trouw zweeren, zich ten strijde bereiden en op het steeken van den Krijgsklaaroen, hunne Vaandelen en Standaarden ontwinden. Op de achtergrond wierd 's Lands Watermagt, door verscheidene groote schépen, aangewezen:

Het Schild van Medusa, omzet met Palmtakken, Lauw-^{Zinne- beeld.} rieren en Eykeblàderen, teekenen van Deugd, Overwinning en Standvastigheid, maakte het binnewerk van het hier toegeschikte Zinnebeeld: boven het zelve zag men een Steeve- en onder een Muurkroon; achter den Stadhouderlijken Staf en Opperveldheers Dégen gekruist; dwers achter dit alles de weder te zaamengevoegde Pijlen der vrye Nederlanden; op het Papier onder uitgerold, wierd door de woorden;

QUID? QUOT? QUO?

Wat? hoe veel? waar heen?

Des Vorsten Veltgezag, schikking en vergunning der vrygeley-veilige bewaarenis-inlégering-togt-en afscheidbrieven aangewezen.

Het zesde Beeld, *NUPTIÆ AUGUSTÆ. Het Vorstelijk Humelijk*, op de bynaar geheele herstelling der Nederlanden en zyn Majesteits Trouwverbond gepast; was een jonge, eerbaare, schoone Maagd; gelijkende naar der ouden *VENUS DOMIDUCA*. Haar Tuiten en Armen met Bloemkranskens, de Bruidsgiften der Maagden, gesierd; de Bruiloftstoorts, welke zy in haar rechter-en de twee gekoppelde herten, welke zy met de linker hand op haar boezem drukt, toonen neffens den Diamanten Lendefnoer, gordende, door een Gouden ring, de witte kleederen op, dat zy een Vorstelijke bruiloft vierd. Het bekransde Altaar en de trekbekkende Duiven, wyzen de plechtige bekrachtiging van het Trouwverbond en de Schelp, welke aan de andere zyde legt, de geboorte van de Moeder der Liefde aan.

Het Beeld, hier tegen over staande, was HYMEN, hebbende de teekenen van Castor en Pollux, neffens andere, tot byfieraad; Het tusschen-ofte opschrift;

Op-
schrift.

MERITIS. FAMAM. SUPERANTIBUS. TRO-
PHÆIS. PRINCIPI. ATAVIS. REGIBUS. EDI-
TÆ. FELICIBUS. JUNCTIS. HYMENÆIS.

Door. Zeegepraalen. de. Faam. zelf. te. boven. gestreefd. zijnde.
heeft. hy. zich. gelukkiglijken. in. den. Echt. verbonden. met.
een. Prinscesse. van. Koninglijke. ouderen. voortgebracht.

De Zinspreuk, hier onder door schildery vertoond;

Zin-
spreuk.

VIRUSQUE FUGANT, VIRESQUE REPELLUNT.

Zy verjagen het vergift en drijven het geweld te rugge.

Had tot onderwerp een Leeuw, der dieren Koning, vertoond als brullende, onder een hoop vlugtende beesten: hier by was een Eenhoorn gevoegd, steekende onder vergiftend ongedierte en onkruid. Men zag'er ook Padden (zoodanig als men in het oude Waapen van Vrankrijk vind) en Slangen, voor de zuiverheid van dien hoorn aarzelen en wegkruipen. Noch kon deeze Zinspreuk en verbeelding op de zaamengevoegde Magten van Groot Britanje en de Nederlanden, ofte de Leeuw van Nassau en Eenhoorn van Schotland, der vereenigder hooggemelder Perzoonen Stamhuizen en Landen, gepast werden.

Geschie-
denis.

De welgeschiktheid en vriendelijke toefstel van het schildery, waar in dit Huwelijk, by wijze van geschiedenis, ofte vertoog was uitgebeeld, bekoorde ieders oogen: want men zag alhier het Koninglijke Paar uit den Tempel van Juno Britannica treden in het aanzien van Hymenæus: welke beide in Hen liefde en gezach vereenigen. Een aanzienelijke stoet van Vorsten, Eedelen en Jufferen geleide Hen naar het Schip, wiens Steeven met een Scylla, eertijds een schoone Maagd, nu een Zeegedrogt, half Vrouw en Dier, bezet is, tot hun overtogt vervaardigd. Op den Snuit zag men een Ysvogel, in zyn Nest. Op de voorgrond, het strand verbeeldende, zag men een witten Stier door Priesteren, ten offer van Neptunus, den strot afsteeken; het verder offertuig was, als de Tempelkleeden der Knaapen, met teekenen van een Huwelijksfeest versierd. Het

Het Zinnebeeld, hier by geschikt, bestond uit een Huwelijks kroon van Oranje bloezem, roode en witte Rozen; twee Huwelijks toortzen, rustende tegen een wit, Wollekleed; de Boog en Pylen der liefde waaren aan de eene en aan de andere zyde Kroonen en Scepters geplaatst.

Het zevende Beeld, EUROPAE FOEDERA. *Het Verbond der Europeesche Vorsten*, vertoonde een stoute, Krijgshaftige Vrouw, gedekt door een Helmet, met zoo veelerhande geverfde Pluimen gesierd, als'er hoofdverwen in de Waapenen der Vorsten en Staaten zyn, die zich tegen de dwinglandy en het Rijksgeweld van Vrankrijk aan kanten. Tusschen haar boezem pronkte een Granaadappel, het verbeeldzel van waare Eenigheid; zy had twee Standaarden en elk met bizondere Krijgsteecken voorzien, in de rechter- en in de linkerhand, rustende op haar Zwaard, het Beeld van Overwinning, dragende Lauwerkranzen in beide de handen. Een Leeuwehuid was haar Schouderkleed, een Panzer, Slipkleed en Broozen, haar verdere lijfsieraad. Achter haar vertoonde zich een Waereldkloot, welke door list en geweld in brand geraakt, haar scheen te noopen, om het juk, het welk zy reeds onder de voeten heeft, geheel en al weg te neemen. Terwijl het Beeld der Een-dragd, by de Ouden door een Kraay beduid, haar tot deeze heldendaad aanmoedigd.

Hier over was het Beeld van PLUTUS geplaatst;
Het byschrift, hier tusschen gevoegd, als volgt.

POST. MAXIMAS. RES. DOMI. FORISQUE. GESTAS.
ARCTISSIMO. CUM. PRINCIPIBUS. ICTO. FOEDERE.
SUORUM. VINDEXT. DEFENSOR. OPPRESSORUM.

Na. het. uitvoeren. van. de grootste. zaaken. zoo. binnen. als. buiten. Lands. is. hy. een. naauw. verbond. met. Vorsten. geslooten. hebbende. een. verdediger. van. zyn. volk. en. een. beschermer. der. verdrukten. geworden.

De Zinspreuk ter deezer stoffe welverzonnen;

UNITI FORTIUS OBSTANT.

Te zaamen vereenigd, staan zy het geweld sterker tegen.

Was uitgebeeld, door een Krokodil, een sterk ondiep,

gewoon te water en te lande de menfchen te bedriegen en te befchaadigen, alzulk een fchrikdier kan op een geweldig en listig vyand gepast, toch overwonnen en gedood werden door een Ichneumon, een gering en ongeacht diertje, het welk hem ter ingewand inboorende, deed zneuvelen. In dit fchildery zag men het zelve door veele helden, kennelijk aan hunne fchildebeelden als de Leeuw, Eenhoorn, Adelaar en Graanaadappel, befprongen: zommige deezer ftonden in het water, andere op het land.

Gefchiedenis.

In het hier onderftaande fchildery vertoonde zich, op den voorgrond, Godsdienst en Vryheid, gefleurd, be-roofd en mishandeld by haaren Hoed en Altaar, als elendige en verftootene, op den voordrempel des Tempels, aan JUPITER HOMORIUS gewijd; dit heydenfche en zeer oude Godebeeld, was gelijk een borftftuk, op het altaar gehouwen, hebbende een kroonband om het voorhoofd en een Graanaadappel, hangende aan een Diamanten keeten, om den hals; zynde die Godheid, op wiens altaar, in opene lucht, buiten den Tempel fttaande, de Griekfche, vrye Staa-ten, tegen den geweldenaar Philippus, door zaamenzweering, een verbond ftaaften. Rondsom dit altaar wierden Koningen en Vorften gezien met uitgetoogene zwaarden boven het vuur, in het welk een Adder verbrand werd, ter wraake van geléde hoon en fchaade elkander trouw zweerende: achter deeze zag men in het verfchiet de Tempelen van Vreede en Gerechtigheid verbrooken en het landschap alom van Inwoonders, Vee en Vruchten be-roofd.

Zinnebeeld.

Alles wat men tot uitbeelding van Vereeniging, met duideljkheid, zou kunnen uitvinden, was in het bygevoegde zinnebeeld te zaamen gebragt: eerftelijken, twee Geflootene Handen en op den arm van de rechter een Paardeftaart, op die van de linker een Bundel gaaren: Waar mede Sartorius en Koning Erik betoonden, dat hun magt, deel voor deel, maar te zaamen gevoegd, niet konden gebrooken werden. Achter deeze zag men, fteunende op een Bos van welgevoegde Pijlen, twee Hoornen van Overvloed, van achteren gedekt, door welgefchikte Vaandelen

delen en Standaarden , onder dit alles lag een geknakte knodze.

Het laatste, dat is, het achtste deezer beelden, *AUXILIUM CŒLESTE*, *Hemelsche bystand*, werd vertoond in een sterke Maagd, welke door een Ster; flonkerende op haar voorhoofd, haare goddelijke Oirsprong en geboorte; door haar Vleugelen; haare Vaardigheid; door dry Borsten, haare milde Overvloed; door den Zlang, om haar armen krullende, haar Eeuwigduurzaamheid, aanwijst. Zy houd met de rechter-Weer en Wind, met de linkerhand Zeeker Geleide, door een Wolk-en Vuurkolom verbeeld , in haar vermoogen. Onder haare voeten ziet men de Nijd, als een Harpy getréden , wegduiken. Hier over stond het beeld van *NEPTUNUS*.

De woorden alhier by gevoegd en den zin van alle de voorgaande Opschriften sluitende, waaren,

MARE. TRANSVECTUS. LIBERAT. BRITANNIAM. ET. LATE. DOMINANTIBUS. ORNATUS. SCEPTRIS. IN PATRIAM. PUBLICA. CUM. LÆTITIA. RECEPTUS. EST. Op-
schrift.

Over. Zee. gevoerd. verlost. hy. Engeland. en. met. wijd. en. zijd. heerschende. Schepters. versierd. is. hy. wederom. met. algemeene. blijdschap. in. zijn. Vaderland. ontfangen.

Ter erkenenis van zyne Majesteits Geboorte, Hoedaanigheeden en Helledaaden, was deeze zinspreuk gesteld ;

PRÆMIA. NON. ÆQUANT.

De belooningen zyn minder dan de verdiensten.

Zin-
spreuk.

Deeze wierd afgemaald, door een Weegschael, waar in veele kroonen, in wederwicht van één deegen gelegd, in zwaarte te kort schieten.

Hier onder vertoonde zich de aldergedenkwaardigste en heldhaftigste overtocht van zijne Majesteit, tot verlossing der dry bekende Koningrijken. In de zelve zag men Engeland en Schotland als Juffers verbeeld, zyne Majesteit, ten dank van de herstelling haarer Rijkswetten, Rechten en Voorrechten, haaren Kroon en Schepter aanbieden, van lijftogt en volk verzorgen : de hoofden des Adels

Adels en der Gemeenten, ofte Vaders des Volks, als Leden der Rijksvergaadering, mitsgaaders de Priesterfchap, den Vorft, op een draavend Paarden verder in den toefel van een Helddaadig Veldheer, hunne eerbiedigheid betoonen; werdende de Standaard, opgestooken voor Godsdienft en Vryheid van hem zelve gehandhaafd.

In het verfchiet laaten zich de Vloot en op het omleggende Strand en Gebergte de gefchaarde Drommen der Helden zien, die de eere genooten hebben, van onder het hoogwijze beleid van zyne Majesteit deeze gezeegende togt te hebben helpen uitvoeren.

*Zinne-
beeld.*

Het laafte Zinnebeeld was, noch ten opzichte van de vinding, noch daar in voorgefchaauwde, gewenfchte en uitgewrochte zaaken, het minfte niet: bestaande het zelve in een Vertoog der heilzaame en wonderlijke hulpe die God Almagtig aan het verlége Rijk en alzoo aan geheel Europe, door deezen grooten Vorft, heeft gelieven te verleenen: want men zag in het zelve een Altaar, rustende op een Boek, gelijk een Bybel en daar op het teeken der Vryheid, de vier Rijksftaven van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland. Een Scheepsriem en Drijtaand, het Zeegezag verbeeldende en dit alles geflooten in den Ridderlijken Kouzeband, waar op zyn Majesteits eygene Zinspreuk, *J E MAINTIENDRAY, Ik zal het handhaaven*, was uitgedrukt.

Aldus wierd in deeze vier laafte Beelden en hun bywerken, gelijk ik voor aangeroord heb, de vervulling en verdere gefchiedenis der vier eerfte getoond en afgehandeld.

Eer ik tot het binnewerk over ga, zal ik de fchilderyen en fieraden buiten aan en boven op het werk gevoegd, vertoonen en befchrijven.

*Befchry-
ving der
Schilde-
ryen en
fieraden
op
de zyden
ge-
voegd.*

Deeze bestonden voornaamentliken in twee zeer groote en zoo wel uitgevoerde, als gefchikte Schilderijen, ofte Rondaffen, vertoonende, by wijze van half uit den grond gehouwen Hartsteen Beeldwerk, het eene, een Romeinfe Zeegepraal te Lande, het andere, een zelve te Water.

Deeze beide, zeer groot (naar maate van het andere Prentwerk) afgeteekend, ziet men in de volgende Prenten.

In het eerfte, dat is, de Zeegepraal te Lande, aan de noord-
zy

zy van het gebouw geplaatst; zag men (zullende ik de beschrijving van de achtergrond, ofte uit het verschiet, om de order van den gang deezer staacije te houden, beginnen) op de eene zyde een zeer grootſche Zeegepoort, met het voorschrift **GUILIELMO**; aan *V Villem*. Op de andere eenige hoofdgebouwen, als een Schouwtooneel, geflingerde Eerezuil, Renbaan, Grafnaald en Muurtooren: in het midden den kostelijken Tempel van **JUPITER VICTOR ET VINDE**X, van *Jupiter de Overwinnaaren Beschermer*; Zittende het Beeld van Overwinning op des zelfs top en de blixemvoerende Arend in het vlak van het geevelſpits, wiens zyden met zeegeteekenen verſierd waaren. Ter rechter hand van de Poort, ſtaan te voet en te paard, de Ridderſchap, Raadsheeren en Hooge Staats- en Stads Bedienden in hunne witte Tabberden en Stacykleederen, met de eereteekenen van het Roomſche gebied en het geſlagt des zeegepraalenden Veldheers, den zelven verwelkomende en hem, als juichende en in de handen klappende, gelijk de gantſche Gemeente, voor het brandende Altaar, hunne eerſchuldigheid bewyzende.

In de voorgemelde Poort ziet men, als volgende de voorgaane, voor af een meenigte gevangene en na deeze zwaar-en licht gewaapende Soldaaten, ook ſlinger-netwerpers en behoeftdragere trekken. Deeze werden van verſcheide Staat-en Eerewaagens, gevuld met den wapenbuit en roof van Tempel-hof en Huisgeraad, Schilderyen, Schatten, Gout, Zilver, Elpenbeen en andere goederen der vyanden, gevolgd; op zommige der zelve ziet men de Helden, deeze veroverd hebben, ſtaande mede voeren, om iets van deeze, naamelyken Stormhoeden, Schilden, Harnaſſen, Vaandelen, of andere Veldteekenen in den Tempel, het Portaal, aan de Deuren, ofte op de Kolommen en Muuren, buiten de zelve, of wel voor hunne eygene Hóven en Huizen ter eeuwiger geheugen, aanmoediging en voorbeeld aan de naakoemelingen op te hangen en te hechten. Op de tuſſchen ruimte ziet men de Offerhande van verſcheidene beesten, leggende een Verken gekeeld en terwijl de eene vette Os geſlagt werd, voerd men den anderen met zyn volle tooi-

zel aan: hebbende de hoornen verguld en met strikbanden bevlochten, het lijf met een goud en purper Laaken gedekt, noch ziet men'er een meenigte Rammen en andere beesten aandryven, mitsgaaders Priesters en Altaarknaapen in volle beezigheid; deeze met Wyn en Oli, die met Lauren en Yzenkruid, ten godendienste, aan te brengen. Na eenige reijen en drommen van Staatelijke Perzoonagiën in lange praalkleederen en Hof-en Gerechtsbedienden, koomen de Pypers, Bazuin en Klaaroenblaazers, Reukwerkdragers, Bomme- en Tromslagers, Dryhoek- en Harpspeelders, Zangers, Danszers, Schermvechters, Bootzemaakers en andere vreugdebedryvende, te voorschijn: gaande voor en achter den zeegepraalenden Vorst: deeze alle, zoo Mans als Vrouwen, gelijk zijnde de Jongelingen die de Paarden van den zeegewaagen leyden, zyn om het hoofd gelaurierd en in prachtige kleederen gestookten:

Hier op vertoond zich de zeegepraalende Veldheer zelf, in een kostelijk Purper kleed, met een Lauwerkran om het Hoofd en een Krijgs-of Keizerlijken Mantel op zyne schouderen en rug; voorts met een konstelijk gedreeven Borstwapen gedekt; houdende in de linker-den teugel der vier Paarden, die zyn Koets trekken en in de rechterhand een vergulde Lauwertak. De Waagen, waar in hy overend staat, is met goude Festoenen, Bloem-blader en vlamwerk gesierd; op des zelf achterste gedeelte verheft zich een bekranst Voetstuk en boven het zelve het Beeld van den Roem des Oorlogs, ofte de Overwinning; houdende in de eene hand, boven het Hoofd van den Veldheer, een Kran; in de andere den handdragenden Rijksstaf; ten teeken van uitbreiding des gebieds. Door de vleugelen, wijst dit Beeld aan, dat zy de waereld alom overzwierd. Op den voorgrond ziet men, volgende deezen rey, bescheidenlijken de verdere teekenen en toefstel des zeegepraals; eerstelijken te Paard en te Voet een hoop hooge en laage Krijgshoofden en Bevelhebberen, wierzommige over legioenen, zommige over duizend, andere over honderd en minder mannen gezag hebben; de eerste van deeze, met een Leeuwehuid op het Hoofd, voerd zyn Waapenroof te Paard mede. De tweede, dragende een Standaard, met een

een Burgkroon en het Beeld van den Veldheer, wien hy gediend heeft, opgefierd, maakt plaats voor een derde, voerende mede een Standaard, toch, als een Hoofdleger-teeken, met des grooten Veldheers en Konings naam, door een Kroon gedekt, verheerlijkt: onder deeze ziet men een Eykekroon en ter zyden afhangende strikken, groente en quaften: des zelf paard is van eyzere schaliftukken en een veeterkleed, op verscheidene plaatzen, voorzien.

Onder de Bevelhebberen te voet, vind men, behalven andere, die afbeeldingen van overwonnene Landen, Steden en Stroomen; ook eenige die de uitbeeldingen der Dieren, Vruchten en Dragten van de vyanden vertoonen; eenige die gemeene versieringen der Légerbenden, andere die Rotteeken en Vaandelen dragen: boven dien in het midden van hen een Held, die op zynen Staf een Leeuw (als die van Holland) en beneden de zelve, de beeldenifzen van overleedene Veldheeren, schraagd; hier onder en na ziet men de gemeene soldaaten, de geboeide gevangene, als slaaven, mishandelen en sleuren; groot en klein van allerhande kunne by het hair en kleederen voortsleepen: op deezen drang doen zich, wijzende het verder diergelijk gevolg aan, vervaarlijke Olifanten en lastdragende Kameelen, met hunne leidsluiden zien.

Boven dit schildery wierd gelezen;

ATTINGAT SOLIUM JOVIS!

Zijn Lof klimme ten Hemel!

Ter wederzijden van dit Opschrift, vertoonden zich in twee Nifzen, aan de eene zij Waapenen; als Schilden, Zwaarden, Pieken en ander Krijgstuig:

Aan de andere, Konstgereedschap; als Boeken, Passers, Boogen en diergelijke.

Op den lijst zag men een scheppend plat Voetstuk, dragende, mede gelijk uit Hartsteen gehouden, de teekenen van een overwinning te Lande, in dervoegen geschikt, als ik in deeze Beschrijving meerder maalen heb aangewezen: ook zag men boven het volgende stuk een diergelijke, tot een zeegepraal te Water bevochten, opgericht.

*Beschry-
ving
van het
tweede
Schil-
dery.*

Aan de andere, dat is de Noordzyde van de Zeegepoort, wierd, op de zelve wijze, een zeegepraal te Water behaald, vertoond: op den voorgrond van het schildery, zag men de Booten en kleene Schuiten en verder in het water de Oorlogs en Snuitschépen der Ouden, waar van zommige met twee, andere met dry en vijf Roeybanken voorzien zijn. Door en in de eerste ziet men geboeide Slaaven en vyandelijke Scheepsfieraaden, Vlaggen, Wimpels, Waapens; Scheeps tuig, Schep-en Roeyriemen, Stangen, Zeilen, Roers; Ruftingen, Lijfsbehoefden en andere buit uit de grooter Scheepen haalen en naar land voeren. In de tweede vertoonen zich het buiten boord hangend Geweer, Schilden, Spiessen, de opgerechte Waapen-en Zeegetronken en in het grootste van deeze, een Vijfriemschip, voerende den Hoofdwimpel en Waapenstandaard, ten teeken van het Opperste Gezag, den Vorst als Verwinnaar; hebbende een Scheeps-ofte Steevenkroon, beschaadwd van Pluimen, gevat in het licchaam van een Dolphijn, op het hoofd; een Zeeblauwe en goudlaaken geschilderden Mantel, Palmharnas en Slipfieraaden, beide met Schelpen geborduurd en beleid, om den hals en het licchaam. Hy heeft een halve Werpspiets in de hand en een Zwaard op zijde: men ziet hem alom bestuwd van zyn Hooge bevelhebberen, de teekenen zyner en hunner overwinning op Standaarden vertoonende. Aan de andere zijde van het schildery ziet men de verblijde Oversten en Zeefoldaaten met hun buit, Dolphijn-en Roerstandaarden te lande treden: hier naast aan, de koopere Voorsteeven van een groot Schip, met kracht van Mannen, aan land rukken; terwijl de vervrolijkte Gemeente hen met Eerzangen, Dansreijen en alderhande Speeltuig ontfangd. In het midden, verbeeldende een Berg, als die van Alba, vind men een Kolom, uit het Kooper der gewonnene vyandelijke Schipsteevens, opgericht. Op de zelve praald de Overwinnaar met een Zeewaereld in de eene en een Scheepsstandaard in de andere hand en Waterbuit aan zyn voeten. De Zuil zelve is met alderley maakzel van Schépen, in die tijden gebruikelijk, versierd en doorboord. Ter wederzijden van de zelve ziet men de Geestelijke en Waereldlijke Hoo-
ge

ge Amptenaaren in trappe-witte en purpere Kleedingen met hunne Bedienden, den Overwinnaar en zyn Bevelhebberen en Soldaaten te gemoet tréden, verwelkommen en plechtiglijken onthaalen. Op de achtergrond en in des zelfs wijder verschiet, vertoonen zich de Tempelen van JUPITER ULTOR; *Jupiter de wreeker*; NEPTUNUS VINDEK; *Neptunus de Verdediger* en BELLONA VICTRIX, *de Overwinnende Krijgsgodinne, Bellona*. De mindere zaaken, als de kleeding der gemeene Scheepsluiden, het geheele maakzel en toetaakeling der Schépen zelve, mitsgaaders haare sieraaden en onderscheiden, heb ik, om niet langwijlig te zyn, raadzaamer geoordeeld aan het oog van den Aanschouwer, te bevelen, dan wijdloopiger daar over te schrijven.

De schilderij had tot bovenschrift deeze woorden;

TRIUMPHET IN UNDIS!

Hy zeegepraale op Zee!

De wederzijdsche Niszen zag men, gelijk aan de andere zijde, met Krijgs-en Kunstgereedschap gevuld.

Aan beide de onderste buitenkanten van het Kapgewelf, ofte Coupel, was een schildery geschikt: toch alzoo de zelve, vermits de hoogte van het zijde werk en den omgaanden borstweering, niet wel konden gezien werden; heeft men onnoodig geoordeeld, de zelve in Prent te vertoonen. Het eene aan de Noordzijde geplaatst; verbeelde de uitbreiding van zyn Majesteits roem, deeze als een Heldin gekleed, poogd haar Vaandelen en Standaarden verder te planten: vattende de Zeifzen van de Tijd, beezig met de gedenkteeken der braaver Helden en hunne lofwaardige geschiedenissen te verwoesten.

Het Schildery aan de andere, dat is, Zuidzijde geschikt, deed het zelve Beeld, te weten, de Roem des Oorlogs, in de gedaante van de Faam zien, trompettende des Konings dappere Heldendaaden, over de gantsche waereld; pletterende met de andere hand verscheide Gedrochten, die met schreeuwen, krabben en bijten, gehulpen van de Nijd en Tweedragd, haar in haaren vaard trachten te verhinderen. Het wederzijdsche byschrift was;

*Twee
Schilderijen
welke
niet in
Prent
gebragt
zyn.*

NEC TEMPUS EDAX, NEC LIVOR INIQUUS.

Noch de alverslindende Tijd, noch de onrechtvaardige Nijd.

Belangende het verdere sieraad, buiten aan deeze Zeegepoort geschikt; het zelve bestond in vier Hoofdwapens en der zelve toebehooren, van het Koninkrijk van Engeland en des zelfs wijder gebied; zynde deeze, ter wederzyde twee, ieder boven de kleene Poorten, ofte Doorgangen, tegen de borstweering gevoegd. Noch was in ieder driekantige ruimte, boven de toog van de groote Poort, ter wederzijden een Faam en op het Sluitstuk, het Waapen van Holland, gehouwen.

De Niszen nu in, ofte binnen de doorgangen der meerdermaalen gemelde drij Poorten, waaren met verscheide schilderijen, op de volgende wijze, gevuld: In de groote Poort, wiens eene zijde tot verbeeldingen op den Koning, de andere op de Koningin, pafzende, was geschikt, zag men ses schilderijen, twee groote in het lichaam van den doorgang en vier mindere in-en aan het gewelf.

Vertoog
der
Schilde-
ryen
binnen
de
groote
Poort.

Het eerste in de volgende Prent, onder de naam van groote Poort, aangewezen; vertoonde het treffen der Vyanden aan de Reviere de Boine: dit was, gelijk het geheele werk, op de oude wijze uitgebeeld. Op de voorgrond lag de Rivier de Boine, leunende op zyn Tinne Watervat; het welk met de opene Zee gemeenschap heeft. Door den Schepper wijst hy het Vaartuig, op dat Water gebruikelijk, aan. Zyn Hoofd is met Duilen, Lis, Wiër, Moer en andere blàderen en ruigte gedekt. In deezen Stroom, met bloed geverfd, ziet hy, met verbaaftheid, de deugd des Oorlogs haaren arbeid volvoeren. De draf der vlugtende Ruiterbenden en het woelen der doorwaadende Soldaaten, doet het water schuimen; onder hen allen ziet men'er een, die met een Werpspiets en een Schild, waar op een Hyëna, het oude Waapen van Yrland, gedreeven is, zyn landaard aanwijst. Terwijl de gemeene Soldaaten onder malkander om de zeege worstelen, ziet men een Vaan-ofte Lé-gerteekendrager, met een Leeuwehuid gedekt, zyn Zeegestanderd rustiglijken door het Water voeren, als Voor-ganger van een groote magt, die onder de Leeuweftan-
derd

SCHILDERIEN BINNEN DE ZEEGE-
EN EEREPOORTEN VOOR HET HOF.

PEINTURES DU DEDANS DE L'ARC DE
TRIOMPHE QUI EST DEVANT LA COUR.

daard, uit den hoek op komt dringen. In het midden ziet men de Koning, wiens kleeding, paardedek en verder toefstel zyne Majesteit waardig en eygen is, het leger door zyn voorgang aanmoedigende en hoe zwaar, dags te voren, gewond, met meerder, dan menschelijke, dapperheid de overkant van het water beklimmen; doende den vyand, waar hy zich vertoond, verstuiven en vlugten.

Het Hoofdvaandel gedragen door den Rijksvaandrig, is met de teekenen, welke Konstantinus de Groote gewoon was te voeren, gevuld, zynde de voorletteren van de naame Christus; het gebergte ziet men met het schutgevaart, steen-en pijl werpende tuigen bezet. In het verschiet werd de gantsche legermagt vertoond, overhompelende de vyandlijke roofnesten, schuilplaatzen en légersterktens met schilden bevlogten, een gedeelte te voet met het zwaard en het hooger geboude gedeelte met de schilpadswyze bestorming overmeesterende, hunne kooren-hokken in den brand steekende en alles onder hunne magt brengende.

Hier boven zagmen in het gewelf de eere der Leger- of Overtogt van zyn Majesteit: dit beeld, als een gevleugelde krygsheldin afgemaald, schryft met de vinger, zynde den arm met Eyk-en Lauwerkranszen behangen, in de Eeuwigheid;

CÆTERA TRANSIBUNT.

De rest zal vergaan.

Heldedeugd, kennelijk aan de Kolom, welke zy met de rechterhand houd, stort rijkelyken de belooningen der zeeghaftige daaden uit een Hoorn van Overvloed: terwijl Mars de heldestandaard handhaafd en Hercules, als aanduidende dat 'er noch meerder ondieren te verslaan en meerder vyanden staan te overwinnen, in zyn volle kracht te voorschyn komt. Deeze gedachten, ofte vinding wierd vervolgd in het stuk boven dit beschreevene gevoegd; behelzende het waare schets van zyn Majesteits inboezem: want men zag in het zelve Jupiter, houdende met de eene den blixzem, met de andere hand zynen Arend in toom; hy was afgebeeld, als spreekende met de

Genaade, houdende Olijf en Palmtakken in de handen. Het byfchrift, verby het Perkbbeeld van Janus zwierende, was ;

SUPERARE ET PARCERE VESTRUM EST.

Overwinnen en verschoonen is u eygen.

Verder werd in den Prent, onder den naam van groote Poort, het groote Schildery aangewezen, waar by de twee volgende gevoegd, de fieraaden van de andere zyde des doorgangs en gewelfs van het gebouw maaken.

In dit Schildery wierd de onvergelykelijke Koningin, met den Rijkskroon op het Hoofd enden Staf in de Hand, als het Koningrijk, by het afzijn van zijn Majesteit, gelukkig en voorzichtiglijken bestierende, gezien ; stortende uit een vollen Hoorn alles, wat tot welzijn en onderhoud van het Gemeen noodig is. Dit Beeld staat op het verheven Voorportaal van den Tempel des Eendragts, wiens beeld in een Nis, tusschen de kolommen, gezien werd. Achter en ter zijde haar Majesteit, ziet men de grootste der Goden en Godinnen haare gaaven, als Wijsheid, Oorlogs- en Zeekunde, Schepters, Kroonen, Schoonheid en verdere behaagelijkheeden, Weetenfchappen en Zeegeningen aan dezelve op offeren.

Langs de trappen ziet men een meenigte Verminkte, Zieken en Armen, in een eerbiedige gestalte, haare Majesteit naaderen: deeze alle werden, gelijk de Weduwen en Weezen, door de Rentemeesters en Schatbestierders, zoo wel buiten als binnen haar Koningrijken, van haare Majesteit met onderhoud bezorgd. Op de voorste grond ziet men de Zorge des Hemels, met een Sterrekroon gefierd, verraad ontdekkende, daar zy een Man met een Onrust op het hoofd, wassche Schryfberderen, Stift en Ontcyffertuig ontweldigd; de Goddelijke Wraak geblind, als de Rechtvaardigheid, gevleugeld en van helm en zwaard voorzien, keetend een andere Rijkspest, hebbende slangen, die elkander bevruchten, tot zyn borstfieraad.

Op de achtergrond ziet men de Oorlogs Vloot toetaakelen en gereed maaken en verder in het verschiet eeni-

eenige fchépen de fteevens van de kusten en fterktens wenden.

Het tweede ftuk, hier booven geplaatft, in de Prent mede uitgebeeld en aangewezen, vertoonde Hebe, dat is de gezeegende jeugd; hebbende, als fchenfter der Goden, den gouden Nektarkan in haare armen; de Hemelfpys by haar en het licchaam met vrolijk gewaad en bloemvlechtingen verfierd: aan haare zyde ziet men de Liefde en Mildheid, ieder aan haare byvoegzelen kennelijk. Het byfchrift;

REFERT SATURNIA REGNA.

Zy geeft de gulde Eeuwen.

Beginnd daar de zuide wind hen Roozen, Violen en alle vrindelijke bloemen toeblaast; terwijl de wefte wind met vruchtbaare Régen en Daauw de landen van deeze Koningrijken besprengd. De Regenboog, als voorboode van een fchoonder dagen eeuw, ziet men in het verfchiet aan den blyden Hemel.

Het fefde Schildery, deed in dry Beelden en hun bywerk, den zin van het volgende opfchrift;

NOVOS ORBES, NOVA SCEPTRA PARAMUS.

Wy verfchaffen u nieuwe Waerelden en nieuwe Koningrijken.

Zien. Het eerfte deezer Beelden VESTA, met een muur ofte toorenkroon, als Moeder der Goden op het hoofd en Schepter der Staatskunde in de hand, pralende, heeft deeze en een nieuwe waereld aan haar zyde, moedigende APOLLO aan, om de ontdekkingen der nieuwe landen in het Oofte, Wefte en Zuyden met zyne alverlichtende ftraalen en zynen geest te begunftigen. De HELDEFAM, blaast op een Krijgsklaaroen den lof der gemelde Waereldwinningen over den gantschen aardbodem.

Omtrent de vier gemelde ftukken in het gewelf, ofte platfond gefchikt, is aan te merken, dat zy alle, als in de lucht en op de Wolken hunne verbeeldingen vertoonen.

In de twee mindere Poorten, ofte doorgangen, wierd de tegenwoordige ftaat van Engeland en des zelfs aanbehoo-

Verloog der Schilderijen aan de Noordzijde ofte in de eerste kleine Poort ge-plaatst. rende Rijken en Landen vertoond en wel eerstelijken in de Noorderpoort (men zie het eerste stuk in de Prent naar) aan de eene zyde de Spaansche, Perusche en Æthiopische zee, de Koninglijke Oostindische Maatschappij en Handel op de Barbados: deeze alle zyn beezig met hunne Schatten in de schoot van den Theemste werpen. Deeze Zeën en Rijkswateren zyn alle en ieder in het bizonder, aan haare sieraaden, kleedingen en gaaven kenbaar; zoo vertoonen zich de Oosterlijke Indiën, met Paarlen, Gesteepte en Porcelein: de Westelijke, met Oliphants Tand en Toebak, Indigo en andere waaren: De Koninglijke Maatschappij der Barbadosvaarders, met een Scheepskroon op het Hoofd en den Arm vol overvloed. Tusschen deeze staat het Zee-manschap, houdende een Scheepsroer en Kompas in de hand. De Theems, als een welgemaakte en kostelijk getooide Vrouw, hebbende de Brug van London tot een hoofdsieraad leid, rustende op haar Waterkruik, om deeze schatten te ontfangen.

In het midden van het schildery ziet men Engeland, uitgebeeld door een Koninglijke Vorstinne, gekleed in een gewaad met Roozen gestikt; zittende in den omring van Hertogen, Graaven, Bisschoppen en andere Eedelen en Grooten, vertoonende de hooge en laage Rijksvergadering. Ter linker zyde van dit Beeld ziet men de Helden, die, voor het welvaaren van dit Koningrijk in het bizonder en voor Europe in het algemeen, onder den Koning WILLEM, te veld en te water gaan oorlogen, zwaaiende des zelfs banieren, ten teeken van hunne trouw, moed en blijdschap. Boven dezen Zétel, pronkende met het wapen van dit Koningrijk, ziet men de beelden van haare Majesteit ter eenre, door de vrye Godsdienst en Rijks Voorrechten, ter andere kant, door het Recht der Volkeren en des Oorlogs gehouden en ondersteund.

Het tweede stuk in deze kleine Poort.

Hier tegen over zag men een schilderij, in de Prent onder het voorbeschreevene gesteld, verbeeldende den tegenwoordigen toestand van Schotland: Op des zelfs voorgrond Geweld, Roof en Moord, zwadderende in het bloedbad, het welk zy hebben beginnen te maaken. Tusschen hen ziet men den geschonden Teugel der gehoorzaam-

zaamheid, Zwaarden, Stroppen en Pynigtuig. Op de Trappen voor den Rijkstroon, welke in het midden gezien werd, vind men eenige geboeide Oproermaakers; het gemeene Best en de Oorlogszeege, wiër Helmetten, de eerste met een Engelsche en Hollandsche Leeuw, de tweede met een Schotlen Eenhoorn, versierd zyn, brengende eenige, als Schotsche Hooglanders gekleed, gevangen: zommige van deeze ontfangen de Koninglijke vergeevenis, welke hen met een Olijftak werd toegereikt, door een Koninglijke Vrou, eeniger maate naar de oude Schotsche wijze gekleed, staande voor den Rijkstroon, omringd van welvereenigde en vergenoegde Staats-en Krijgsamptenaaren. Aan het Welfzel van de Rijkszaal, alom met een Tapijt, vol Distelbloemen behangen, ziet men de Beeldeniszen van haare gezeegende Majesteiten WILLEM en MARIE. De eenvoudige Godsdienst, met een heilig vuur op het hoofd en het eeuwige woord in de handen, verschijnd geruſt voor den troon, verzeld van de Bescherming der Burgerlijke voorrechten en waardige Handvesten, al te zaamen, door het teeken der vryheid in het algemeen, gedekt. De Zeevaart laat zich ten deele zien, om door deeze nieuwe, gelukkige en wijze Regeering mede hersteld en gehandhaafd te werden. De Landbouw, groote en kleene Viſſchery offeren haare overwinſten; om, als de andere rechtschaapene Ingezétene, meede het haare, ten dienſte der Majesteiten, by te brengen.

De andere kleene Poort, aan het zuider gedeelte van het gebouw, behelsde een uitbeelding van den Staat van Vrankrijk, zoodaanig, als de zelve in deezen tijd is aan te merken.

Op de voorgrond van het eerste Schildery ziet men den Rijn, een oud, ſterk Stroomgod, wiens gryze hairen, in Biezen, Riet en ander watergroen, verward, neffens zynen golvenden Baard, langs rug en hals zwadderen; de ſchrik doet hem zyn bynaar uitgedroogde watervat, alom met Wyngaard en Eykenhout, welker veele verwoeft en bedurven zyn, bezet, loslaten; houdende naauwelijken de hand noch aan den Rievier- ofte Schepriem. De Maas, als een fluxe Stroomgodinne afgemaald, ſtapt tuſſchen Kool-Steen- en Yzerberg kluiten heen, om het gevaar van

onteering te ontgaan; stortende, daar zy haar wateren niet veilig bestieren kan, ja gedwongen werd de zelve te verlaten, zoo veel haar mogelijk is, haar kruik in de Sambre en andere Bystroomen, op hoop van door het dras maaken der omgelégene Landen, deeze haare Zusters, voor verder overval te beveiligen; mitsgaaders Burgten, Slóten en Hóven, tegen het geweld des dollen Soldaats, uitgebeeld door een Man met een Wolfshuid op den kop, een Moordbranders Fakkel in de eene en een dolk in de andere hand. Dit Beeld, by naar de waare schets van een Franschen Moordbrander, heeft het grimmige en verwoede aangezicht naar een Vrouw gewend, haar aanbiedende alles wat zy zal bevélén, zelf boven het ontzag van God en Godsdienst, uit te voeren.

Deeze Vrouw, hebbende de alderuitvoerigste gebaaren van hovaardy, heeft een waggelende Kroon, waar op de staart van een Paauw blinkt, op het hoofd; den Rijksmantel, met een Tigerhuid gevoerd, om den hals; Slangen tot borstfieraad; een Blixem in de eene; een Schorpioengeezel in de andere hand; Bedrog, List en Geweld, in haar schoot, gedekt met een Rok, waar op Leliën gestikt zijn; onder haar voeten een Waereld, wién een vuur, zoo in- als uitwendig dreigd te verteeren. Benéden den eersten trap des troons, ziet men het Bygeloof, uitgebeeld door een Hoogenpriester, hebbende een Slingerstaf in de hand en onder den arm een Boek, begrypende de Leerstukken, welke hy, door Dwang en List poogd voort te zetten: voor deezen vind men een elendig Ingezeten, hebbende het hoofd geschooren, om den hals en om de armen, als een Galey slaaf, of doodschuldige misdadiger Boeiens, Banden en Kneeeveltuig: voor den deezen leggen de verscheurde Verbonden, Verdrag en rustverzeekerende Geschriften en openbaare bekendmakingen van des Volks veiligheid, tot Nantes gestaafd, als nietige zaaken, op de trappen gestrooid. Ter zyden van het schroomelijke Vrouwebeeld, ziet men haare magt te Waater en te Lande, als jankende om de Waereld te bederven, met de wapenen in de hand gereed staan. De Vestingbouwkunde, kennelijk aan het Kasteel, het welk ze op haar hoofd; het Kunststuk, het welk

welk zy in haar hand en de verdere Landmeeting-en Wiskunstige werktuigen, welke zy by haar heeft; volgt hem, gelijk de Helfche Raazerny, de welke met een Granaad en Londſtok in de hand, Bomben, Stinkpotten en andere Stad, Menſch-en Huysvernielende vindingen aan haare voeten ſtaat. Ter linker zyde verneemd men de verbondene Vorſten, toetredende om het verderfelijke rot in hun booze opzet te ſtuiten. Achter den Troon vertoonen zich eenige verſchrikte en op uitkomst hoopende menſchen, opziende naar een zinverbeelding, te vooren ſtellende een Oranjeboom, verdragende, zonder dat zyn loof, bloem, of vrucht ſchrookt, verwelkt, of afvalt, de brandende ſtraalen van een flikkerende Zon: waar op zy toepaszen;

TUA NOS REFRIGERET UMBRA!

Laat ons uwe ſchaduw verquikken!

Het ſchildery hier tegen over, toch in de Prent onder het beſchreevene geplaatſt, begreep een vertoog van de Rijksſtand in Yrland: in den hoek van de voorgrond zag men de afgematte Rievierngod der Boine, werdende door een Koninglijk Zeegebeeld van het juk en de keetenen der Franſche dwinglandy en het Yrſche Vloekverwantſchap ontfagen. Op de middegrond vertoonde zich de Zeegerijke Koning te Paard, met den gevreesden Deegen in de vuift, ſtappende over den voorgenoemden Stroom, daar Dublin, Drogeda, Kork en Kingſale zich voor zyne voeten werpen en ieder Hem om het yverigſte en het eerſchuldigſte de ſleutelen van haare Stéden en Sterktens aanbied en den overwinnaar, beſtuwd van zyne grootdaadige Legerbenden, met dankbaar lofgeſchal begroeten en inhaalen. De Landzaaten vliegen op het aanſchouwen van den Held en zyne Standaarden, voor Vryheid en tegen Geloofsdwang, opgerecht, van alle oorden te zaamen en toe om Vee, Vruchten en andere leevensmiddelen en nootwendigheeden en ververſchingen aan zyne ſoldaaten te brengen.

Yrland zelf, brengd in de gedaante van een verblijde Vorſtelijke Vrouw, den Rijkskroon en Staf Hem tegemoet, biddende zyne Majesteit wijders haaren bodem van

het baldaadige schuim der muitelingen en vyanden te willen vaagen en veiligen. De achtergrond vertoond de Stad Dublin, wiens Burgery, ter Poorten uitbarstende, hun geluk in de zeegewenschen van zyne Majesteit vermengd en uitgalmd.

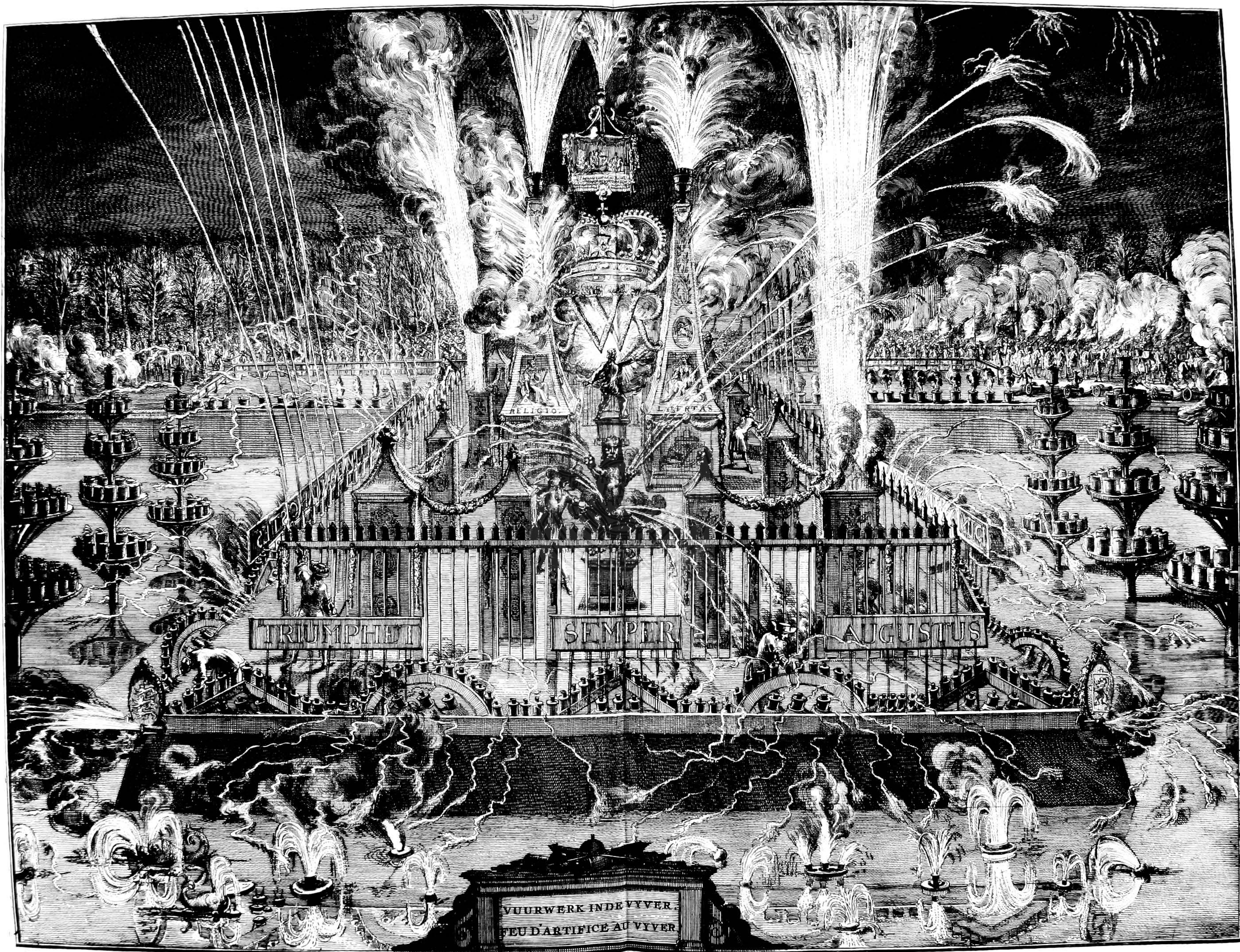
De Koning komt op het Hof. Aldus de sieraaden van het meerdermaalen gemelde gebouw beschreeven en vertoond hebbende, staat te weten, dat zyn Majesteit door deeze Poort over het Binnenhof naar zyn Kaamer gegaan zynde, ter welker tijd het Geschut, op de Vyverberg geplaatst, veelmaal geloft en het luiden der klokken vervolgd wierd, van veele Grooten is begroet en door de Eedele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden van de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Westvrieland verzocht geworden, zyne Hooggemelde Perzoon tot het beschouwen der Vuurwerken en ter aangestelde onthaal, door ordre van haar Eedele Moogende op-en aangerecht, te willen verleedigen. Het welk zyn Majesteit met veel heusheid heeft toegestaan.

Dit Konstvuurwerk, het Heerlijkste en zeeker naar alle betaamen, als zullende ter inhaaling en eerbewijs van een Koning; ik zegge van Koning WILLEM dienen, dat ooit in deeze Landen is gezien geweest, was in deezer voegen opgesteld.

Beschryving van het Konst-Vuurwerk, opgerecht in de Vyver.

In de Vyver van het Hof (de Lézer zie de volgende Prent naar) was tegen over de Kaamer van haare Eedele Groot Moogende een Schouw- en Bouwplaats van 80. in het vierkant, en 10. voet boven het Water opgerecht, hebbende de gedaante van een Veldschans, met vier Bolwerken, welke alle met groente bekleed, net gevoegde zooden, of bewófzen Aarde vertoonden. Deeze Bolwerken waaren door de Naamen en Waapenen van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland onderscheiden; toch wederom, door Festonnen van Laurieren, onderling aan elkander gehecht. Men ging tot de zelve langs een Brug van de Vyverberg, alwaar in een van hout opgeflagene hut, al het Konstvuurwerk bewaard wierd.

In de buitentrans van de voorgemelde Schans stonden, zesaan zes gevoegd, Mortieren, Moordslagen, Pompen, Vreugd-

Vreugd-of niet beschaadigende Bomben en ander Vuur, Buffen en Kassen: vertoonende dit, in een zeer fierelijken order, aan ieder zy zes punten en zoo veel zijdelijnen, ofte flanken, naar de wijze der oude Vestingbouwkunde: in de binnentrans waaren twee honderd en vijftig zeer zwaare Vuurpijlen geschikt, geverfd naar den grond van ieder Rijkswaapen en punt daar zy toe-en onder behoorden.

Dit maakte te zaamen een gezicht gelijk van een vierkant Kasteel, omringd met een Buitenwal; waar op zich vier groote en vier mindere Verweertoorens opdedden, alle met zwaare Vuurwerken voorzien. Deeze Toorens waaren met de Waapenfieraaden der Rijkswaapenen beschilderd; zoo zag men op dien, welke naast aan het Waapen van England stond, Roozen; op de andere, Distelen; Lelien en Herpen, wijzende Schotland, Vrankrijk en Yrland aan. Recht tegen over de Kaamer der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland ende Westvriesland stond de Leeuw van Holland (de Lézer merke in de Prent aan, dat de zelve, by den avond en als uit de voorgenoemde Kaamer naar de Vyverberg ziende, geteekend en genoomen is) op een Voetsduk met veelerhande fieraaden en wijders met teekenen van Vrede en Oorlog behangen. Op het zelve las men den Zinspreuk van deezen staat;

VIGILATE DEO CONFIDENTES.

Waakt op God betrouwende.

Hier tegen over, ten opzichte van het Gebouw des Vuurwerks, dat is, tegen den Vyverberg, liet zich Hercules zien, in die gedaante, gelijk hy zeegepraalende, wegens het ten onderbrengen van veele Ondieren, door de Ouden verbeeld werd. Op den voet, beschilderd met zeegeteeken, waar op dit Beeld ruste, werd gelézen;

HÆC META LABORUM.

Dit is het eynde van mijn arbeid.

Tegen over dit Beeld, waar van ik, neffens het geheele Vuurwerk, het uitwerkzel en vertoog des vuurs zelve, op

ve, op zijn plaatze, zal verhaalen, wierd een Zon, op de wijze, gelijk de Koning Lodewijk de 14de zomtjids dezelve voor zin-ofte Waapenbeeld gebruikt, gezien.

In het midden van het geheele werk verhieven zich twee vierkante Naalden, ieder 36. voeten hoog en van alle zyden met groenvlechtingen en bloemwerk, op het alderkonstelijkste, versierd.

*De Sie-
raaden
van de
eerste
Naald.*

De eerste van deeze vertoonende RELIGIO. De WAARE GODSDIENST (de Lézer zie hier op, inde volgende Prent, het eerste der Beelden op den ondersten rey naar) door een zeedige en bedaagde Maaget in een Koorkleed, bestraald door de zeegen des Hemels, verwekkende op haar hoofd een vuurstraal, gelijk een gespleetene tong. Op haar boezem blaakte een zuivere Zon; zy zelve was bezig in het doorzoeken der Heilige Blàderen, hebbende, ten teeken van lijdzaamheid, een Juk neffens een gebrooken Hert op haar schoot. Zy wijst op de hoogste verborgenheid, vertoonende een Dryhoeksteen, waar op het al en altijd ziende oog verbeeld is; trédende de Boosheid des Waerelds, in de gedaente van een Slang, met voeten. Boven dit Beeld zag men, in een rond, de zinspreuk;

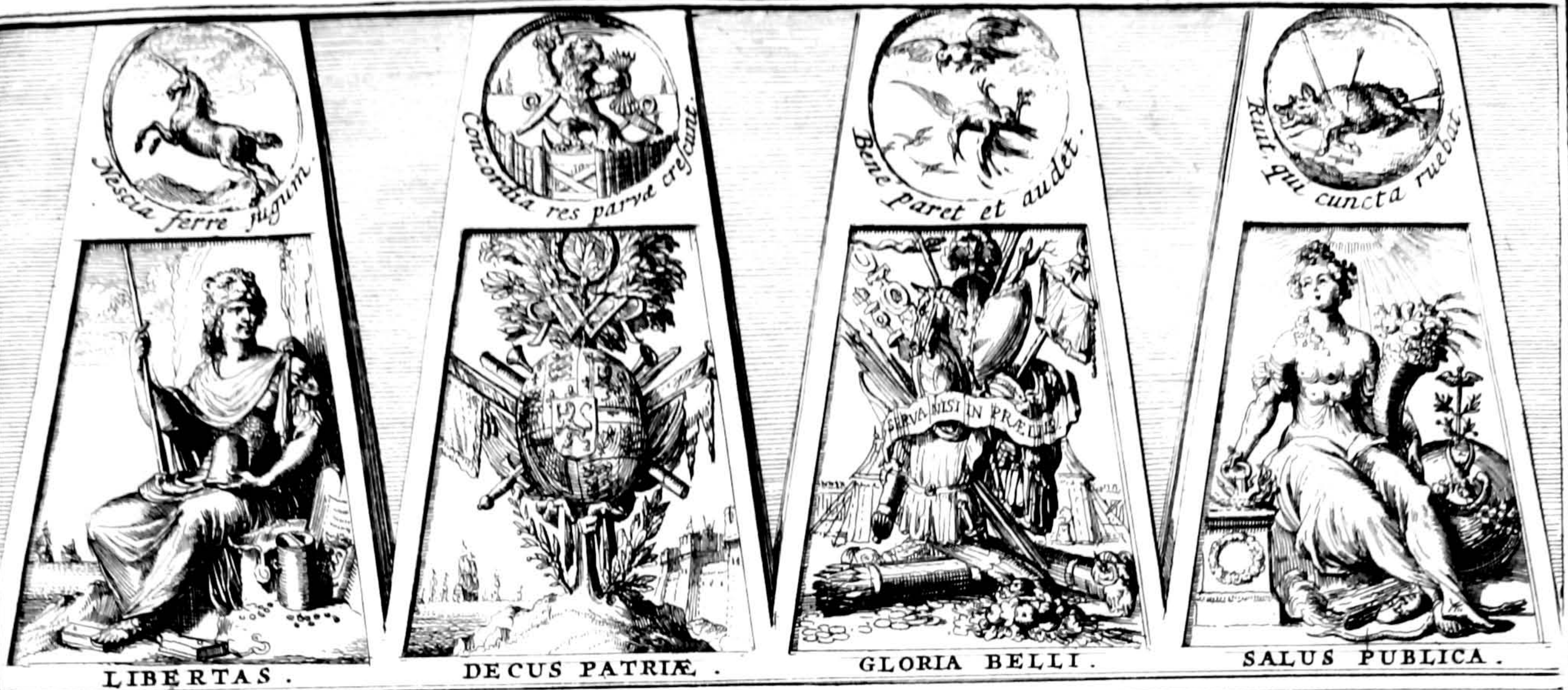
NUNQUAM FRACTA MALIS.

Nooit door rampen afgemat.

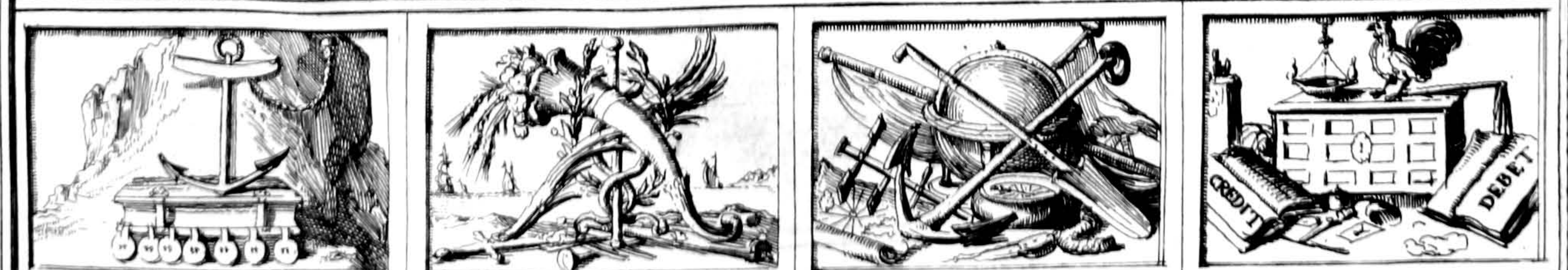
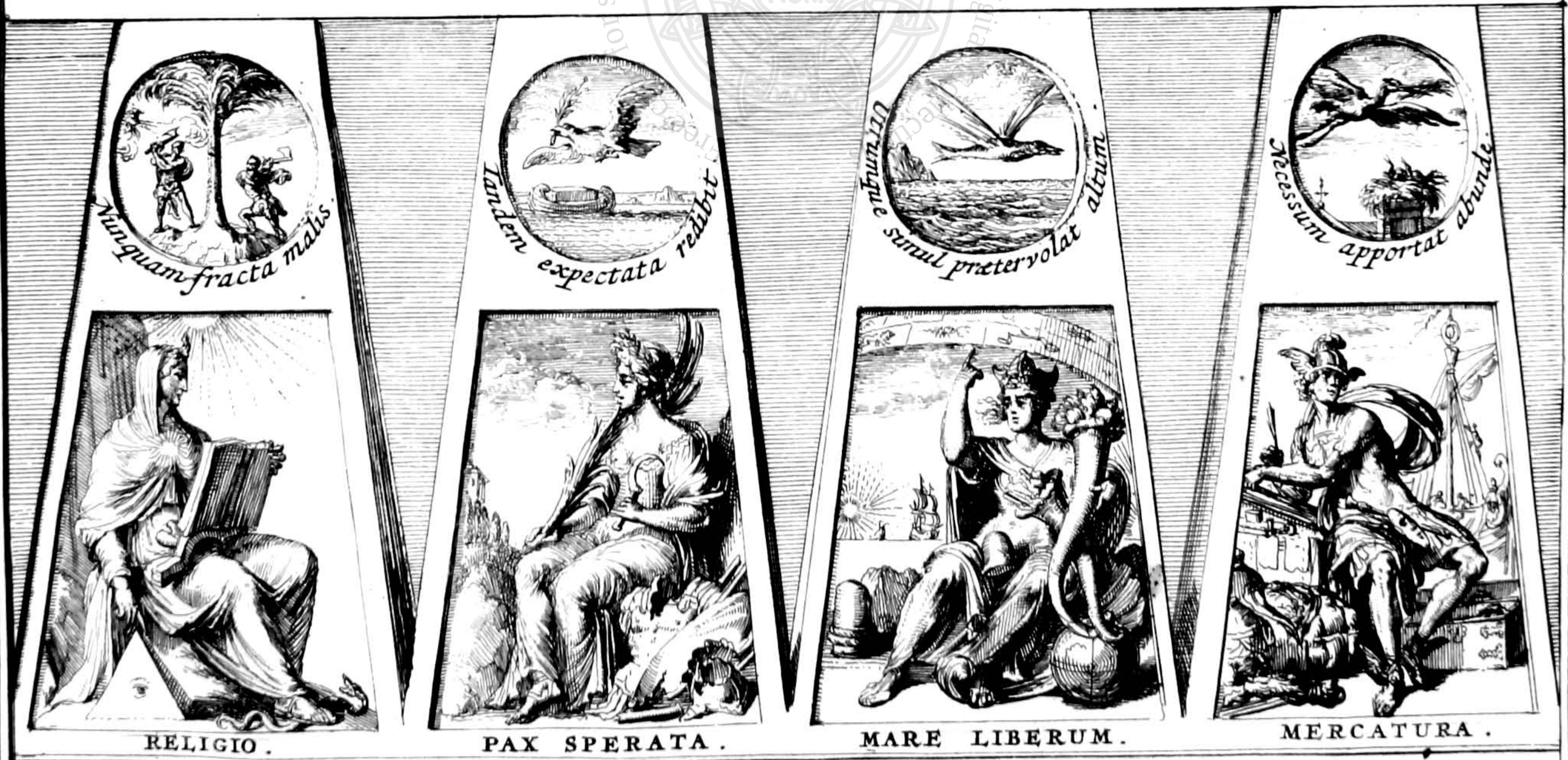
Op deeze volgende wijze, uitgebeeld.

Een sterk gewortelde Palmboom stond, op den top van een steyle Rots, de dolle kracht van een felle wind, zonder kreuken, uit. Ter wederzyden van de zelve, zag men het baldaadige Geweld van een Vreemdeling, verbeeldende een Fransman, die, gelijk van de andere zyde een Booswicht, verbeeldende een Yrsch Mutijn, deezen Boom, aan den wortel, poogd af te houwen.

Onder het voorbeschreevene Beeld wierd een Zinnebeeld gezien, bestaande in een Anker, gehecht aan een vaste Steenrots, steunende op een Boek met zeeven Zee-gelen. Wat toepaszing dit alles op de Christelijke Godsdienst heeft, kan geen mensch, die oordeel heeft, ontbreken te weten en vereyscht derhalven geene breeder verklaring.

VERBEELDINGEN DER TWEE NAALDEN VAN HET KONSTVUURWERK.
 REPRESENTATIONS DES DEUX PYRAMIDES DU FEU DE JOYE.

De andere zyde van deeze Naald vertoonde; PAX SPE-
 RATA. *De gewenschte Vreede.* Als het waare oogwit van
 den arbeid des voorgetoonden Hercules, onder het by-
 schrift;

*Vertoog
van de
andere
zijde
vande
Naald.*

TANDEM EXPECTATA REDIBIT.

Eyndelijk zal zy, lang verwacht, wederkeeren.

Dit wierd verbeeld, door een vroolijke schoone Vrouw, gekroond met Olijf, houdende een Palmveder in de eene, in de andere hand een Zikkel. Ter zyden haar lagen veel'erhande gebrookene Waapenen en Krijgsrustingen. In het verschiet liet zich een vermaakelijk Landschap, nieuw Bouwhuis en Plantery zien. Van wederkanten klom, langs deeze Naald, Olijfgroente, welke aan het boven geplaatste rond eyndigende, de zinspreuk, boven gemeld, neffens het daar in verbeelde, schein aanleiding en uitlegging te geeven: want men zach in dit Schildery een Duif, uit de Arke van Noach gezonden, met een tak van een Olijfboom wederkeeren; terwijl zich de toppen der hoogste Bergen noch naauwelijk uit en boven het Water vertoonen.

Het Zinnebeeld, onder gevoegd, begreep een Hoorn van Overvloed, gevuld met Veld- en Boomvruchten; een Veder van een Palmboom; de Slangeroe van Mercurius; al te zaamen omvangen door een krans van Olyvegroente en rustende op uitgedoofde Brandtoortzen, gebrooken Trompetten, Klingen en ander Krijgstoeftel. In het verschiet zag men, op een kalme Zee, de Koopvaardschépen, om winst gerustelijken uit en in de Haavenen loopen.

De derde zyde behelsde in zyn vertoog MARE LIBE-
 RUM. *De vrye Zeevaert*, onder de spreuk;

*Derde
zijde.*

UTRUMQUE SIMUL PRÆTERVOLAT ALTUM.

Hy vliegt te gelijk door zee en lucht.

Afgebeeld door een welgemaakte, kloeke Vrouw, gehard om wêer en wind te kunnen tegenstaan. Haar hoofd was met een Steevenkroon en het Licchaam, toch maar ten deele, met kleederen gedekt; wijzende met de rechter hand naar der Zonne wisselteeken. In de eene zyde van

het verschiet vertoonende de Zee, ziet men een Zon op, in de andere ondergaan. Dit Beeld zelf, gezeten in een Schelp, schijnd haar afkomst en de onzekerheid haarer blyvende plaatsen te willen aanwijzen. Men ziet op de boord van het water een Steenstuk met een Kabeltouw omwonden; zynde een vertoog van de wijze der Ouden om hunne schépen vast te leggen. De twee Hoornen van Overvloed, welke zy met de linker hand houd, wijzen den in- en uitvoer van alderhande Waaren aan.

Hier boven werd de voorgemelde Zinspreuk noch uitgebeeld door een Vliegende Vis.

Het Zinnebeeld, hier by gepast, vertoonde het gereedschap en toestel ter Zeevaart noodzakelijk, als een Waereldkloot, Paskaarten, Kompas, Graadboog, Anker, Tou en Blok, Roer, Vlaggen en diergelijke meerder.

*Vierde
zyde.*

De laatste, dat is, de vierde zyde, was een Vertoog van MERCATURA. *De Koopmanschap*; afgebeeld door de vlugge MERCURIUS, als op het aankoomen van een schip beezig met Rekeningen en de ontlaading van het zelve, werdende by-en omtrent hem Pakken, Kisten en andere zaaken, gezien. In zyn schoot vind men een Momaangezicht en Fluit, als waarschouwingen om te waaken tegen de middelen van Bedrog en List der ontrouwe Handelaars; het byschrift, hier op slaande, was;

NECESSUM APPORTAT ABUNDE.

Hy brengt het noodzaakelijke, in overvloed, aan.

In het rond hier boven, zag men de afbeelding van een Ojevaar, die zyn Roben Bek gevuld heeft met alles, wat hy noodig heeft en te lande en te waater kan bekoomen, om zyn nest en jongen rykelijken van gemak en voedsel te voorzien.

Het Zinnebeeld, hier ondergevoegd, bestond uit den toestel ter Koopmanschap noodzakelijk. Men zag in het zelve op een yzere Geldkist een dubbeldbrandende Lamp, als bewys van naarstigheit by dag en nacht; een Haan en Geezel vertoonende de wakkerheid en geduurige zorge; gelijk de Brieven, Geldzakken, geslooten en open, gevuld en leedig, dat de boeken wie'r opschrift is;

CREDIT

CREDIT en DEBET, hier in-en om bestaan en gemaakt werden.

De andere Naald (men zie het eerste Beeld in deeze en de tweede Naald in de andere Prent naar) gelijk de voorbeschreevene, op zyne vier zyden gefierd; begreep in zyn ver-
 toog het tweede doorluchtige oogwit, ofte eynde der Helddaden van den voorgemelden Hercules; naamelyken de verbeelding van de Vryheid en andere daar toe- en aanbehoorende zaaken. Deeze dan, wierd onder het woord LIBERTAS *Vryheid*, aangewezen en afgemaald, in het Beeld van een strijdbare Vrouw, hebbende het gezicht manhaftig en gestreng, het hoofd en de schouderen met de huid van een Leeuw, dat grootfch en strijdbaar dier, wiens hals geen keeten, dan by uytterste dwang, lijd, gedekt. Voorts is het geheele licchaam boven, in een oorlogs- en onder in een Raadsheerlijk gewaad, gestookten. De rechterhand pronkt met een Standaard, als het Krijgsmiddel, waar door zy haar vrydom, zeeghaftig verkreegen hebbende, de zelve grootdaadig tracht te beschermen en te handhaaven. De linkerhand heeft de Hoed, of Muts, het teeken der Gevrijde, gestrengelyken met den duim geneepen, gelijk een ver-
 toog van verkreegen recht en eygendom. Zy treed, op een verachtelijke wijs, met de linker voet, het juk, waar mede verscheidene volkeren en wel laatst de Fransche dwinglandy, haaren vryen hals zochten te prangen. Naast haar ziet men een verbeelding van haar herwonnene en by naar verloorene Lands Grond- en Voorrechten, Vryheeden, Stede- en Burgergunstkeuren; wi'er zommige met zegelen bekrachtigd, de eere hunner daaden en verdiensten bewaaren en de erkentenis van hunne Trouw en Dapperheid, door Eedelmoedige Princen en Overigheeden hen betoond, tegen de vergetelheid verzeekeren. By deeze ver-
 toond zich de Keur- of Lotingbusch, de Vryheid der stemmingen aanduidende: het verschiet, verbeeldende een opene zee, beeld eerstelyken de natuurelijke vryheid in het algemeen en ten tweden bizonderlyken uit, dat haar een land, of geweest geen paalen steld, kunnende, by verstek van het een, een ander zoeken. De Zinspreuk hier boven afgebeeld, onder het byschrift;

*Ver-
toog
en Be-
schry-
ving
van de
tweede
Naald.*

Zy kan geen juk verdragen.

Was de Schildery van een Eenhoorn, welke onbedwongen lustiglijken over berg en dal springt. Onder op den voet zag men een Zinnebeeld, voegelijken op het voorverhaalde flaande en bestond het zelve uit de volgende merk en pronkteekenen der VRYHEID.

Op het Wetboek ruste een Hoed, waar achter zich een Tabbard liet zien, in welke de beschreevene Vaders ter Raadsvergaadering gewoon zyn te verschijnen. Van wederzyden ziet men Schilden en Rondassen, met vernielende Wolven en Blixemen bemaald, Knodzen, Ramshoofden, Teugels, Dolken, Boeiens en andere teekenen van geweld en dwingend vermoogen, verbrooken door elkander, als tot een zeegepraal, gestuwt. Achter dit alles vertoonde zich tusschen zee en land Eereteekenen en Waapenbuit, de opgaande vlam van een Altaar, wijzende de Godsdienst aan, als zonder welke niets bestendig is.

*De
andere
zijde
van de
Naald.*

Op de andere zyde vertoonde zich de verbindenis van ons Vaderland met het hooggemelde Huis van Nassau, welks Waapenschild, gehecht aan een Oranjeboom, tusschen den Stadhouderlijken Deegen, Staf en Tabbard, voorts tusschen Krijgstuig, als Eerevaanen en Bazuinen, van boven, door het Cijfer van zyne Majesteits Doorluchtige Naam beschaduwd werd. Ter zyden deezen Praalboom ziet men Lauwer en Olijf uit den grond spruiten. Gelijk de eene zyde van de achtergrond een welbemuurde en van volk verzorgde Stad vertoond, zoo doet de andere een magt van Oorlogs- en Koopvaardy-schépen zien en behelsde dit te zaamen de uitbeelding van DECUS PATRIÆ. *De Eere des Vaderlands.*

Hier boven vertoonde zich, by wijze van Zinspreuk en teffens Zinschildery, onder het Waapenschrift van de algemeene Hoog Moogende Heeren Staaten der Vereenigde Nederlanden;

CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT.

Door Eendragd werden kleene dingen groot;

O F T E

Eendragd maakt magt.

Der zelve Schildleeuw, zwaaiende in de rechter- hun alom gevreesde Zwaard en houdende met de linker poôt zeven Pijlen, welvereenigd, geslooten: staande in den Tuin op twee Ankers, schijnd hy met zynen Staart zich zelve aan te hitzen, om zynen roem te Water en te Lande te verdedigen.

Hier, als ook onder het volgende Schilderwerk, was geen Zinnebeeld geplaatst, naardien de zelve met een andere verbeelding, laager te beschryven, was gevuld.

De derde zyde verbeeld GLORIA BELLI. *Den Roem des Oorlogs* en wierd uitgebeeld, door een Waapenpraal, naar de wijze der oude Duitsche, ofte Batavieren opgerecht, zynde een oude Eykenboom, aan wiens stam en op wiens takken den roof, van vyanden gehaald, gehecht en gehangen wierd. Al den toefstel, bestaande in Krijgstuigen Noodwendigheeden dien arbeid aangaande, was omvangen door een Slingerband, waar op aan de eene zyde gelézen wierd;

De derde zyde van de Naald.

SERVA, NISI IN PRÆLIIS.

In alles Slaavin, uitgenoomen in den strijd.

Aan de andere zyde;

OBEDIENTIA ET VIRTUTE.

Door gehoorzaamheid en dapperheid.

En

FIDE ET EXPERIENTIA.

Door trouw en ervaarenheid.

Aan den voet van al dit verscheiden Waapentuig zag men de teekenen van welbesteede Overvloed en Zorge voor al het geene ten oorlog, van een wijs en dapper Veld-Heer, kan gevorderd werden. De achtergrond van dit Schildery vertoond de Legerlegging en Beichanfzing der oude Krijgsmagten, werdende in de zelve, voor de Ten-

ten, de Wiccheldienst der bygeloovige, door een brandend Altaar en ander bywerk, aangewezen. Hier boven wierd een Zinspreuk;

BENE PARET ET AUDET.

Hy durfd en gehoorzaamd wel.

Uitgebeeld, door een Valk, die strijdbaar en ter gehoorzaamheid gewent, zynen vyand zoo rustiglijken bespringd, als, op het bevel van zyn Meester, gehoorzaamlijken en Eedelmoedig verlaat en zich altijd en alom gereed houd, om op zyn leermeesters en weldoenders wenken te pafzen en de zelve met lust en kracht uit te voeren.

Laatste, ofte vierde zijde. De vierde zy, vertoonende SALUS PUBLICA. *Het algemeene Welvaaren;* wierd uitgebeeld, door een jong, schoon Vrouwebeeld, gerustelijken op een Rots nedergezeten, tusfchen een Dankaltaar, waar op zy mildelijken offert en een Waereld, wiens welvaaren, door de teekenen van neering en verkeering, aangewezen werd. Zy zelf is alom met bloemen getooid en in fierlijk gewaad gekleed; hebbende, als blijk van overvloed, vijf zwellende Borften en een Hoorn, met veelerhande Ooft en Vruchten gevuld, in haar linker arm, werdende door de zeegen des Hemels, op het heerlijkste en minnelijkste, bestraald. Onder haare voeten ziet men de merkteekenen van Geweld, Bedrog, Slaaverny, Valsheid en Verwoesting; als een Toorts, Momaangezicht en Slang, van alle welke zy, door den Hercules, voor uitgebeeld, is ontslagen en verlost en dus in haaren ouden luister wierd hersteld;

Hier boven zag men de Zinspreuk;

RUIT, QUI CUNCTA RUEBAT.

Hy vald, die alles dreigde te doen vallen.

Uitgebeeld, door een alverwoestend wild Zwijn, het welk, na menschen, vee en vruchten bedurven en veele wonden en slagen doorgestaan te hebben, eyndelijken, door Deugd en Dapperheid, geveld is, werdende aldus, bedurven zynde, het welvaaren van het Gemeen, het welk, door zyn dood, het leeven op nieuws ontfangd.

Het

Het Zinnebeeld hier onder gevoegd, pafte, als een naader verklaaringe, of vertoog van het voorgaande, in der maate op deeze ftoffe, dat daar door beide kunft en begrip voldaan wierd: want Vrede en Gerechtigheid, door een Zwaard en Palmboomtak afgemaald, vertoonden zich kruisgewijs over een Weegfchaal, tegen een waereld ruftende, welke door Overvloed gedekt, ter eene zijde Vryheid, ter andere Godsdienft, in haare volle luifter en ruft, ziet. Het bebouwde Land en de bevaarene Zee wijzen, door haare kalmte en voornen, haaren gehoopten en gezeegenen welftand aan: zelf ziet men, als een teeken van ongeftoorde ruft, het Gevogelte toevliegen, om haar Neften geruftelijken onder en aan Hof en Rietdak te maaken en neder te flaan. De toppen van beyde deeze Naalden waaren twee fierelijke Wierook-ofte Offervaten en de zelve, gelijk het geheele werk, met veelerhande Konftvuuren gevuld.

Tuffchen deeze Naalden was een zeer groot Cijffer (de *Midde-
werk
van het
Konft-
vuur.* LÉZER zie de voorgaende Prent naar) uit de Letteren W I L L I A M R E X, opgerecht, werdende, aan de zyde naar den Vyverberg, gefchraagd door een PALLAS, verrijkt met den buit en oorlogs winft der vyanden; naar de zyde van de Kaamer der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weftvriefland, door een ATLAS. Dit Cijffer wierd door een Keizerlijke Rijkskroon gedekt, waar uit een Standaard rees, hebbende, naar de Romeinfche wijs, op zyn punt een Waereld en daar over een uitgestrekte hand, als aanduidende de uitbreidinge van zyne Majesteits Koningrijken, door vier Schepters, met hunne behoorlijke fieraaden, aangewezen. Van deezen top zag men, aan koorden, met Lauw'ren en Eyken, ter eener, met Mirthen en Olyven ter andere zyde bevlochten en omwonden, een Vaandel, of Opperveldheers Bendeteeken gehecht, zynde de byhangende Quaften naar den grond der vier Rijkswaapenen gekoleurd, in het zelve (de LÉZER zal de uitbeelding hier van in het groote, tuffchen de Beelden der Naalden en alzo het laafte ftuk van deeze Plaat vertoond vinden) wierd het gevaarelijke voorval verbeeld van zyne Majesteits herwaards reis; welke vooraf

beschreeven, geen naader verhaal vereyscht: want men ziet in deeze Prent, hoe de Koning, alleen van dry Eedellieden verzeld, het doodsgevaar ontworsteld, te lande stapt. Het boven byschrift, voegelyk met de Doorluchtiggemelde Perzoon en onbeschrijfelykgroote zaak overeenkoomende, was;

NE METUAS CÆSAREM VEHIS.

Vrees niet, gy voerd Cæsar.

Onder het Schildery wierd gelézen;

REGI. EX. PELAGO. PER. GLACIEM. PER. NUBILA. REDUCI.

Voor. den. Koning. uit. zee. door. ys. en. nevelen. wedergekoomen.

*Zin-
spreuken
buiten
om het
Werk,
mede in
vuur
ver-
toond.*

Om dit zoo heerelyke werk waaren dry Zinspreuken gesteld: het eerste der zelve, tegen over de Kaamer van haare Eedele Groot Moogende geplaatst, was;

TRIUMPHET SEMPER AUGUSTUS.

Hy zeegepraale! altijd zijn Rijken uitbreidende.

Ter rechterhand van deeze wierd gelézen;

CARUM VENERENTUR AMICI.

Dat Vrinden Hem, als dierbaar, in eere houden.

Ter linkerhand;

OFFENSUM METUANT HOSTES.

Dat Hem, vertoornd zynde, de vyanden vreezen!

Dit nu zoo heerelyk gebouwde Werk, was vol uitmuntende Konstvuuren gestuwd: waar van de uitwerkzelen het vertoog der voorbeschreevene sieraaden verre te boven gingen: ja de welgeschiktheid was zoo groot, dat niets voor noch na den bepaalden tijd, buiten des Meesters wil, een eenigen vonk deed zien en zal het derhalven der moeite wel waardig zyn, de ordre in het Vertoog en aansteeken gehouden, in weinig woorden, hier by te doen.

*Ordre
in het
Vertoog
en aan-*

Na dat door vijfen twintig zwaare Moordslagen, op de muur van den Vyverberg geplaatst, het teeken om het vertoog te beginnen, gegeven was, wierd het Cijffer en de Kroon,

Kroon, welker vuur naar de Kaamer van de Heeren Staa-^{steeken}
 ten van Holland geschikt was en uit acht honderd Bollich-^{van het}
 ten bestond, aangestooken; dit, zynde een zeer helderblin-^{Vuur-}
 kend licht, gaf, gevoegd met het vuur van de bovenge-^{werk ge-}
 melde dry Zinspreuken, zoo een aangenaam en verwon-
 derenswaardig gezicht, dat dit vuur uit flikkerende Ster-
 ren schein gevormd te zyn: ook vertoonden zich de Konst-
 paarlen en andere Gesteenten, welke aan de Kroon ge-
 schikt waaren, zoo schoon, dat zy de naturelijke in glans
 en luister, zoo niet te boven gingen, ten minsten gelijk
 waaren.

Terwijl dit alles noch in zyn volle vuur stond, wierden
 de voorbeschreeve Naalden, ofte Pyramiden aan haare
 toppen ontstooken, welke, gelijk het geheele licchaam,
 een meenigte van Fontein-koogel-zwerm-lust-licht en
 Slagvuuren uitgaaven. Ten eynde van dit Vertoog, vul-
 lende de benedenlucht met vuur en gloed, vertoonde zich
 de konst en kracht van het Vuurwerk, het welk in den
 Leeuw en den Hercules beslooten was. Het laatste van
 deeze deed op het schoonste en krachtigste zyn geweld
 zien, toen de Zon, in het midden en heevigste van zyn
 branden was; verdoovende door een wolk van rook en het
 schitteren zyner doorbarstende straalvuuren, onder een
 geduurig gedruis van felle slagen, zoodanig het licht der
 gemelde Zon, dat men het zelve zich op geene geschikter
 maat, naar vereysch van het voorgenoomene Zinvertoog,
 zoude kunnen verbeelden.

Gelijk dit Konstvuur meerderdeels in de benedenlucht
 arbeide, zoo deeden hier op, ofte wel ondertusschen dry
 honderd en vijftig ongemeene zwaare Vuurpijlen, rondom
 de Hekking van het gemelde Binnebouzel des Bolwerks
 geplaatst, de bovenlucht als in vuur en vlam staan, alwaar
 het slaan, barsten en kraaken, mitsgaders het dwarrelen
 van lichten, vonken, spranken, rook en dampen, zoo
 schoon een schaakering van duisterheid en licht maakten,
 als men van het Heir der Starren, worstelende om de dui-
 sterheid des nachts te breeken, zou kunnen denken en op
 dat de oogen van de Aanschouwers nergens mogten stil ge-
 houden werden, of op een enkele duisterheid vallen, be-

gon het Water ook de kracht des vuurs te gevoelen, blinkende schoonder dan ooit: want het vuur wêerlichtende op dit golvend kristal, spiegelde en zach zyn glans met een veelvuldig wederschijnzel rondom op ys, gebouwen en menschen spelen; Dit Vuurwerk bestond uit een groot getal vreemdgevormde Visschen, Dolphijnen, Ratten en andere dieren en een meenigte konststukken, welke uit de Mortieren op de Vesting, ofte Schans geplaatst, als ook uit Schuiten, wierden gewurpen.

Terwyl dit vuur, nu meerder, dan minder blaakte; wierd door de Benden te paard en te voet van de Eedele Heeren H. Ittersum, Heere van Leeuwenberg en J. Th. Baron van Friesheim, met het donderen van het geschut, op de Vyverberg staande, waar achter zy geplaatst waren, by midde poozen maat gehouden, en verandering van geluid gemaakt, door het lossen van hunne roers en ander schietgeweer. Dit geschal, vermengd met de klank van Klokken, Trommelen en Trompetten, te zaamen een konstig Krijgsmusiek en maatgespel naarbootzende, deed ook de omleggende Plaatsen, eenige mijlen ver, deel en gevoel van deeze vreugdeteecken en erlangen. Om nu de kracht des Vuurs in één slag en teevenste doen zien, wierden vier kassen, dragende de Waapens en Rijksfieraaden der vier meermaals gemelde Koninkrijken, ieder met vijftig zoo groote Pijlen gevuld, als nooit in deeze Landen zyn ver- toond, aangestooken: hier na stak men de brand in vier mindere Pijlkassen en als deeze te zaamen nu haar werking bynaar volbracht hadden en het geheele werk scheen ten eynde te loopen, verhief zich uit een diergelijk getal van Kassen, staande op de uitterste hoeken van deeze Konst- vesting, een zoo daaverend geweld van ten Hemel steygerend vuur, bestaande in Pijlen, op wonderlijke wijzen met slag-zwerm en druiplichten gevuld, dat de meeste der aanschouwers meenden, dat'er, by ongeluk, te veel vuurs gelijk ontsak.

Wyders zag men gestaadig van de vijftien Bolwerken al- lerhande slag van Konstvuur werpen en om kort te spre- ken, alle Vertoogen doen, die men door Konstvuur zou kunnen te voorschijn brengen; werdende dit, gelijk het begon-

begonnen was, met vijfen twintig Moordflagen, beslooten en geeyndigd: toch niet zoo geheel, of de vlam van een meenigte Pektonnen, rondom deeze Vuurwerksvesting op staaken, in vier tranfzen verdeeld en in de Vyver opgericht, hield den gloed des vuurs en het gejuich der Aanschouwers noch zeer lang in werking en leevendig: zulks dat van het begin, tot dit eynde, het vuur meerder, dan twee volle uren, gaande gehouden en gevoed wierd.

Op dat ook aan deeze vreugdeteekenen en de vroolijheid zelve van Hem en hen, voor-en door wien de zelve gesticht waaren, niets, dat toebrenghbaar was, mogt ontbreken, zag men in vier Vertrekken van het Staatenhof, ofte der zelve Kaameren, taafelen aangerecht en in der voegen van vleesch-zuiker-en andere dischnoodwendigheden voorzien, als de geheugenis van de gewenschte overkomst en eere der Koninglijke tegenwoordigheid (nooit naar waardy te onthaalen) vereyschte. De eerste deezer taafelen was voor haare Eedele Groot Moogende; de tweede voor de Ridderfchap; de derde voor de Eedele Moogende Heeren Gecommitteerde Raaden aangediend. Omtrent de vierde bevonden zich Mevrouwen de Gemalinnen van haare Eedelheeden voornoemd, mitsgaaders eenige andere aanzienelijke en groote Vrouwen. Terwijl alhier en by de Achtbaare Heeren Burgemeesteren en Regeerders van 's Graavenhaage, gelijk ook by meest alle Hooge en Laage Amptenaaren, Burgeren en Vremden, die maar het minste deel in den welstand van hun Vaderland naamen, de vreugd onder den Wijn groeide; wedergalmde de lucht van des Konings nooit volprijsbaare naam; welke, onder zeege-en zeegenzangen gemeld, door des Hemels hulpe, met eere de tanden en den duur der eeuwen en des Nijds verduuren zal.

Het Hoofdflot en oogmerk van al deeze zoo heerelijke toefel, konst en pracht, zoo in het gebouw, hier vooren gemeld, als ook in dit Vuurwerk; mitsgaaders de verdere onkosten en moeyten, besteed en aangewend, was ten uitersten voldaan en vergolden; toen zyne Koninglijke Majesteit, wien de geringste bewijzen van goedwilligheid, erkentenis en plicht; ik zwijge van dusdanige heerelijke

vertoogen, voldoen kunnen; het zelve met vergenoegen gezien en met veel heufche uitdrukzelen van een dankwillig gemoed ontfangen had; betoonende alom en zelf aan veele Heeren Léden van haare Eedele Groot Moogende Vergaadering, tot het aanschouwen van het Vuurwerk in hunne gewoone Raadskaamer verscheenen, een onverdienbaare achtinge voor en over de genegenheid en yverte Zyner welstand en roem, welke zyn Majesteit in alle Hooge Staats en Stands Perzoonen, als ook de Ingezétene onzes Vaderlands, in het algemeen, deezen dag hadde gezien en ondervonden: want alle menschen, het zy door ontzach, of liefde geraakt, scheenen op-en ingenoomen, door blijdschap en eerbiedigheyd, van Hem te moogen zien, die het eenige wederwigt van de Fransche Oppermoogentheid by vrinden en by vyanden moet genoemd; ja alleenig, naast God Almagtig, kan gerekend werden.

* Gecommitteerde Raaden der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland ende Westvrieſland: toch op dat de Nakoomelingen, verplicht hunne goedertierene en bescheidene Overigheeden te eeren in hunne Ampten en te danken voor hunne diensten, nimmer deeze vreugde vergeeten en deezer Hoogeedele Heeren Naamen kennen moogen; achte ik noodig hier by te voegen, dat de Vergaaderinge van haar Eedele Moogentheden, ten tijde van deeze bouwning en vertoogen, naamelijken in den beginne van den jaare 1691. bestond uit de volgende Heeren:

Al dit werk nu, het welk ten opzichte van de verbeeldingen en dankwilligen werkyver; toch niet van de stoffe, ofte kostelijkheid, der verdienſten, grootheid en roem aller magtige Prinſcen en Koningen (alleen Koning WILLEM, als zynde boven alle lofspraak en vergelding, uitgezonderd) waardig zou kunnen geacht werden en waar van op het 57te deezer blàderen begin der Beschryving en Ver-toogen gemaakt is, was, als vooren gemeld, met alle bedenkbare uitvoerelijkheid, spoed en geschiktheid, ter oogwit nu bekend, op-en aan doen ſtellen, door de Eedele Moogende Heeren * Gecommitteerde Raaden der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland ende Westvrieſland: toch op dat de Nakoomelingen, verplicht hunne goedertierene en bescheidene Overigheeden te eeren in hunne Ampten en te danken voor hunne diensten, nimmer deeze vreugde vergeeten en deezer Hoogeedele Heeren Naamen kennen moogen; achte ik noodig hier by te voegen, dat de Vergaaderinge van haar Eedele Moogentheden, ten tijde van deeze bouwning en vertoogen, naamelijken in den beginne van den jaare 1691. bestond uit de volgende Heeren:

Jonkheer STEVEN vander DOES, Heere van beyde de Noortwijken, Ofheim, Langevelt, &c. wegens de Ridderfchap en Edelen van Holland en Westvrieſland.

de Hr. en Mr. HERMAN vanden HONERT, uyt den Out Raad, wegens de Stad Dordrecht.

de Hr. en Mr. WILLEM FABRICIUS, Raad ende Oud Burgemeester, wegens de Stad Haarlem.

de Hr. en Mr. HENDRIK van BLEISWYK, Raad en Oud Burgemeester, wegens de Stad Delft.

de Hr. en Mr. JOHAN van VESANEVELT, Raad en Oud Burgemeester, wegens de Stad Leyden.

de Hr. en Mr. JACOB JACOBSE HINLOPEN, Raad en Oud Schepen, wegens de Stad Amſterdam.

de Hr. en Mr. JOHAN vander DOES, Burgemeester en Raad, wegens de Stad Gouda.

de Hr. en Mr. FRANCO du BOIS, Oud Burgemeester en Raad, wegens de Stad Rotterdam.

de Hr. JACOBUS ERKELENS, Oud Burgemeester en Raad, wegens de Stad Gornichem.

de Hr. GERRARD vander DUSSEN, Burgemeester en Raad, wegens de Stad Schiedam.

de Hr. en Mr. ANTHONY HEINSIUS, Raadpenſionaris van Holland en Westvrieſland.

de Hr. en Mr. SIMON van BEAUMONT, Secretaris van Holland en Westvrieſland.

Gelijk de overkomt van zyn Majesteit in 's Graavenhaage, niet alleen als een merk van zyne Koninglijke genegenheid tot zyn Vaderland en geboorte plaats: maar ook tot een mondgefprek wegens den ſtand der Européeſche Krijgs- en Staatszaaken met veele der verbondene Vorſten en Staaten, ofte der zelve Afgezanten en Gevolmagtigde,

*Freug-
de teeken
by ver-
scheide
Gezan-
ten op-
gerechts.*

de, diende: zoo hebben ook, veele der zelve: want zommige waaren noch niet angekoomen, hunne blijdschap en achtinge, over zyne Majesteits gelukkig aanwezen alhier en zoo groote, als gunstige yver en onderneeming, tot welstand hunner, als onzer aller rust en voordeel, op allerhande wijzen, deezen avond getoond. Zoo zag men de Huizen van den Keizerlijken Afgezant, de Heere Graave van Berka; van de Heer Emanuël Colomma, Afgezant wegens den Koning van Spanje; den Graave van Dorfley, Afgezant wegens zyn Majesteit van Groot Brittanje en andere, op bizondere en aangenaame wijzen met Toortzen, Kaarzen, Schilderwerk, Groente en Tapijten, verlicht en versierd; aan-en onder al het welk, spijs, drank, noch Maatgespel ontbrak; noch waaren op verscheidene plaatzen en voor veele huizen van Beampte, aanzienelijke en gemeene Persoonen en Burgeren verlichte Schilderyen, Beelden, Zinspreuken, en Vaarzen, Naamvlechtingen en ander toefstel; zelf ook Geschut en Vuurwerken, op-en aangerecht.

*Be-
schrij-
ving der
verlichte
Schilder-
ijen en
sieraad-
den op-
gerecht,
door den
Wel-Ed:
Heer
W. van
Schui-
lenburg.*

Boven deeze alle staaken in konst, sieraad en zinverbeelding uit, zynde zoo net uitgewrocht, als wel geschikt en verzonnen, de Verlichte Schilderijen, welke tusschen Groen-en Bloemvechtingen voor het Huis van den Heer en Mr. Willem van Schuilenburg, Raad en Griffier van zyn Koninglijke Majesteits Erf-en Heergoederen in de Nederlanden, gezien wierden.

Deeze beslaande de geheele breedte van het Huis, waaren in vier uitbeeldingen, by wyze van geschiedenis, vier Zinnebeelden en een Middestuk, met verscheidene zinrijke opschriften, verbeeld: begrypende de vier eerste, een verhoog der aanmerkelijkste zaaken van des Konings en Koningins leeven en bedrijf. Deeze waaren gelijk een Beeldelyk verhoog geschikt en zoo gloeiende en krachtig geschilderd, dat zy beide en by dag niet dóf en by nacht van achteren verlicht, een keurig oog voldeeden. De vier andere; naamelyken de Zinnebeelden, vertoonden, het eerste, een jonge Leeuw, koomende, als brullende met ryzende Maanen en gesparde klauwen, uit een Berghol en van de Moeder, gereed zynen vyand wêer te bieden.

Hier

Hier by wierd gelézen;

GENEROSUS AB ORTU.

Eedelmoedig, van zyn geboorte af.

Het tweede, vertoonde een Vliegend Paard, ofte Pegasus, rennende tegen een steilen Berg, alom met doornen, struiken en scherpe steenhoeken bezet, ongedwongen op. Het byschrift van dit Zinnebeeld was;

SUPERAT COELESTIBUS ALIS.

Hy streefd alles, op Hemelsche Vleugelen, te boven.

Het derde was een uitbeelding van een Léger, het welk, trekkende over een Stroom, zynen vyand manhaftig aangrijpt en slaat: boven het zelve zag men een vliegende Arend, hebbende een schitterende Blixem in zijn klauwen. De voorgrond van dit Schildery was met verflagenen, vluchtende en gevangene gevuld, het byschrift;

TRANSITQUE FERITQUE.

Hy trekt'er over en slaat'er.

Het vierde, vertoonende verscheidene Rijkskroonen, Schepters en Staven op een Tafel, met een Vorstelijk Purper kleed gedekt, had tot byschrift;

IMPARIA AUGUSTO.

Ongelijk minder waardig, dan de Vermeerderaar zyner Rijken.

Het middestuk, zijnde een rond, boven de Deur geplaatst, vertoonde den Koning in een Opperveldheers gewaad, voerende een Lauwer om zijn Helm en een Standaard in de hand, werdende ontfangen door de Liefde des Vaderlands, welke ter erkentenis van zyne Majesteits verdiensten en gunste te haarwaards, bewijs maakt van te willen knielen, toch door den Koning by de hand opgehéven werd. Hier onder wierd gelézen;

REGI. GUILLELMO. REDUCI.

Voor. Koning. WILLEM. Wedergekeerd. zynde.

Deeze zoo aanmerkenwaardige dag gelukkiglijken ten
D d einde

einde gebragt zynde, ontving de Koning (van tijd tot tijd gezonder en meerder en meerder van zijn Verkoudheid hersteld werdende) dien avond en den volgenden dag, de Aanspraak van veele Vorsten, Prinſcen en Staats Perzoonen, die zyn Majesteit verwelkomden, over Staats zaaken onderhielden, of alleen om zyn Doorluchtiggemelden Perzoon te moogen zien, herwaards waaren gereift.

*De Koning
ver-
ſchijnd
ter Ver-
gaade-
ring van
Haare
Eedele
Groot
Moogende;
Haar
Hoog
Moogende en
de Raad
van
Staate.*

Des Woenſdags, naamelyken den zevenden des voorge-
noemden Maands, zag men zyne Majesteit de Stadhouder-
lijke Waardigheid en Ampt, in het openbaar, bekleeden en
voldoen, gaande ter Vergaadering van de Eedele Groot
Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvries-
land; Haare Hoog Moogende de Heeren Algemeene Staa-
ten der Vereenigde Nederlanden; mitſgaaders in den Raad
van Staaten; doende aldaar zoo veel bereedeneerde aan-
ſpraaken, dat ieder, die de eere gehad heeft van de zelve te
moogen hooren, deswegen in de hoogſte verwondering
en genoegen is opgetoogen geweest: ja het geliefde dien
hooggemelden Vorſt, ter merk van zyne Koninglijke lief-
de, achtinge en plicht tot zyn en ons Vaderland, voor haar
Eedele Groot Moogende, onder andere betuigingen, deeze
Eedelmoedige bewoording te gebruiken: „Dat hy een
„Hollander gebooren zynde, tot noch toe, als een Hollan-
„der geleefd had en ook als een Hollander hoopte te ſter-
„ven. Een eere, welke ons Vaderland en alle des zelfs
vroome Ingezetene, als ten diepſten en meeſten in de zelve
mededeelende, tot een onvergankelijke roem voor hen
en hunne naakoomelingen ſtrekken zal; toch alzo de
Aanſpraak aan haar Hoog Moogende en de Eedele Moo-
gende Raad van Staate bynaar van diergelyke inhoud en
belang is geweest; dat is, vol kracht van zaaken en welge-
ſchikte taal, zal ik de aantekening, daar van by haar Hoog
Moogende gehouden van woorde tot woorde alhier doen
volgen, om de zelve, als tot een ſieraad van dit werk en ver-
toog van zyne Majesteits gemoed en voorneemens aan al de
Waereld te doen zien.

*Extraët uit het Register der Resolutien van de Hoog
Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde
Nederlanden.*

Mercurii den 7. February 1691.

„Zijne Majesteit den Coning van Groot Britanien in de
„Vergaaderinge van haar Ho: Moog: gecompareert, en
„aan het boven einde van de Tafel needergezeten zijn-
„de, heeft met veele teedere expreßien des zelfs affectie,
„ende genegentheid tot desen Staat betuigt, in substan-
„tie seggende, dat wanneer zyne Majesteit laatst in de
„Vergaaderinge van haar Ho: Mog: was geweest, hy als
„doen aan Haar hadde bekend gemaakt zyne intentie,
„om naar Engeland over te gaan, om met de assistentie
„die den Staat aan zyne Majesteit hadde gelieven te ge-
„ven, dat land te verlossen van de groote quaden, daar
„mede het zelve wierde gedreigd, ende waar onder ten
„deele albereits was gebragt, dat God Almachtig zyne
„Majesteits entreprise soodanig hadde gelieven te zege-
„nen, dat daar op de gewenschte succeßten geluckiger en
„spoediger waaren gevolgt, als zyne Majesteit zich zelfs
„hadde kunnen voorbeelden, soo dat de Natie aan zyne
„Majesteit de Croonen van de dry Coningrijken van
„Engeland, Schotland en Yrland hadde geoffereerd.
„Dat zyne Majesteit die hadde geaccepteert, gelijk God
„zyn getuige was, niet uit een gedemefureerde ambitie
„(want dat gout en silver hem noit hadde kunnen ver-
„blinden) maar alleen om de Religie, welstant en ruste
„in de voorfz Rijken te conserveeren, ende om in staat
„te wesen, om de Geallieerden ende particulierlijk de-
„sen Staat krachtiglijk te kunnen assisteren, en tegens
„de groote overmacht van Vrankrijk te helpen guaran-
„deren. Dat zyne Majesteit wel gewenscht hadde, de
„assistentie daar op aanstonds te hebben kunnen preste-
„ren, maar dat zyne Majesteit door de saeken in Yrland
„opgekoomen, was verhinderd geweest, het zelve zoo-
„danig te effectueren als hy gewenscht hadde, dat de za-
„ken in Yrland ende zyne Majesteits Rijken nu in bee-
„ter staat gebracht zynde, zyn Majesteit herwaards was

„overgekomen, niet alleen om met de Hooge Geal-
 „lieerden over de aanstaande Campagne te concerten,
 „maar ook, om zyne Functie als Capitein Generaal van
 „den Staat waar te nemen. Dat zyne Majesteit van zy-
 „ne Jeugt af altoos een seer groote affectie en liefde voor
 „dezen Staat hadde gehad en dat indien die vermeer-
 „derd konde worden, dezelve door de teekenen ende
 „preuves van genegentheid, die zyne Majesteit tot
 „hem in de Regeeringe ende de Gemeente hadde ge-
 „vonden, vermeerderd zoude worden; maar dat zyne
 „Majesteits affectie voor den Staat zoo groot was, dat die
 „niet grooter en konde worden, dat zyne Majesteit die
 „ook altoos zoude conserveren en al wat in zyn ver-
 „moogen was, tot haar welweesen contribueeren, ende
 „altoos gereet soude wesen, om zyn lijf en leven daar
 „voor te wagen, dat zyne Majesteit hoopte, dat het God
 „gelieven mochte, hem, als een Instrument te gebruy-
 „ken, om het gevaar, waar in den Staat noch was, te
 „moogen af keeren, ende door het herstellen van de
 „ruste in Europa, ook den Staat in een volle verseekert-
 „heid te stellen, ende dat zyne Majesteit als dan gerust
 „zoude sterven, zich verders in de goede genegentheid
 „van haar Ho: Mog: recommanderende. Waar op ter
 „praesentie van zyne Majesteit gedelibereert, ende by de
 „Provincien geadviseert zynde, heeft de Heere *Vvi-*
 „*chers*, ter Vergaaderinge Praesideerende, hoogstge-
 „dachte zyne Majesteit, uit den naam van haar Ho: Moo-
 „gende, zeer affectueuselyk bedankt voor de eere, die
 „zyne Majesteit haar Ho: Moogende heeft aangedaan,
 „van in haare Vergaaderinge te verschijnen en betuigt
 „de groote vreugde, die haar Ho: Moogende over zyne
 „Majesteits komste in dese Landen hebben, mitsgaders
 „de groote obligatien, die haar Ho: Moogende aan zyne
 „Majesteit hebben, voor de geduurige forge en onver-
 „moeiden yver, die zyne Majesteit met een zoo groote af-
 „fectie altoos voor den Staat heeft gedragen, zonder daar
 „in eenige periculen te ontzien, met verzeekeringe, dat
 „haar Ho: Moogende zoo veel in haar vermoogen is, met
 „de uiterste dankbaarheid de weldaden, door zyne Ma-
 „jesteit

„jesteit aan den Staat toegebracht, zullen trachten te er-
 „kennen: ende heeft verders aan zyne Majesteit alle
 „heil en zegen over zyne Geheiligde Persoon, ende des-
 „seinen toegewenscht, met verseekeringe dat haar Ho:
 „Moog:, naar haar uiterste vermoogen, met zyne Ma-
 „jesteit zullen concurreren, ende het hare contribuieren
 „in alles, het geene tot bevordering van het gemeene
 „beste, ende zyne Majesteits meeste satisfactie dienen
 „kan.

Tot aanknooping der volgende zaaken diend dan; dat zijn Majesteit eenige dagen aan den anderen, naamelyken van den achten tot den twaalfden, wanneer de hooggeboorne Graave van Winditsgrats, buiten gewoonte afgezonden van zyne Keizerlijke Majesteit, alhier aanquam en den Koning des avonds zeer laat noch ging opwachten en begroeten, doorbragt, met gehoor aan verscheidene Staatsperzoonen en het bezoek aan zommige Grooten, zoo in het bijzonder, als openbaar te verleenen. Zijn Majesteit verleend gehoor en geefte bezoek aan zommige Afgezanten en Grooten. Gelijk dan, onder andere de Weleedelgeboorne Heeren Afgezanten en Bewindlieden van den Keizer, Spanje, Savoyen, ook die der Keurvorsten, Beieren, Ments, Keulen en verscheidene Prinzen, Stenden, Provintien en Vrysteden, mitsgaaders eenige voornaame Krijgshoofden en Bevelhebberen, deeze eere genooten; zoo ging ook zyne Majesteit zelve de Vorstinne van Nassau, Prinsesse van Anhalt, Gemalinne van den Stadhouder van Vriesland, Groeningen en des zelfs Omlanden; de Prinsesse Radzivil en van Saxen Eyssenach, zien.

Den dertienden wierd den Vorst van Brandenburg en be- Ont- haald den Vorst van Brandenburg op het Huys in het Bosch. neffens zijn Doorluchtigheid, den Hertog van Nordfolk, Ormont, den Graave van Portland en andere, op het Hof in het Bosch staande, door zijn Majesteit op het alderheerlijkste en minzaamste ter middagmaaltijd onthaald, zittende zyn Majesteit gelijk overal, waar de Koning met Vorstelijke Perzoonen gespijst heeft, alleen in een Armstoel, de Keurvorst van Brandenburg op een Stoel met een gevoerden rug en de andere Heeren op Zitbankjens, ofte Stoelkens zonder rugge, ofte leuning. Onder de maaltijd

wierd door Keteltrommelen, Trompetten en ander Speeltuig de vreugd en het vermaak aangeblaazen en opgewakkerd.

*Ver-
schijnd
ter Ver-
gaade-
ring van
de Eed-
Moog:
Raade
van
Staate
en haare
Hoog
Moo-
gende.* Den veertiende heeft zyn Majesteit ter Vergaadering van de Eedele Moogende Heeren Raaden van Staate en van daar gaande, ter Vergaadering van haar Hoog Moogende de Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, den staat en zaaken des Oorlogs voor het loopende jaar, naar zyne Majesteits gewoone zorg en yver helpen richten: besteedende het overige van dien dag met heimelijke en openbaare Staatsbezigheeden.

*Houd
het mid-
dag-
maal
by zijn
K: v: D:
van
Brand-
enburg.* Des anderen dags ontving zijn Keurvorstelijke Doorluchtigheid den Koning en veele Grooten, als de Hertog van Nordfolk, de Graaven van Portland, van Devonshire, van Dorset en andere ter middagmaaltijd; ontmoetende den Koning op de laagste der trappen van den Stoep en vorders zyn Majesteit tot de Eetzaal geleidende. Dit onthaal stak in magt van Dischgerechten; toch voornaamelyken in de welgeschiktheid der Schotelen en zeedigheid der Hoffelijke bedienden; die zonder het alderminste gerucht te maaken, of wanorderlijken door den anderen te loopen, hunne bedieningen waar naamen, zoo verre boven de gewoone wijze uit: dat het ook stilte en ontzach in de Aanschouwers, tot groote meenigte derwaards getrokken, verwekte. Deezen avond; want zijn Majesteit scheide omtrent ten vier uren des naammiddags van hier, wierden de Afgezanten van de Palts Nieuwburg, ook die van den Hertog van Zell Hannover ten Hóve ontfangen. Insgelyks is de Prins van Waldek en ook de Afgezant van den Keurvorst van Trier angekoomen en de eerste aanstonds by zijn Majesteit geweest.

*Aan-
komste
van zijn
Keur-
vorste-
lijke
Door-
luchtig-
heid van
Beieren.* Des Vrydags, den festienden, quam de Keurvorst van Beieren des avonds ten 10. uren in 's Graavenhaage, hebbende den negenden door zynen Afgezant kennisse aan zyn Majesteit van zijne herwaards-en nu door een Eedelman van zyne aankomste gegeven; werdende des morgens daar aan, door verscheidene Grooten, als den Heer Keurvorst van Brandenburg, den Graave van Portland en andere verwelkomd. Des naarmiddags had zyn Door-
luch-

luchtigheid, koomende langs den achter-ofte kleene trap ten Hove, om alle openbaare plechtigheeden te vermijden, een bizonder gehoor by zyn Majesteit: het welck wel twee uuren duurde, van daar begaf zich zyn Doorluchtigheid naar den Heere Keurvorst van Brandenburg en in het Voorhout met de Koets. Des anderen dags, dat is, den zeventienden, ontving zyn Doorluchtigheid het bezoek van den Koning. Men hoorde zyn Doorluchtigheid met veele betuigingen van achtinge, wegens het bovengemelde gesprek met den Koning spreken: ja zoo verre, dat zyn Doorluchtigheid zeide, de eere gehad te hebben van met een wijs, dapper en vriendelijk Koning te spreken: wiens Deugden zyn verwachting, hoe groot de zelve ook in hem geweest was, verre te boven gingen; daar by voegende, naar zyn Eedelmoedigen aard, dat hy ook dien Vorst nu met woorden verzeekerd had: toch met'er daad eerlang hoopte te bewyzen, dat hy een rechtschaapen Keurvorst, eerlijk Prins en vrind van zyn Majesteit was.

Den achtienden, des Zondags, ging zyn Majesteit in de Fransche Kerk zynen Godsdienst oefenen: werdende dien dag aldaar en in het Voorhout, van duizende menschen gezien. Op deezen avond quam Don Francisco Antonio d'Augourto, Marquis de Gastanaga, Gouverneur der Spaansche Nederlanden, met een zeer grooten Hoffstoet, alhier en aanstonds ten Hove verschiynende, had zijn Excellentie in het bywezen van den Keurvorst van Beieren, een lang gesprek met zyne Majesteit.

Aankomst van den Marquis van Gastanaga.

Des Maandags nam zyn Majesteit met den Doorluchtigen Keurvorst van Brandenburg en andere aanzienelijke Perzoonen, achter Zorgvliet, het vermaak van de Valke-Jagt en van daar te rugge koomende des avonds het gezicht van het Tooneelspel.

Des Dingsdags, den twintigsten, zag men ook den Prince van Kourland aankoomen: reidende zyn Majesteit met den Heere Keurvorst van Beieren, den Markgraaf van Brandenburg en voorts een groot gevolg van Eedellieden, Hofbedienden en Lijfwacht te Paard, des morgens vroeg, ter Jacht achter Monster: alwaar gekoomen, het Vorstelijke gezelschap te Paard steeg en zomtijds te voet de Jagt vervor-

De Koning gaat ter Jagt.

derde; slaande den weg dwers achter 's Graavenzande, naar de Oranje Polder op; men zag alhier des Konings bedreevenheid en vaste handeling van het Schietgeweer, treffende meenigmaal Faizanten en ander Gevogelte in de vlugt: ja het Wild, het welk onder het bereik van zyn Roer was, reekende men voor geschooten.

De andere Prinſcen en inzonderheid de Vorſt van Beieren, ſchepten veel geneuchte in het ſchieten der Konijnen, in dit Geweſt meenigvuldiger, dan in eenig van ſijn Doorlugtigheids gebied. De luſt en yver der Vorſtelijke Perzoonen was zoo groot, dat zy, zonder eeten, tot des avonds ten vijf uuren joegen eer zy het Veld verlieten en de Koetzen weder, daar zy de zelve gelaaten hadden, naamen en naar 's Gravenhaage reeden, alwaar zyn Majesteit met den Marquis van Gaſtanaga en eenige vreemde Gezanten, na een weinig geſpijſt te hebben, een lang geſprek hield.

De
Land-
graaf
van
Heſſen-
kaſſel
komt
in
's Gra-
ven-
haage.

Den volgenden dag, zynde Bededag, oefende de Koning zyn Godsdienſt in de Franſche Kerk en verſcheen alhier de Heere Landgraave van Heſſenkaſſel en in het gevolg van zyn Excellentie de Heer Graave vander Lippe, de Baron Gorts, neffens een meenigte voornaame perzoonen van zyn Excell^s: Hof.

De twee volgende dagen; ja avonden en meerendeel der nachten, zyn van zyn Majest:, met geduurige bezicheeden, omtrent de zaaken van Staat en Oorlog, mitsgaaders het ontfangen van de noch dagelijks aankoomende Grooten, doorgebracht; gelijk dan de Hertog van Zultſbag, de Opperbevelhebber d' Autel, Spaan en andere, neffens de Prinſcen van Naſſau, daar in meerdermaalen tegenwoordig waaren: begeevende zyn Majesteit het gebied en de Hopmanſchappen ter Zee, in de Provintie van Zeeland; met bekendmakinge, dat den Graave Tromp met het Oppergezach van 's Lands Watermagt was vereerd geworden.

Des Saturdays verſcheen de Graaf van Winditsgrats, Keizerlijk Afgezant, in het openbaar by den Koning, alvorens door de Meester der Hoffelijke plechtigheeden in een Koets met 6. Paarden te Hoof gehaald.

Des Zondags, den vijf en twintigſten, hoorde zyn Majesteit de Predikatie van den Heer van Vliet, in de Klooster Kerk;

Kerk; spijfde met haar Doorluchtigheeden van Beieren, Brandenburg, Hessenkafzel en andere, zoo vremde, als Engelsche en Hollandsche Grooten, op Zorgvlied. De toeloop der menschen was deezen dag ongemeen groot en met reeden: want men zag de vier eerstgemelde Vorsten te zaamen in een Koets zitten, een geval misschien nooit in de Waereld voorgekoomen.

Den acht en twintigsten wierden de Staatszaaken wederom, door het Vergaaderen van haare Eedele Groot Moog:, zoo by haar Eed: Gr: Moogende, als het Hof, de vremde Prinssen en Staats Bewindslieden met kracht voortgezet en was althans, mits het talrijk aanweezen der Prinssen en Grooten, zoo groot een neering en verkeerung in deeze plaats, als by meenigen tijd elders is gezien geworden.

Den dag hier na, den eersten van Lentemaand, verschee-^{Den} nen de meeste aanweezende Grooten ten Hove, werdende^{eersten} tot in den laaten avond by den Koning onderhouden, over de zweevende Staatzaaken en bereidzelen ten oorlog noodzaakelijk.

Den tweden, ontving de Koning de Afgezondene van de Engelsche Koopluiden, ofte het Cour, van Hamburg, volgens zyn Majesteits gewoonte; dat is, zeer vriendelijk en betuigden haar Eed: een zonderlinge blijdschap te hebben, over de verheffinge van zyn Majesteit tot de Kroonen der bekende Koningrijken en de eere, welke zy genooten van zyn Doorluchtige Majesteit te moogen begroeten, biddende zyn Majesteits bescherminge en gunste in alle gevallen te moogen erlangen: al het welke door zyn Majesteit gunstelijken wierd beantwoord.

Den derden, zynde Saturdag, vermaakte zich be-
neffens den Koning, de Keurvorst van Beieren en de Land-
graaf van Hessenkafzel, in het Westland, met de Jagt.

Des anderendags, was zyn Majesteit by de Franschen ter gehoor van de Predikatie, zynde door een bezending der Walsche Kerken voorheene begroet geworden. De Vorsten spijfden onderling, zoo op deeze, als andere tijden dikmaals met den anderen.

Den zefden ontving zyn Majesteit haar Doorluchtighe-^{Ver-}
den^{scheide-}
ne Grooten

ten wer-
den op
Honf-
ler-
dijk
door den
Koning
ont-
haald.

den de Keurvorsten, den Landgraave van Hessenkafzel en andere, zoo Engelsche, als Hollandsche Eedellieden tot Honflerdijk ter middagmaaltijd, alwaar het Trompet-en ander maatgespel van des Konings Huis, deeze Hooggemelde Gasten verlustigde. Het over en weder bezoeken der Grooten was nu meenigvuldiger, dan voorheen, alzoo eenige der zelve zich tot hun vertrek, verreyzende de Hertog van Saxon Eyschennach met zijn Gemalinne en andere, begonden te bereiden.

Den achften was te Hoof een groote Krijgsraad, waar in de meeste aanwezende Vorsten, Prinssen en Opperbevelhebberen zich lieten vinden.

Aan-
komste
van den
Hertog
van
Zell.

Den tienden vertrokken haare Keurvorstelijke Doorluchtigheeden van Beieren en Brandenburg, de eerste naar Delft, de tweede naar Amsterdam en hadde de Graaf van Rebenklauw, Afgezant van den Deenschen Koning, opgehaald in een Koets met ses Paarden, gehoor by den Koning. Deezen avond quam de Hertog van Lunenburg Zell zeer laat aan, gaande des anderen dags te Hoof en de Marquis van Gastanaga, wederom naar Braband.

Den dertienden was de Koning des morgens met eenige Grooten ter Jagt en met den Vorst van Zell alleen des naamiddags in een lange onderhandeling.

Den veertienden quam zyn Keurvorstelijke Doorluchtheid van Brandenburg wederom van Amsterdam te rugge, spijsde met den Koning by den Heere Graave van Portland en vertrok des avonds naar Kleef.

De Ko-
ning
gaat
naar het
Loo.

Den zestienden vertrok zyn Majesteit en des zelfs Hof; mitsgaaders veele Grooten en Afgezanten naar het Loo: Gaande met Koetzen tot Suilestein, aldaar vernachten en voorts met Jagten naar Utrecht.

Den zeventienden bequam men zeeker bericht, dat de Franschen Bergen in Henegouwen berend hadden: waar op haare Hoog Moogende, naar de Kerktijd, vergaaderden; veele Grooten zich naar hun Gebied en Landen en veele Krijgshoofden en Bevelhebberen naar Braband begaaven.

Den een en twintigsten quam zyn Majesteit en de Hertog van Zell des avonds wederom van het Loo in 's Graavenhaage; houdende des anderen dags, met eenige voor-
naame

naame Perzoonen in het bizonder gesprek; waar by de Vorst van Waldek tegenwoordig geweest zynde, dien zelve dag noch op Bruszel vertrok; werdende twee dagen daar na door den Prinse van Wirtenberg gevolgd.

Eenige volgende dagen zyn, zoo met bezigheeden der Heeren * Zeeraaden, als andere Hooge Vergaaderingen gefleeten; werdende het Zeevolk aangenoomen; de Schepen naar de vergaaderplaatzen gesleept; over de magt te Lande Waapenschouw gedaan en de zelve alom te zaamen gerukt. In dit alles was niets verwondelijker, dan des Konings onvermoeidheid, yverende dag en nacht om de belegerde in Bergen by te springen: ja zelf zoo zeer, dat eenige hooge Bevelhebberen zyn Majesteit baden wat rust te willen neemen, vreezende dat het onmogelyck was, zoo veel arbeids zonder nadeel van gezondheid, te konnen uitstaan werden.

Den zes en twintigsten vertrok zyn Majesteit, met eenig Hofgevolg, naar Breda, na alvorens den Heer Graave van Zolms, tot Opperbevelhebber over het Voetvolk; den Heer Graave van Portland, den Hoog Eedelgebooren Heere van Ouwerkerk, 's Graavenmoer en Opdam, tot Stedehouders des Opperveldgezachs, over de Ruytery gesteld en voorts eenige andere Krijgsamp-
 ten vergeeven te hebben: doende de volgende Aanspraak aan haare Hoog Moogende.

Extract uit het Register der Resolutien van de Hoog Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Lunæ den 26. Maart 1691.

„ Syne Majesteit den Coning van Groot Brittannien in de
 „ Vergaderinge gecompareert zynde, heeft aan haar Hoo:
 „ Moogende in substantie voorgedragen, dat zyne Ma:
 „ jesteit op de ingekomen tydingen, van het aannaderen
 „ van des vyants Armée, omtrent Mons, aanstonts ordre
 „ gegeven hadde, om de Troupes van den Staat by
 „ Brussel te doen vergaderen, en dat den Heere Prince
 „ van Waldek bereyts derwaards voor af was gegaen,
 „ om het zelve te bevorderen, dat zyne Majesteit confi:
 „ dererende de importantie van de Plaatse, niet alleen

„voor de Spaanfche Nederlanden, maar ook voor defen
„Staat, gerefolveert was, om van daag naar Breda te ver-
„trecken, ende aldaar naader tydinge, ende de byeen-
„komfte vande Troupes af te wachten, en dan zich ver-
„ders by het Leger te vervoegen, om te fien, wat tot af-
„breuk van den Vyand, en het ontfet van Mons onder-
„nomen foude konnen werden, en dat zyne Maj: daer
„van aan haar Hoo: Moog: kenniffe hadde willen geven,
„dat voor als noch niet konde feggen, wat doenlijck, of-
„te mogelijk foude fyn, maar dat alles foude doen wat
„mogelijk was, in hoope dat Godt fynen fegen daar
„over foude gelieven te verleenen: dat verders fyne Ma-
„jesteit haar Hoog Moogende konde verfeecken, dat
„alles wat in fijn macht was, tot welwefen van den Staat
„foude contribueren en voor de felve behouden die ge-
„nengtheyt, die fyne Majesteit altoos voor de felve had-
„de gehad. Waar op in prefentie van zyne Majesteit ge-
„delibereert, en by de Provintien geadvifeert zynde,
„heeft den Heere van *Heek*, ter Vergaderinge prefide-
„rende, Hoogftgedachte zyne Majesteit bedankt voor
„de Eere die zyne Majesteit haar Hoog Moogende heeft
„aan gedaan, van in haare Vergaaderinge te verfchijnen
„en infonderheyt voor de onvermoejde forge die zyne
„Majesteit voor het welwefen van den Staat is dragende,
„ende de moeyte die fijne Majesteit, uyt yver voor de fel-
„ve, ende voor het gemeene befte wederom heeft gelie-
„ven op fich te nemen, van de voorfz expeditie in per-
„foon te gaan bywoonen, en ernftigh verfocht, en gebe-
„den, dat zyne Majesteit, confidererende hoe veel defen
„Staat, zyne Majesteits Rijken, de Proteftantfche Reli-
„gie, ende gants Europa aan de behoudeniffe van fijne
„dierbaare, en geheiligde Perfoon gelegen is, voor fijne
„confervatie foo veel mogelijk, forge gelieft te dragen,
„ende de felve foo weinig doenlijk fal zyn, aan de peri-
„kelen te exponeren, en verders aan fyne Majesteit een
„geluckige, en voorfpoedige reyse toegewenfcht, en den
„fegen van God Almachtig over fijne Majesteits per-
„foon, en expeditie: en is fijne Majesteit daar mede we-
„derom afgegaan, en voorts goet gevonden, ende ver-
„ftaan

„staan, dat zijne Majesteit, door de Vergaderinge en
 „Corps, geluck op de reyse sal werden gewenscht, tot
 „welcken eynde den Agent Rooseboom is gesonden, om
 „te verneemen, wanneer het zijne Majesteit gelegen sou-
 „de koomen, aan haar Hoog Moogende daar toe occasie
 „te verleenen, doch heeft zijne Majesteit versocht, dat
 „haar Hoog Moogende hem daar van geliefden te excu-
 „seeren, alsoo gereet was om aanstonts te vertrecken.

Na dan ten acht uuren by de Eedele Moogende Heeren Raaden van Staate afscheid genoomen en de voorgemelde Aanspraak by haar Hoog Moogende, de Heeren Algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden gedaan te hebben, vertrok zyn Hooggedachte Majesteit ten tien uuren des voormiddags, geleid door eengedeelte van zyn Lijfwacht te Paarde, met twee Koetzen, verzeld van den Heere Graave van Portland, de Heere van Ouwerkerk, Suilestein en eenige voornaame Hofbedienden, over Delft, Rotterdam en zoo voorts op Breda: alwaar zyn Majesteit des nachts, vermits de moeyelijkheid der wégen, eerst aanquam: werdende des anderendags, den zeven en twintigsten en voorts den acht en twintigsten, door den Prinsce van Nassau, Stadhouder van Vrieland &c. den Hertog van Zell; Bronswijk; Wolfenbittel; Nordfolk; Ormont, mitsgaaders de Heeren Dankelman, geheime Raad van den Doorluchtigen Keurvorst van Brandenburg; de Heer van Schuilenburg, Raad en Griffier van zyn Majesteits Erf-en Heergoederen in de Nederlanden; verscheide Gezanten en andere Perzoonen van aanzien, gevolgd.

*Werd
van vee-
le Groo-
ten ge-
volgd.*

Eenige volgende dagen zyn wijders in 's Graavenhaage met de gewoone Staats Vergaadering, als ook der Zee-raaden en het Congres, ofte de zaamenkomst der Bewindslieden van de Hooge verbondene Vorsten en Staaten doorgebracht; insgelijks heeft zyn Majesteit tot Breda en elders veele uitheemsche Prinssen en Gezanten ontfangen en met de zelve raad gepleegd: gelijk dan de Heer Pauly, Raad van zyn Majesteit van Deenemarken, naar Bruszel en de President de la Tour, Afgezant van den Hertog van Savoyen, naar Breda vertrokken.

* April Den eersten van * Grasmaand, vertrok de Koning en neffens zyn Majesteit, de Hertog van Zell, mitsgaaders veel Legerhoofden, Grooten en Hofbedienden van Breda, over Antwerpen, naar Bruffel, houdende het middagmaal tot Vilvoorden.

De Keurvorst van Beieren vertrekt uit 's Graavenhaage. Den derden vertrok zyn Keurvorstelijke Doorluchtigheid van Beieren, in der stilte, uit 's Graavenhaage, hebbende alom de voornaame zaaken in Holland en voor eenige dagen, de Hooge School, Kruidtuin en andere bezienswaardige Gebouwen der Stad Leiden, weezen bezichtigen: laatende allenzints zyn inborst en Vorstelijke Deugden, zoo ongedwongen en ongemaakt, blijken, dat de Ingezetenene van dit Land zynes Doorluchtigheds noch lange, met eere, zullen gedachtig zyn. Ter deezer dāge wierd ook by de Hooge Overigheid een Bedestond vast gesteld en den vijften begonnen.

Den zelden vertrokken verscheide Engelsche Heeren, om naar Engeland over te schépen; toch bleeven lang, door tegenwind opgehouden zynde, in den Briel en Hellevoetfluis: onder deeze bevond zich ook de Eerwaardige Heere Bisschop van Londen, een man, die door gemeenzaamheid en heusche ommevang ook met geringe Perzoonen, ik zwijge, van zyn Eedelheids Geboorte, Naam en Ampt, zelf by de Vreemdelingen, veel luister heeft behaald.

Den zevenden ontving men, gelijk dāgelijks, bericht van zyn Majesteits naarstigheid in het schikken der Légerzaaken, ook ontbraaken'er geen valsche geruchten, wegens den toestand der Belegering van Bergen.

Inmiddels wierd door haar Majesteit van Groot Britanien bericht aan de Hooge Regeering gegeven, dat de Engelsche Vloot in staat was om eerlang in Zee te kunnen steeken: stellende de Heere Graave Tromp alhier de noodige ordres op het vervaardigen van de Nederlandsche Watermagt.

Bergen in Henegouwen, door de Franschen, bemagtigd. Den achsten, gelijk namaals en met verwondering van alle menschen, die op geen heimelijk verstand der Franschen met de Belegerde gedacht hadden, verstaan wierd, bemagtigde de Franschen de Stadt Bergen in Henegouwen, om welke te ontzetten zyn Majesteit van Groot Britannien

tannien in Braband was getógen en omtrent welke onderneeming, ofte Belégering de Koning der Franschen zich, als in een Spiegelftrijd, heeft vertoond: hebbende voor af door zommige Stadsbestierders, Amptenaaren, Geestelijke en Burgeren een algemeen ongenoegen tegen de Spaansche bestiering aangequeekt en eyndelijken zoo groot een wanorder binnen de Wallen gebrouwen; dat zy den Prinsce van Berges, Opperbevelhebber der Stad, doende, toch te vergeeffsch, alle vlijt om de oproerige te stillen en in hun plicht te houden; gewaapenderhand dwongen met den vyand te verspreken en van voorwaarden tot overgaave te handelen, hebbende in al den tijd van het beleg, geen aanval, storm, of geweld, dat verhaal verdiend, uitgestaan: de bezetting trok dan onder zeer voordeelige Voorwaarden, om hen geen gelegenheid van een verweering te geeven, den tienden ter Stad uit: toch niet zonder aanleiding om hunnen dienst te verlaten en in die van de Franschen over te gaan en zelf zoo ver, dat hen in het uittrekken het goud in de hand en groote (toch Fransche) beloften in het oor gestookten wierden: ten waare ook de dappere Colonel Fagel, de ongebondenheid zommiger Fransche Bevelhebberen tegen gegaan had; zy zouden geweld gepleegd hebben, om de Zoldaaten in de Stad te houden.

Hoewel dan, de Koning van Groot Britannien, zynde naar behooren en volgens afspraak, in Braband van de noodwendigheeden, tot het ontzet der Stad, by zyn Majesteit geeyfcht en hem verzeekerd, niet gediend geworden, zyn oogwit, naamelyken de Stad te ontzetten, niet heeft kunnen bereyken, zoo heeft hy nochtans, door deeze zyne Heirtogt en Légerbestier, den Franschen ook het hunne, in veele, doen ontstaan: gelijk naamaals in het Land van Gulik en de daar omleggende strecken; ook jongst omtrent den aanslag op de Stad Luik, is gebleeken: want ons Léger in Braband scheidende, na dat zyn Maj: den tienden en elfden, een schouwing over het zelve, den eenen dag over het Voet-den tweede over het Paardevolk gedaan had, zyn door des zelfs voorzichtigheid zommige van onze en eenige Benden der Bondgenooten, derwaards getrokken en zoo-

daanig by der hand gehouden, dat zy, op de alderminste bewegingen der Franschen konden toeschieten en dienst doen, daar het de nood mogt koomen te vereyschen.

Wat ook den roem belangd, die de Koning der Franschen, boven maaten heet op loftuiterijen, hier door behaald heeft, deeze is, zelf by den zijnen, zeer gering geweest: want of wel waar is, dat men in zynen vyand zoo wel de list, dan de Krijgsdeugd en dapperheid prijzen moet; zoo is nochtans een alzulke Stedekoop en verraaderlijke onderhandeling met Bevelhebberen, Soldaaten en Burgeren; ja zelf tot de Geeftelijkheid toe, als hy alom doet en tracht te doen; nooit, by Eedelmoedige Prinssen gebruikelijk geweest, veel minder gepreezen geworden en geluift het dien Vorst het oog op zommige Koningen van Vrankrijk en zijne groote Voorouderen te slaan, hy zal hen in de geschiedenissen, nu te Paard, dan te Voet, met den Speer, of Deegen in de vuist ontmoeten, deeze als Verwinnaar, geene als Verwonnen, een ander als gevangen; toch geen van alle beezig vinde in deeze vuile neering en handel van verraaders en ontrouwe dienaaren en Burgeren te maaken: een konst althans by hem in hooge en geachte oefening: een lathertigheid, voor alle, hem onbetaamelijk, die door de naam van de Groote Lodewijk, zoo gaarn zynen aard voor grootdaadig by de geheele Waereld zou doen te boek staan. Kortom, het voordeel voor Vrankrijk by deeze overwinning behaald en de schaade door het verlies van Bergen den Spaanschen toegebracht, hoe groot die ook weezen mag; behoorde een Koning met minder vreugd, dan de billijke laster van Verraderlijken deeze zeege verkreegen te hebben, met spijt, het hert te raaken.

De Stad was naauwelijks van meester veranderd, of de Ingezetene bevonden, dat vreemde Heeren vervreemd van Burgerliefde zijn en vervolgens zag men het berouw zoo dra bynaar, als de misdaad: werdende zy, die zich zoo moedwillens en ter quaader trouwe overgegeeven hadden, aanstonds, als Lijfeygene Slaaven gehandeld en gedwongen alles te verschaffen, wat de baldaadige Oversten en Soldaaten, naar het voorbeeld van hun Koning, eyschen wilden. Indien dit andere Steden niet kan aanmoedigen, om hun gebieden-

biedende Vorſten en Heeren getrouw te blijven; zich tegen de Franſchen te verweeren en hun eigen voordeel te behertigen, zoo is alle raad, voorzorg en reden ten eynde.

Om nu wederom tot het verhaal, belangende het gebeurde in 's Graavenhaage te koomen: ſtaat te weeten, dat men in de dry volgende dagen van den toestand der Engeliſche en Yriſche zaaken, als ook van de overgaave van Bergen voornoemd, alhier is bericht geworden; werdende, door het vergaaderen der Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland, de gewoone Staatsbelangen wederom voortgezet.

Den twaelfden quam de Prins Frederik Auguſtus, Zoon van zyn Keurvorſtelijke Doorluchtigheid van Saxen binnen 's Graavenhaage; toch vertrok aanſtonds naar Braband, om zyn Koninklijke Majesteit te gaan begroeten.

Den vijftienden vertrok zyn Majesteit van Bruſzel, verzeld van veele Grooten, blijvende de Heer van Ouwerkerk by het Léger en quam des avonds tot Breda; nam des anderen dags wederom de herwaards reize aan, werden de in het doorgaan tot Rotterdam, door de Overigheid, onder het losbranden van het Geſchut, alom aan de Waterkant des Stads ſtaande, opgewacht en quam hooggedachte zyn Majesteit in gevolge over Delft, des avonds omtrent zeven uren, in 's Graavenhaage, werdende gevolgd door den Hertog van Zell en aanſtonds door veele Afgezanten en andere Heeren in zyn Slaapkamer, tot in de laaten nacht, over verſcheidene zaaken, onderhouden.

Den achttienden wierd zyn Doorluchtigheid de Hertog van Zell, des naamdags ten vijf uren, op het Hof, door zyn Koninklijke Majesteit, tot de Ridderlijke ordre van den Koufzeband, met alle de daar toe vereyſchte plechtigheden gevorderd; zijnde de Meesters der Waapenen daar toe uit Engeland, met het vereiſchte, overgekoomen; den Hertog van Nordfolk, Ormond, de Graaf van Portland en andere Grooten aldaar tegenwoordig en zag men noch dien avond zyn Doorluchtigheid met het teeken des Ridderdoms, door 's Graavenhaage rijden: Deezen avond

quam ook de Afgezant van den Doorluchtigen Keurvorst van de Palts, uit Duffeldorp alhier.

Den negentienden quaamen veele Groote Légerhoofden, als de Graaven van Solms, Hoorn en daar na de Prins van Nassau en Krijgsbevelhebberen uit Braband, te rugge in 's Graavenhaage en de Koning des avonds van Honslerdijk, werwaards zijn Majesteit des morgens, met eenige Eedellieden gereeden was, wederom in het Hof, houdende met veele Gezanten en Staatsbedienden raadspleegingen en mondeling onderhoud.

De Hertog van Zell ver- trekt.

Den twintigsten vertrok de Hertog van Zell, zynde van veele Grooten begroet en geluk op de reize gewenscht.

Zijn Majesteit ver- schijnt ter Ver- gaade- ring van haare Hoog Moogende.

Den een en twintigsten verscheen de Koning ter Vergaadering van de Hoog Moogende Heeren algemeene Staaten der Vereenigde Nederlanden, (zijnde de Eedele Groot Moogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland ter deezer tijd niet vergaaderd en eerst tegen den vier en twintigsten deezes maands beschreeven) alwaar zijn Majesteit kennisze geliefde te geeven van den toestand der zaaken in Braband; zijn voorgenoomen vertrek naar England en andere omstandigheeden, gelijk uit de volgende aantekening te zien is.

Extraet uit het Register der Resolutien van de Hoog Moog: Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Sabbathi den 21. April 1691.

„Sijne Majesteit den Koning van Groot Brittannien in de
 „Vergaderinge gecompareert synde, heeft aan haar
 „Hoog Moogende in substantie voorgedragen, dat het
 „sijne Majesteit leet was, dat de dispositie tot het ontfet
 „van Mons gemaakt, niet was geweest van het ge-
 „wenschte succes en dat den tijd niet hadde toegelaaten
 „om met de Troupes, ten dien einde te same getrocken,
 „het secoureren van de Plaats te kunnen tenteren; dat
 „de Stad overgegaan zijnde, sijne Majesteit de Troupes
 „wederom hadde gesepareert, ende in de naaste, en be-
 „quaamste plaatsen, en quartieren verdeelt, soodanigh,
 „als tot conservatie van het overige van de Spaansche
 „Nederlanden, meest dienstig was geoordeelt, dat naar
 „dien

„dien fyne Majesteits affaires sijne presentie in Engeland
„voor eenigen tijd vereyschten, sijne Majesteit van in-
„tentie was om derwaards te vertrecken, ende het selve
„aan haar Hoog Moogende hadde willen bekend maa-
„ken, nemende daar mede sijn afscheid, en sich in haar
„Hoog Moogende goede genegentheid recommande-
„rende; dat sijne Majesteits meininge was, om binnen
„vier, ofte ten uitersten ses weecken in dese Landen we-
„derom over te koomen, en dat sijne Majesteit onder-
„tusschen aan den Heere Prince van Waldek soodanige
„ordres hadde gelaten, als vereyscht wierden, om de
„meesten dienst van den Lande, ende het noodige tot de
„aanstaande Campagne ontrent de Militie te besorgen.
„Verfoeckende dat haar Hoog Moogende den gemel-
„den Heere Prince van Waldek daar toe met alles, het
„geene noodig soude sijn, geliefden te assisteren. Waar
„op ter presentie van sijne Majesteit gedelibereert, ende
„geadviseert zijnde, hebben haar Hoog Moogende
„Hoogstgedachte sijne Majesteit bedankt voor de Eere
„die syne Majesteit haar hadde aangedaan, van in haare
„Vergaaderinge te verschijnen, ende betuigt, dat of
„wel de Stad van Mons niet gesecoureert hadde kun-
„nen werden, haar Hoog Moogende daarom niet min-
„der aan syne Majesteit waren verplicht voor den on-
„vermoeyden yver, ende arbeyt, die syne Majesteit in
„dese gelegenheid hadde aangewent, en dat oock daar
„door was te wegen gebracht, dat den Vyand naar het
„veroveren van Mons, geen verdere progressen hadde
„gedaan, gelijk andersints seeckerlijk soude wesen ge-
„schie, en hebben syne Majesteit insgelijx bedankt
„voor de kennisse die het deselve gelieft hadde aan haar
„te geven, van syne reyse naar Engeland, met byvoe-
„ginge dat haar Hoog Moogende ten hoochsten ver-
„blijd waaren te vernemen, dat sy het geluk souden
„hebben, van syne Majesteit over korten tijd wederom
„herwaards te moogen verwachten, ende hebben
„voorts syne Majesteit een voorspoedige reyse, ende den
„segen van Godt Almachtig over syne Majesteits Per-
„soon, en desseinen toegewenscht, ende ook verklaart

„dat Haar Hoog Moogende ten hoogsten aangenaam
 „was, dat sijne Majesteit den Heere Prince van Waldek
 „in syne absentie de directie van de saken ontrent de Mi-
 „litie hadde aanbevolen, met verseekeringe, dat haar
 „Hoog Moogende den gemelden Heere Prince van
 „Waldek daar in alle behulp souden toebrengen.

*De Ko-
ning
ver-
trekt uit
's Graa-
venhaa-
ge.*

*Komt
aan
Boord,*

*En we-
derom
aan
Land;*

*Gaat
weder-
om naar
Boord.*

Na met haar Hoog Moogende noch over veele zaaken raadgepleegd en van de Vergaadering afscheid genoomen te hebben, ging syn Majesteit tusschen tien en elf uuren ter reis naar Engeland; geleid en gevolgd van veele aanzienelijke Perzoonen, met eenige Koetzen op Naaldwijk en aldaar spijzen by de Eed: Heer van Reinenburg: tien perzoonen hadden de eere van met zyn Majesteit ter Tafel te zijn. Eer zyn Majesteit noch van daar vertrok, hadden veele Grooten gehoor en deed de Koning noch veele zaaken af; gaande tusschen dry en vier uuren, na een weinig wandelens in de Tuin, onder een grooten toevloed van beampte Perzoonen en gemeene menschen, met de Koets naar de Haaks, gelégen aan de Oranje Polder: alhier in een Roeivaarttuig getréden, wierd zyn Majesteit, als ook den Heer Hertog van Ormond, de Graaf van Portland en andere aan het boord van het Jagt Maria gevoerd. Zoo dra de Koning naderde, wierd het Geschut van al de Schépen geloft en de Koninglijke Wimpel van de Steng gesmeeten; de Wind zeer stil zynde, konden de Schépen uit Goerede niet en weinige alleen, hier leggende, in Zee geraaken: derhalven keerde des Konings Jagt wederom te rugge, ankerde voor het Houte Baake en trad zyn Majesteit in den avond wederom aan Land, vernachte tot den Heer van Reinenburg, werwaards des nachts noch eenige Heeren, uit 's Graavenhaage ontbooden, met zyn Majesteit spraaken.

Des morgens, naamelyken des Zondags den twee en twintigsten, vertrok zyn Majesteit wederom van daar en quam omtrent acht uuren aan boord van het Jagt: steekende, na volgens Zeekrijgsgebruik ontfangen te zyn, aanstonds ter Maaze uit en Zeewaards in: zynde als toen het meerder gedeelte der Schépen reeds in Zee en onder Zeil gebragt.

gebragt. Zoo dra de Koning en de Vloot, tot zijn Maje-<sup>*Hoofd-
stede-
houder
des Zee-
gezags.</sup>steits overtocht geschikt, in het ruime Water was, stak een Vloot van 15. Schépen uit het Noorden, te weeten de Oorlogs Schépen uit Texel, onder het beleid van den Heere * Vice-Admiraal, Philips van Alemonde, naar de voorge-<sup>Zeild
naar
Engel-
land.</sup>noemde toe, welken met de deeze en ook eenige Koopvaarders te zaamen gevoegd, omtrent zeventig zeilen uitmaakte.

Deezen dag waaren haar Hoog Moogende, met de Eed: Moogende Heeren Raaden van Staate, vergaaderd en vertrok de Prins van Nassau, Stadhouder van Vriesland, dags te vooren in 's Graavenhaage gekoomen, naar Leeuwarden en veele Grooten werwaards hen hunne Heerschappy, bizonder belang, ampt, bezending, ofte bediening vorderde.

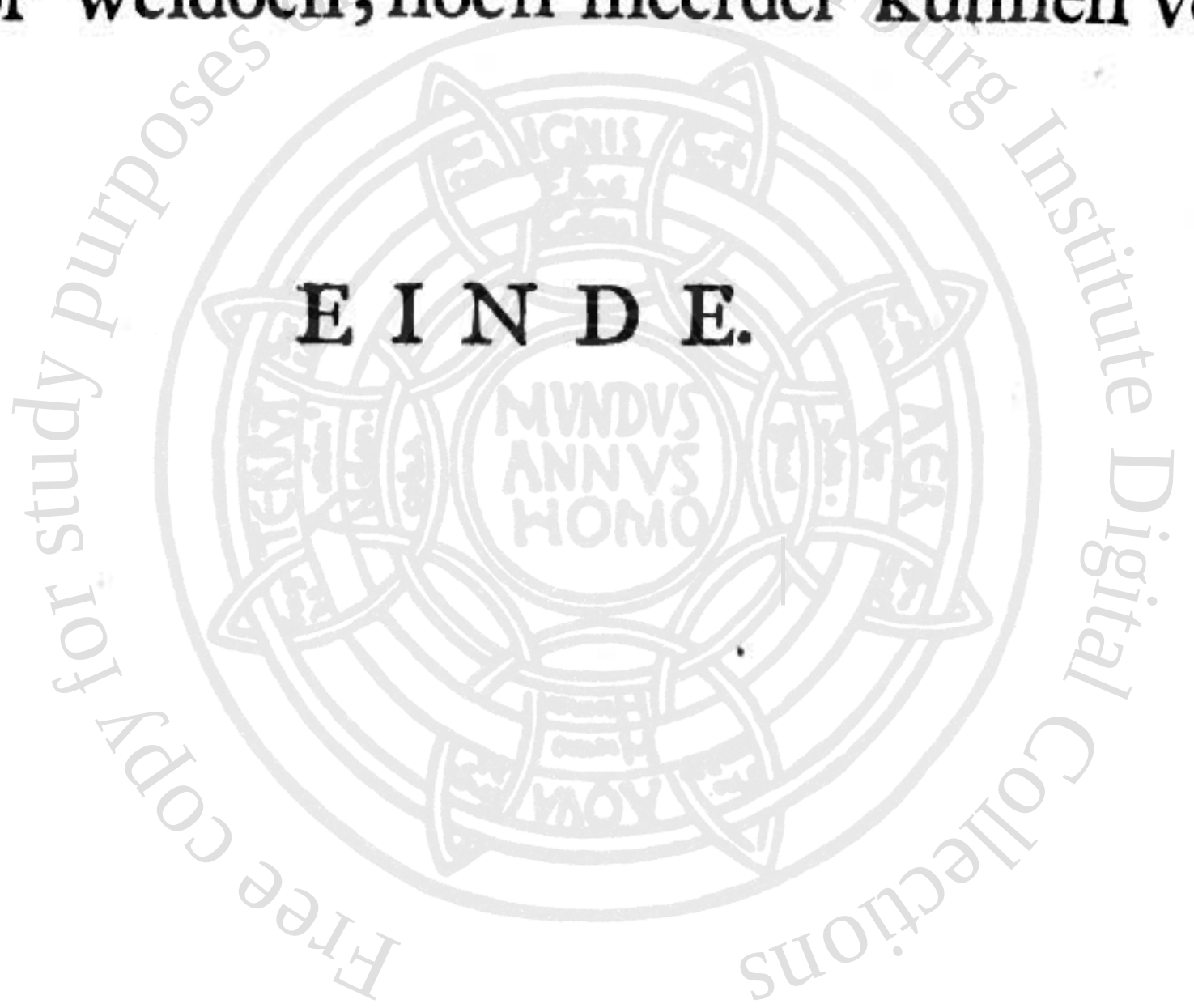
Aldus dan, hebbende alleen voorgenoomen de aanmerkenwaardigste zaaken, omtrent de komste en het verblijf van zijn Doorluchtiggemelde Majesteit van Groot Britanje in en omtrent deeze Landen voorgevallen, te beschrijven, acht ik, met eerbiedigheid, de zelve als nu aangewezen, mitsgaaders getoond te hebben, dat nimmermeer eenig Vorst zoo veel arbeid, zorg en ongemak, ter liefde van zyn Volk en Bondgebuuren; ja ter inzichte van het welzijn des algemeenen Kristendoms en des hervormden vryen Godsdiensts, in het bizonder, heeft willen neemen; zich in zoo veele en zoo groote openbaare en heimelijke Lijfsgevaaren heeft durven begeeven en zich zoo manhaftig, goedertieren en onbewoogen in deeze alle, gelijk ook in voor-en tegenspoed heeft gedragen; dan Koning WILLEM, het tegenwoordige cieraad, beneffens zyn onberispelijke Koninginne van vier Rijken. Wien gelufte zoo veel haat, naaspraak, afgunst en bedreiging op zich te laaden? wien zoo veel Staat-Hof-en Kerkgeschillen te schiften en te redderen? wien zoo veel Burgerlijke klagten, beklomeringen en rechtszorgen gaade te slaan? en dit alles, met zoo weinig rust en voordeel voor zich zelve, gaande te houden? dan Koning WILLEM; tot noch toe zonder Nazaat en niet (een roem, welke hem, boven de meeste Vorsten des geheelen Waerelds, toekomt) op wellust, of

gende Heerſchappy verſlingerd; ten waare ook de drift, om wel te doen, Hem onwederhoudelijken meester was en de eere, van den Vryen Godsdienſt herſteld, Koningrijken en verdrukke Volkeren verloſt en geredderd en zijn Vaderland beſchermd te hebben, dit alles by dien Grooten Koning betaalen en vergoeden kon: daar bleef geen reeden, belang, noch inzicht over, om te gelooven, dat eenig menſch, (ik zonder zelf geen Koningen uit) over andere zoo veel goedheid zou blijven houden, zoo veel ongemak om hen zou willen dràgen en zich dien laſt en arbeid niet ontrekken: Zy dan, wiër geheiligde naamen de Nijd met hertzeer, de Deugd met blijdschap; deeze, op de vleugelen des Dageraads, alom over den gantſchen aardbodem voerd, geene, met de vlerken van een eeuwige nacht zoekt te dekken en te verduiſteren, verdienen derhalven by alle vroomen Ingezétene van ons Vaderland en der vier bekende Koningrijken in het bezonder en by geheel Europe in het algemeen, eene onvergetelijken dank en oneyndigen lof. Deezen voegd het hunne gebéden voor het welzijn van haare gezeegende Majesteiten uit te ſtorten, op dat haare Koninglijke Gemoederen, meerdermaalen door liefde te henwaards verrukt, door de betuigingen van verſchuldigde genegenheid, bewoogen moogen werden, om in haare Vorſtelijke goeder-tierenheid, yver en gunſte, tot hunner aller behoudeniſſe te volharden.

Wat den tegenwoordigen toestand der Europeeſche Staat-en Oorlogszaaken, ook het waare welvaaren der Vereenigde Nederlanden in zich belangd, weinig menſchen zijn zoo onkundig van de zelve; want de meeste en minſte hebben'er deel in, of zy begripen en zien klaarelijken, dat de Koning van Groot Britanje, naaſt God, alleen den voortgang der Franſche dwinglandy, over wiens Zee-en Landbedervende verwoedheid, duizend duizenden den getergden Hemel om wraak aanſchreyen, ſtuiten kan en gevoegd met Zyne hooggemelde Bondgenooten, ſtuiten zal: Terwijl men dan zederd zijn Majesteits overkomſte een meerder, dan gewoone yver en ernſt in alle de raadspleegingen en toefſtel des Oorlogs

logs in ons Land en by het meerdergedeelte der Bondgebuuren bespeurd, vind men de gemoederen der Ingezette; ja aller menschen met een leevendige hoope, op een goeden uitslag van zaaken, gevuld, zich verlatende op des Hemels hulpe, des Konings en hunner Overigheeden wijsheid en dapperheid; dragende inmiddels de lasten en bekommering des Oorlogs met geduld en vergenoegen, ten besten van het lieve Vaderland en hun bijzonder welzijn; om eyndelijken verlost van Staats-en Geloofsdwang, die voordeelen, Rechten en Vryheeden, in veiligheid, met schuldige erkentenis te genieten, welke hen van God, den Koning en hunne wettige Overigheeden verleend zijn en door weldoen, noch meerder kunnen verleend werden.

E I N D E.

L A U R I E R
V O O R
K O N I N G
W I L H E M.

Rege fama minor.

U d' aardkloot zwanger is van fellen oorlogsdonder,
En Vrankrijk aan Euroop verstrekt een geesselroê,
Rolt al wat God nog vreest den Koning WILHEM toe,
Die zo veel volk beheerscht, en elk is tot een wonder.
Germanjes eêlste magt sluit in Oranjes vlerken,
Dien Gods besluit voor 't heil der kerke heeft gebaart,
Door deugd en dapperheid ten hemel toe vermaart,
Om wondren midden in het aardrijk uit te werken.
ô Grote Koning, mild bedaauid van 's Héren zegen!
't Gerugt is magteloos te melden wie gij zijt,
En ijders tong en pen is daar de kragt van quijt.
't Geluk der wêreld is alleen in U gelegen.
Och of God alles dan tot één rijk smelten liet,
En U tot Koning stelde in 't éinig aardschgebied!

G. MULOCK.

P L I G T O F F E R
A A N D E
GROOTMAGTIGSTE MAJESTEIT
W I L H E M,
KONING VAN GROOT BRITANJE, ETC.
KOMENDE IN HOLLAND,
DEN XVI. VAN LENTEMAAND 1692.

Paulo majora canamus.

Ooit d'aaloudheid in de rijkkronijken melde
Iet groots van éinig Vorst, die 't aardrijk wetten stelde,
Het is een schaduwe, gezien in het verschiet,
Bij 't geen de wêrld thans aan Koning WILHEM ziet.
De winden zijn gereet om op zijn komst te passen:
De zee betemt gewenscht den hoogmoed van zijn' plassen:
Ja hemel, aarde en lugt begunstigen met spoet
Hem, die weêrgadeloos in tijd en trouw voldoet.
Gezegt is de komst van zulk een dierbaar Koning,
Wiens aardschstantvastigheid en eêrzugt kroont de kroning;
Het anker voor den staat van Nederland verstrekt,
~~En dien verwondren en begeerte in elk verwekt.~~
O Koning! gij blinkt uit, ten trots van die u haten,
En vind u noit van moed nog wijs geduld verlaten.
Gij treed de zwarigheên grootmoedig op den nek,
En stap't er over heene. al't jaar is uw bestek.
Gij wêrldborger hebt in deugden gene palen;
Uwe ondernemingen zijn grootſch als zegepralen.
Gij zijt bij alle op aarde een ligt dat alom barnt,
Gelijk de zon is bij het mindere gestarnt:
Het geen de faam bazuïnt langs strandduin, dal en plassen,
Van 't ooste tot het weste, en beï des wêrlds assen.
Belieft het God, dat gij, in 't strijdperk afgeregt,
De plaag van 't Christenlandsch Euroop, naar wensch beveget,
En dat Zijn Majesteit uw wapens kroont en zegent,
Waar gij den vijand voor de vuist in 't veld bejegent;
Zo zienwe, als David, u, en uwe leeuwsbanier,
Met zegen keren uit het bloedige oorlogsvier.
Trek heene op zulk een voet, ô heilige! afgezondert
Van God voor ons tot heil, en houd al d'aard verwondert;
Dan zal men schrijven tot eene erfgedagtenis,
En onder, boven, bij des Konings beeltenis:

DIT 'S KONING WILHEM, WIEN BRITANJE KONING STEMDE;
HET LIGT, DE LUISTER, D'EER, EN 'T WONDER VAN EUROOP,
DIE DOOR GROOTDADIGHEID VERRE OVERTROF DE HOOP,
GODS HEILIGE OORLOG VOERDE, EN VRANKRIJKS HOOGMOED TEMDE.

OP HET VERTREK
VAN ZY N
KONINGLIJKE MAJESTEIJT
VAN GROOT BRITANJE, &c.

Audentes fortuna juvat.

DE vreugd, door 't bijzijn van zijn Majesteijt genoten,
Wiens lieflijk aanschijn als de zon alle ógen trekt,
Word door een wufte wind verwaajt en weggestoten,
Dat droefheid in het hart van duizenden verwekt.
Is Koning WILHEM hier met zijn vergodlijkt wezen?
Zijn bijzijn is een heir, zijn aangezigt een zon,
Zijn dapperheid de vuijst die vijanden doet vrezen,
Meêr als het braken van het dondrende kanon.
Nu wend hij 't aanschijn naar den zetel van zijn' rijken,
En schroomt geen zee in dit veranderlijk saizoen;
Zijn hart vol deugt staat pal, en weet van geen bezwijken:
't Geluk helpt vaak de geen die 't grootste derven doen.
God, die de winden en den drift der woeste baren
In zijn hand heeft, geef den Koning goede reis.
Dat hij behouden, word, na spoedig overvaren,
Van zijne Koningin gewelkomt in 't paleis.
Zo zalme in Londen zien zo groot een vreugd herboren,
Als toen zijn Majesteijt daar kreeg de kroon op 't hooft;
Niet, als Lang leef, Lang leef de Koning, zal men horen,
Tot dat de nagt den galm van zegewenschen dooft.
Al gaat gij Koning heen, wij volgen u met wenschen,
Ons hart geleijd u door het diepste van den vloed,
Zo doen wij niet alleen, maar duizenden van menschen,
Die u beminnen met een trouw opregt gemoed.
God zegne, God bewaare, en ondersteun' de Koning,
Hij zij u tot een schilt, rondas, en beukelaar;
Zijn Opermajesteijt zij zelfs u tot een woning,
Voor openbaar geweld, en heijmelijk gevaar.
O grote WILHEM! wil gewone zorge dragen
Voor 't land. keer spoedig weêr met onbezweke stand.
Zo moet al d'aardkloot van het geen gij zijt gewagen,
Zo blijft gij Vader van ons lieve vaderland.

Den XXVI October
C13 13 C XCI.

G. MULOCK.